ODBORNÝ BANKOVÝ ČASOPIS
MAREC 2001
ROČNÍK 9

BANKING JOURNAL
MARCH 2001
VOLUME IX

BIATEC

NÁRODNÁ
BANKA
SLOVENSKA

NATIONAL
BANK OF
SLOVAKIA

3

Prehľad vzdelávacích podujatí Inštitútu bankového vzdelávania NBS na II. štvrťrok 2001

Názov vzdelávacieho podujatia	Dátum
APRÍL	
Efektívne prezentačné zručnosti	2. – 4.
Business and Banking English Skills and Communication (obchodná a banková komunikácia v angličtine) – pre mierne pokročilých	2. 4. – 19. 6.
Business and Banking English Skills and Communication (obchodná a banková komunikácia v angličtine) – pre pokročilých	6. 4. – 15. 6.
Tuzemský platobný styk	9. – 11.
Tvorba a použitie zabezpečovacích prostriedkov z pohľadu súčasnej legislatívy	10.
PKI – očakávania a možnosti z hľadiska zvýšenia bezpečnosti bankových činnost	11.
Zákon o konkurze a vyrovnaní a Exekučný poriadok z hľadiska banky	17. – 18.
Základy bankového účtovníctva I	24.
Kreditné karty	24. – 25.
Jazyk a reč – umenie reči	25. – 26.
MÁJ	
Efektívny manažér III – vedenie ľudí a komunikácia	9. – 10.
Analýza a prognóza Cash Flow	9. – 11.
Intenzívny jazykový program s individuálnym zameraním (vo Veľkej Británii)	individuálne upresnený
Ohodnocovanie hnuteľného majetku I – pre bankové účely	14. – 16.
FOREX – pre dealerov a pracovníkov back office na devízovom a peňažnom trhu	16. – 18.
Risk manažment debetných bankových platobných kariet	14. – 16.
Vedenie rokovania a vyjednávanie pri predaji	14. – 16.
Konflikty a ich riešenie	21.
Uplatňovanie daňových zákonov v súvislosti so zabezpečením pohľadávok	12. – 16.
Ekonomická analýza banky	21. – 23.
Ako sa vedieť vynájsť	21. – 23.
Analýza dlhopisov	21. – 24.
Odhaľovanie falzifikátov	22. – 23.
Dokumentárne akreditívy a záruky	28. – 30.
Peňažné a kapitálové trhy I	28. – 31.
Základy bankového účtovníctva II	29.
Efektívny manažér IV – účinný štýl vodcovstva a budovanie pracovného tímu	30. – 31.
JÚN	
Elektronické bankovníctvo	5. – 6.
Základný kurz grafológie	6. – 8.
Riadenie rizika	11. – 15.
Simulácia riadenia úrokovej politiky banky	11. – 15.
Ako zvládať stres	12. – 14.
Ohodnocovanie hnuteľného majetku II – pre bankové účely	18. – 20.
Perspektívne produkty bankových platobných kariet	20. – 22.
Peňažné a kapitálové trhy II	25. – 28.
Základy bankového účtovníctva III	26.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

NA AKTUÁLNU TÉMU

Božena Viktorínová, Stanislav Valko, Eva Orná, Peter Gonda
Využitie modelu IS–LM (IS–LM–PB) v podmienkach ekonomiky SR 2
Applying the IS–LM (IS–LM–PB) Model under Conditions of the Slovak Economy 31

Mgr. Katarína Trajlinková
Vyhodnotenie prístupového procesu SR do OECD – II. časť 6
A Review of Slovakia's Accession to the OECD – Part II 35

HYPOTEKÁRNE BANKOVNÍCTVO

Ing. Viktória Múčková, CSc.
Hypotekárne obchody a právo EÚ 9
Mortgage Business and the Legal System of the EU

POISŤOVNÍCTVO

Ing. Barbora Drugdová, PhD.
Životné poistenie 12
Life Insurance 38

PREDSTAVUJEME

Ing. Andrej Hotový
Česká národná banka / The Czech National Bank 15

EURO 2002

Gabriel Schlosser
Európa v znamení novej meny 18
Europe in the Era of the New Currency

Z HISTÓRIE

Mgr. František Chudják
Menová reforma 1945 23
The Currency Reform of 1945

GALÉRIA OSOBNOSTÍ

Mgr. Tatiana Nátherová
Ján Alojz Wagner 26

KNIŽNÉ NOVINKY

PhDr. Zita Mušutová
Česká ekonomická a finančná literatúra 27
Czech Literature on Economy and Finance

Vybrané ukazovatele hospodárskeho a menového vývoja SR 30
Selected Indicators on Economic and Monetary Developments of the SR

1. strana obálky/ Front Cover:

Dnešná budova ústredia Českej národnej banky Na Příkopě 28 v Prahe bola pôvodne postavená ako sídlo Živnostenskej banky v rokoch 1935 – 1942 podľa projektu Františka Roitha. Od roku 1950 v nej sídlila Štátna banka československá. V roku 1999 bola ukončená rozsiahla rekonštrukcia budovy. Na atike budovy je umiestnené súsošie Génia s levom od sochára Antonína Poppa z roku 1898.

The headquarters of the Czech National Bank of this date, Prague, Na Příkopě 28. The edifice was built according to plans of František Roith in 1935 to 1942, as the headquarters of Živnostenská Banka. From 1950 onwards, it housed the head office of the State Bank of Czechoslovakia. The building underwent an extensive renovation in 1999. The statue of a genius with lion of the sculptor Antonín Popp from 1898 is at the top of the building.

BIATEC
Odborný bankový časopis
marec 2001

Vydavateľ / Published by:
Národná banka Slovenska
National Bank of Slovakia

Redakčná rada / Editorial Council:
Ing. Marián Jusko, CSc. (predseda),
Mgr. Soňa Babincová, PhDr. Eva Barlíková, Ing. Adam Celušák, CSc.,
Prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc.,
Ing. Štefan Králik, Ing. Jozef Kreutz,
Doc. Ing. Jozef Makúch, PhD.,
Ing. Miroslav Marenčík,
Ing. Pavol Ochotnický, CSc.,
Doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA,
Ing. Monika Siegelová,
Doc. Dr. Ing. Vladimír Valach

Redakcia / Editorial Staff:
šéfredaktorka / Editor in Chief
Mgr. Soňa Babincová ☎ 5953 3542
zástupkyňa šéfredaktorky / Editor
Ing. Alica Polónyiová ☎ 5953 3544
výtvarná redaktorka / Graphics Editor
Anna Chovanová ☎ 5953 3543

Adresa redakcie / Editorial Office:
Národná banka Slovenska
redakcia BIATEC
Štúrova 2, 813 25 Bratislava
tel.: 5953 3542, 5953 3543, 5953 3544,
tel./fax: 529 68 524
Internet: http://www.nbs.sk

Objednávky na inzerciu prijíma redakcia / Advertising Office: ☎ 5953 3543

Počet vydaní: 12-krát do roka

Cena výtlačku:
19,10 Sk vrátane DPH + poštovné

Ročné predplatné:
229 Sk vrátane DPH + poštovné

Tlač / Printed by:
i + i print, spol. s r.o.
Mlynské Luhy 27, 821 05 Bratislava

Objednávky na predplatné a reklamácie prijíma / Subscription:
Privátna novinová služba, a. s.,
Záhradnícka 151, 821 08 Bratislava
Distribúcia: Expedičné stredisko,
Versus, a. s., Košická 1,
813 80 Bratislava 1

Termín odovzdania rukopisov:
5. 3. 2001

Dátum vydania: 19. 3. 2001

Registračné číslo: MK SR 698/92
ISSN 1335 - 0900

Foto na obálke: archív
Budova ČNB v Prahe
The CNB Headquarters in Prague

VYUŽITIE MODELU IS-LM (IS-LM-PB) V PODMIENKACH EKONOMIKY SR

Božena Viktorínová, Stanislav Valko, Eva Orná, Peter Gonda[1]

Na Slovensku pretrváva aj po jedenástich rokoch od začiatku transformácie ekonomiky stav, keď prijímané opatrenia menovej politiky a fiskálnej politiky (ako aj hospodárskej politiky ako systému opatrení) sú nedostatočne podložené prepočtami ich dopadov na ekonomické indikátory, vychádzajúcimi z výsledkov teoretických ekonomických modelov. Takýmto, v zahraničnej praxi overeným modelom je model IS-LM (resp. model IS-LM-PB). Hoci model IS-LM je medzi ekonomickými odborníkmi všeobecne známy (a preto jeho teoretickej podstate nie je venovaná osobitná pozornosť), jeho nasadenie v podmienkach ekonomiky SR nebolo v počiatkoch bez problémov.[2]

Cieľom prezentovaného modelu v reálnych podmienkach SR je:

– kvantifikáciou dokumentovať (vzájomný) vplyv a mieru účinnosti menovej politiky NBS (najmä pôsobením na ponuku a dopyt po peniazoch) a fiskálnej politiky vlády (najmä pôsobením na konečnú spotrebu verejnej správy a na dane) na ekonomické indikátory (úrokové sadzby, HDP, spotrebu domácností a pod.) v danom období,

– simulačne kvantifikovať dopad možných zmien v menovej a fiskálnej politike na reálne úrokové sadzby a HDP a prostredníctvom navrhovaných zmien v objemoch reálnych peňazí (M/P) a konečnej spotreby verejnej správy (G)[3] stanoviť takú kombináciu (reštrikcie a/alebo expanzie) menovej a fiskálnej politiky, ktorá by viedla k pohybu úrokových sadzieb (R)[4] a HDP, ktorý by nevyvolával nerovnovážne trendy v ekonomike.

Prostredníctvom modelu IS-LM v podmienkach ekonomiky SR je možné zistiť a kvantifikovať nielen vplyv fiskálnej a menovej politiky na HDP a úrokové sadzby, ale tiež napríklad vplyv úrokov na investície a dopyt po peniazoch. Model IS-LM umožňuje zároveň analyzovať stav, v ktorom sa dosahuje vývoj HDP a úrokovej sadzby (resp. marže) takým spôsobom, aby bol trh tovarov a služieb, ako aj trh peňazí v rovnováhe. V prípade, že sa pozná predpokladaný bázický cenový index spotrebiteľských cien P (priemer) a zadá sa vhodne M (M2) a G pre príslušné obdobie, môžu rozhodnutia NBS, vlády a parlamentu pozitívne ovplyvňovať výšku HDP a R.

Samotný model je vytvorený pomocou piatich rovníc (funkcií). Prvá rovnica je rovnicou pre konečnú spotrebu domácností (C), ktorá je závislá od hraničného sklonu k spotrebe a kladnej hodnoty HDP (v texte sa používa aj označenie Y), upravenej o daňový koeficient. Druhou rovnicou je rovnica pre tvorbu hrubého kapitálu (I), ktorý je závislý od úrokovej elasticity investícií a R_1 (so záporným znamienkom). Veličina R_1 predstavuje reálnu úrokovú maržu pre investície, vypočítanú ako rozdiel medzi priemernou reálnou úrokovou mierou z čerpaných úverov a priemernou reálnou úrokovou mierou z terminovaných vkladov. Treťou rovnicou je modifikovaná rovnica pre čistý export (NX), vyjadrený v závislosti od devízového kurzu E (SK/USD) so záporným znamienkom.[5] Štvrtá rovnica prezentuje dopyt po peniazoch (s predpokladom rovnosti s ponukou peňazí M/P), ktorý je závislý od dôchodkovej elasticity dopytu po peniazoch, od HDP (s kladným znamienkom), od úrokovej elasticity dopytu po peniazoch a od R_2 (so záporným znamienkom). Veličina R_2 predstavuje reálnu úrokovú maržu pre dopyt po peniazoch, vypočítanú ako rozdiel medzi priemernou reálnou úrokovou mierou z čerpaných úverov a priemernou reálnou úrokovou mierou z celkových vkladov. Vzťah medzi R_2 a R_1 je označený nasledovne:

$$R_2 - R_1 = \Delta$$

Piata rovnica je dôchodková identita, čo znamená, že hrubý domáci produkt HDP (podľa spotrebnej metódy) je rovný súčtu konečnej spotreby domácností, tvorby hrubé-

[1] Spracovanie prezentovaného modelu je výsledkom spolupráce pracovníkov Data Centra (Viktorínová, Valko) a pracovníkov Ministerstva financií SR, oddelenia analýz rozpočtového hospodárenia a štatistiky (Orná, Gonda).

[2] Autori potrebovali na nájdenie vstupov s čo najväčšou vypovedacou schopnosťou na reálne podmienky Slovenska približne dva roky simulácií rôznych verzií modelu. Príkladom je zapracovanie reálnej úrokovej marže.

[3] Pojem „konečná spotreba verejnej správy" v modeli zodpovedá pojmu „konečná spotreba štátnej správy," používanému Štatistickým úradom SR.

[4] R reprezentuje v modeli reálna úroková marža.

[5] Uvedená rovnica závislosti čistého exportu od devízového kurzu je v modeli zapracovaná pokusne, s cieľom jej plného využívania v budúcnosti. Zámerom je zdynamizovanie modelu IS-LM, priblíženie jeho parametrov reálnym podmienkam ekonomiky Slovenska, ako aj jeho priblíženie k modelu otvorenej ekonomiky, a to s prechodom na model IS-LM-PB (aplikovaný napríklad v podmienkach ČR, lit. 6, lit. 8), resp. model IS-LM-PB-NX (aplikovaný tiež napríklad v podmienkach ČR, lit. 5). Autori článku si zároveň uvedomujú praktický problém interpretovania v súčasnosti krátkeho časového obdobia existencie flexibilného devízového kurzu na Slovensku (od októbra 1998).

ho kapitálu, konečnej spotreby verejnej správy a čistého exportu.

Vyjadrením marže úrokových mier R_1 z takto vzniknutej výslednej rovnice bolo možné zostrojiť IS krivku, ktorá znázorňuje všetky kombinácie úrokovej miery s úrovňami dôchodku, pri ktorých je trh tovarov a služieb v rovnováhe. Vyjadrením úrokovej marže R_1 (odvodenej zo vzťahu $R_2 - R_1 = \Delta$) z rovnice pre reálne peniaze M/P dostaneme LM krivku, ktorá vyjadruje všetky kombinácie úrokovej miery s úrovňami dôchodku, pri ktorých je trh peňazí v rovnováhe. Priesečník IS a LM je potom bodom, v ktorom je tak trh tovarov a služieb, ako aj trh peňazí v rovnováhe. Súradnicu x tohto priesečníka vypočítame tak, že dáme do rovnosti pravé strany rovníc pre IS a LM, z ktorých vyjadríme vzťah pre HDP. Po dosadení vypočítanej (rovnovážnej) hodnoty HDP do vzťahu pre IS, resp. LM, bolo možné určiť aj rovnovážnu úrokovú mieru R_1, t. j. vypočítať y súradnicu priesečníka.

Pre aplikáciu IS-LM modelu na podmienky ekonomiky SR boli použité ako vstupné hodnoty nasledujúce časové rady štvrťročných údajov (tab. 1):

Pomocou IS a LM kriviek boli určené rovnovážne hodnoty HDP a reálnej úrokovej marže (R) na konci analyzovaných období 4. štvrťroka 1998 (4.Q.98), 2. štvrťroka 1999 (2.Q.99), 4. štvrťroka 1999 (4.Q.99) a 2. štvrťroka 2000 (2.Q.00) – pozri tab. 2.

Z výsledkov pozorovaní zmien skutočne dosiahnutých hodnôt G a M/P na zmeny rovnovážnych hodnôt HDP a R možno pozorovať určitú závislosť. Silnejšiu závislosť od zmeny menovej a fiskálnej politiky však zaznamenali v sledovanom období zmeny hodnôt R (reálnych úrokových marží). Postupný pokles rovnovážnych hodnôt R v sledovaných dvoch rokoch (tab. 2) bol spôsobený v niektorých štvrťrokoch poklesom hodnôt G (vládnej spotreby), predovšetkým však postupným prechodom menovej politiky z dlhodobejšie reštriktívnej pozície na mierne expanzívnu (napríklad v 2. štvrťroku 2000 v porovnaní so 4. štvrťrokom 1999 prispelo mierne

Tab. 1 Časový rad vstupných hodnôt modelu

Obdobie	Y	C	G	I	NX	D	V	R1	R2	P	M	M/ P	E
1.Q.97	142,7	76,5	29,3	45,5	- 8,5	97,6	89,1	0,06657	0,08827	1,070	407,6	381,1	32,726
2.Q.97	154,7	82,2	33,3	48,2	- 9,0	110,7	101,7	0,08397	0,10677	1,083	416,0	384,2	33,329
3.Q.97	160,0	79,4	34,9	51,9	- 6,2	102,5	96,3	0,08387	0,10857	1,094	423,3	387,0	34,453
4.Q.97	158,5	78,9	38,9	50,4	- 9,7	108,9	99,2	0,09203	0,11833	1,115	453,9	407,2	33,915
1.Q.98	151,1	78,8	30,9	56,3	-14,9	113,2	98,3	0,08130	0,10750	1,148	444,5	387,2	35,163
2.Q.98	163,7	85,5	35,2	64,7	-21,7	128,2	106,5	0,05667	0,08277	1,162	451,0	388,1	34,685
3.Q.98	167,7	85,8	36,8	58,4	-13,3	124,6	111,3	0,06497	0,09037	1,161	446,7	384,8	35,014
4.Q.98	158,6	83,7	40,7	54,3	-20,1	137,3	117,2	0,06507	0,09237	1,181	466,1	394,7	36,078
1.Q.99	153,9	80,3	28,6	51,9	- 6,9	109,9	103,0	0,06023	0,08423	1,227	476,7	388,5	38,756
2.Q.99	168,5	87,9	32,5	57,4	- 9,3	124,7	115,4	0,05617	0,07847	1,243	484,1	389,5	42,949
3.Q.99	168,6	82,9	32,3	54,1	- 0,7	111,4	110,7	0,03187	0,05097	1,326	494,3	372,8	42,415
4.Q.99	162,3	83,1	39,5	46,8	- 7,1	126,8	119,7	0,02067	0,03957	1,346	511,1	379,7	41,505
1.Q.00	156,2	75,2	27,2	50,0	3,8	119,6	123,4	0,02133	0,03603	1,418	533,2	376,0	42,589
2.Q.00	171,7	81,1	30,4	55,3	4,9	129,4	134,3	0,02100	0,04090	1,439	547,8	380,7	42,254

Legenda: Hodnoty jednotlivých premenných sú okrem R_1, R_2 a P uvádzané v mld. Sk. D – dovoz, V – vývoz.
Zdroj: ŠÚ SR, NBS

Tab. 2 Vývoj rovnovážnych hodnôt HDP a reálnej úrokovej marže

	4.Q.98	2.Q.99	4.Q.99	2.Q.00
HDP (mld. Sk)	159,83	168,32	162,87	171,65
R (%)	6,77	5,55	2,10	1,93

Zdroj: ŠÚ SR, NBS, prepočty autorov

Tab. 3 Vývoj odhadnutých koeficientov IS-LM modelov

	1997 – 4. Q. 1998	1997 – 2. Q. 1999	1997 – 4. Q. 1999	1997 – 2. Q. 2000
Koeficient pri Y v rovnici IS krivky	-0,002086	-0,002872	-0,003044	-0,004579
Koeficient pri Y v rovnici LM krivky	0,002366	0,002366	0,002366	0,007327
Koeficient pri G pre rovnicu Y	0,741500	0,909300	0,869600	0,538700
Koeficient pri M/P pre rovnicu Y	4,920400	4,182100	4,049800	1,248000
Podiel koeficientov (M/P)/G	6,64	4,60	4,66	2,32
Indexy koeficientov (M/P)/G v %			70,2	50,4

Zdroj: autori modelu

zvýšenie reálnych peňazí M/P o 0,3 % k zníženiu reálnej úrokovej marže o 8,1 %).

O miere účinnosti oboch politík vo vzťahu ich vplyvu na úrokové sadzby a HDP[6] možno usudzovať z odhadnutých koeficientov rovnice pre vývoj HDP u veličín G a M/P (tab. 3). Koeficienty priamo vyjadrujú prírastok HDP pri zmene príslušnej veličiny o jednotku. Na vyjadrenie vzájomného vplyvu menovej a fiskálnej politiky možno zaviesť koeficient vo forme podielu koeficientov u M/P a G v rovnici pre vývoj HDP.

Z tab. 3 možno pozorovať, že podiel koeficientov u M/P a G sa mení od hodnoty 6,64 v 4. štvrťroku 1998 až po 2,32 v 2. štvrťroku 2000. V celom sledovanom období dominoval vplyv menovej politiky, avšak v čase postupne klesal. O tom svedčia aj medziročné indexy za príslušné obdobia, pričom index koeficientov miery vplyvu menovej politiky k fiskálnej politike klesol zo 70,2 % v 4. štvrťroku 1999 na 50,4 % v 2. štvrťroku 2000.

S cieľom demonštrovať silu IS-LM modelu a potenciálnu účinnosť politík (expanzívnej, resp. reštriktívnej fiskálnej politiky a expanzívnej, resp. reštriktívnej menovej politiky, resp. ich kombinácií) možno dokumentovať na konkrétnych údajoch, čo by sa stalo s hodnotou HDP a R_1, ak by sa aplikovali jednotlivé stratégie politík (tab. 4). Východiskom porovnávania sú tzv. rovnovážne krivky IS a LM (IS1 a LM1). Priesečník priamok IS1 a LM1 v 2. štvrťroku 2000 (tzv. rovnovážny stav, keď bol trh tovarov a služieb, ako aj trh peňazí v rovnováhe) pre G = 30,4; E = 42,254 a M/P = 380,7 je bod so súradnicami 171,65; 1,93 % (v grafoch 1, 2, 3 a 4 priesečník červenej a fialovej krivky). Autori modelu si odskúšali simulácie potenciálnych stratégií menovej a fiskálnej politiky prostredníctvom dopadov zmien (nárastov alebo poklesov) konečnej spotreby verejnej správy (G) o 3 jednotky a zmien (nárastov alebo poklesov) reálnych peňazí (M/P) o 3 jednotky. Výsledky simulácie stratégií fiskálnej a menovej politiky sú uvedené číselne v tab. 4 a graficky zobrazené v grafoch 1, 2, 3 a 4 ako priesečníky čiernych a žltých kriviek.

Tab. 4 Výsledky simulácie stratégií fiskálnej a menovej politiky*

	HDP (mld. Sk)	R (%)	Δ HDP (mld. Sk)	Δ R (%)
Expanzívna fiskálna politika + expanzívna menová politika	177,00	1,40	5,35	-0,53
Expanzívna fiskálna politika + reštriktívna menová politika	169,53	4,82	-2,12	2,90
Reštriktívna fiskálna politika + expanzívna menová politika	173,77	-0,97	2,12	-2,90
Reštriktívna fiskálna politika + reštriktívna menová politika	166,29	2,46	-5,35	0,53

*Simulácie stratégií fiskálnej politiky zodpovedajú iba simuláciám fiskálnej výdavkovej politiky

Zdroj: autori modelu

Napriek určitým vopred stanoveným zjednodušeným predpokladom simulácií[7] je z výsledkov evidentné, že zvolenie stratégie expanzívnej fiskálnej politiky spolu s reštriktívnou menovou politikou alebo stratégie reštriktívnej fiskálnej aj reštriktívnej menovej politiky by viedlo k značným negatívnym dôsledkom na reálnu úrokovú maržu a HDP (tab. 4, graf 2 a 4). Obe stratégie sa tým stávajú nevhodnými na praktickú implementáciu.

Teoreticky prijateľnými stratégiami sú (za inak nezmenených podmienok) kombinácia expanzívnej fiskálnej a expanzívnej menovej politiky a kombinácia reštriktívnej fiskálnej a expanzívnej menovej politiky. Z modelu vyplýva, že ak by sa uplatnila stratégia oboch expanzívnych politík, to znamená, že ak by vláda napríklad zvýšila konečnú spotrebu verejnej správy (G) a NBS peňažnú zásobu (M/P) o 3 jednotky, mohlo by to viesť k zníženiu reálnej úrokovej marže (R) o 0,53 jednotiek a k zvýšeniu reálneho HDP o 5,35 jednotiek (tab. 4, graf 1). Praktické implementovanie takejto stratégie však autori nepovažujú za žiaduce, keďže spoločné uplatňovanie expanzívnosti oboch politík by mohlo viesť k viacerým rizikám vrátane vplyvu na cenovú hladinu.

Výsledky modelu napovedajú, že prijateľnou stratégiou hospodárskej politiky by mohla byť kombinácia reštriktívnej fiskálnej výdavkovej politiky spolu s expanzívnou menovou politikou. Ak by napríklad podľa prezentovaného modelu vláda znížila súčasne konečnú spotrebu verejnej správy o 3 jednotky a NBS by zvýšila peňažnú zásobu o 3 jednotky, mohlo by to viesť k zníženiu reálnej úrokovej marže o 2,90 % (viac ako v predchádzajúcej kombinácii) a k zvýšeniu reálneho HDP o 2,12 (tab. 4, graf 3). Aj keď práve túto stratégiu možno považovať za najvhodnejšiu pre implementovanie v súčasných podmienkach Slovenska,[8] ekonomicky najprijateľnejšie sa ukazuje uplatnenie reštriktívnej fiskálnej politiky spolu s miernejšie expanzívnou (až

[6] Miera účinnosti menovej a fiskálnej politiky vo vzťahu ich vplyvu na R a HDP je do značnej miery daná úrokovou elasticitou investícií a úrokovou elasticitou dopytu po peniazoch. Platí napríklad zásada, že čím menej reagujú investície na pohyb úrokových sadzieb, tým účinnejšia je fiskálna politika oproti menovej politike (a naopak), a čím menej reaguje dopyt po peniazoch na pohyb úrokových sadzieb, tým účinnejšia je menová politika v porovnaní s fiskálnou politikou (a naopak). Prostredníctvom grafického vyjadrenia kriviek IS-LM platí, že menová politika je účinnejšia, keď sklon krivky IS je plochý a sklon krivky LM je strmý. Naopak, fiskálna politika je účinnejšia, ak IS krivka je strmá a LM krivka je plochá.
Miera účinnosti obidvoch politík je však v otvorenej ekonomike (v modeli IS-LM-PB) významne ovplyvňovaná kurzovým režimom a mierou mobility kapitálu. V prostredí fixného výmenného kurzu a (takmer) dokonalej mobility kapitálu je fiskálna politika podstatne účinnejšia ako menová politika. Naopak, v prostredí flexibilného výmenného kurzu a (takmer) dokonalej mobility kapitálu je menová politika podstatne účinnejšia ako fiskálna (R. Mandell, nositeľ Nobelovej ceny za ekonomiku v r. 1999, Lit. 4).

[7] Autori neuvažovali s neutrálnymi politikami, príp. s miernejšími (alebo väčšími) expanziami alebo reštrikciami oboch politík v porovnaní s prezentovanými (t. j. zmien o 3 jednotky).

[8] Obdobné odporúčania pre hospodársku politiku (uplatňovať kombináciu reštriktívnej fiskálnej politiky spolu s expanzívnou menovou politikou) prezentujú v súčasnosti niektorí ekonómovia v ČR (Tomšík, V., lit. 8).

Graf 1 Expanzívna fiskálna a expanzívna menová politika[9] (2. štvrťrok 2000)

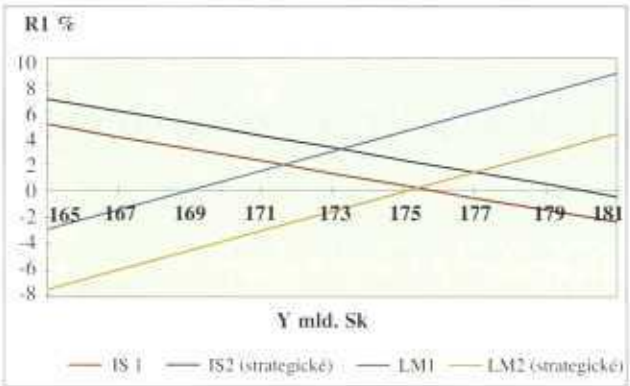

Graf 2 Expanzívna fiskálna a reštriktívna menová politika (2. štvrťrok 2000)

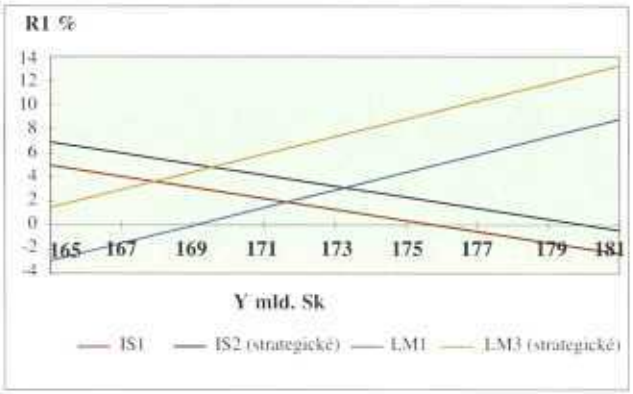

Graf 3 Reštriktívna fiskálna a expanzívna menová politika (2. štvrťrok 2000)

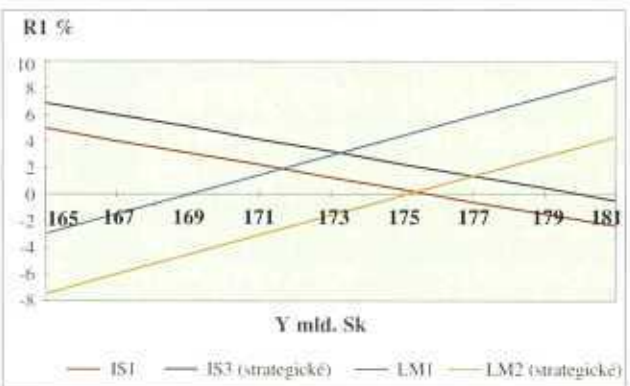

Graf 4 Reštriktívna fiskálna a reštriktívna menová politika (2. štvrťrok 2000)

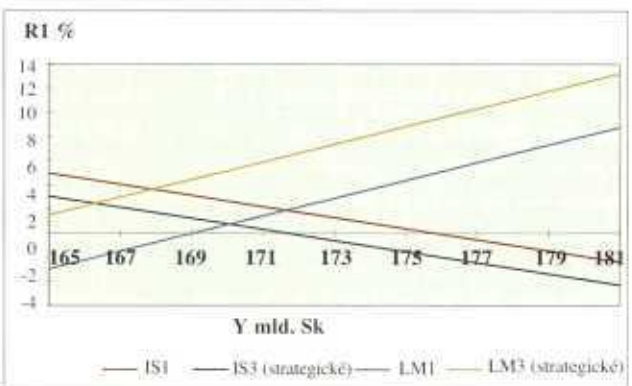

Zdroj: ŠÚ SR, NBS, autori modelu

Poznámka: Simulácie stratégií fiskalnej politiky zodpovedajú iba simuláciám fiskalnej výdavkovej politiky.

takmer neutrálnou) menovou politikou. Kombinácia uplatňovania reštriktívnej fiskálnej politiky a mierne expanzívnej menovej politiky má okrem pozitívneho dopadu na úrokové sadzby a HDP dopad aj na oslabovanie kurzu (čím sčasti pozitívne vplýva na bilanciu čistého exportu).

Z analýzy modelu IS-LM v podmienkach ekonomiky Slovenska sa kvantifikovane potvrdil záver, že ak má byť hospodárska politika vlády účinná, musia byť opatrenia menovej a fiskálnej politiky skoordinované spoločným smerom. Preukázalo sa zároveň, že značne expanzívna fiskálna výdavková politika a reštriktívna menová politika v rokoch 1997 a 1998 spôsobili výrazné zvýšenie reálnych úrokových sadzieb, a tým následne s časovým oneskorením aj zníženie tempa rastu HDP. Model IS-LM v podmienkach ekonomiky SR v súčasnej podobe dáva možnosti jeho využitia na simulovanie hospodárskej politiky vlády do budúcnosti. Predpokladá sa jeho doplnenie o väzbu na platobnú bilanciu, osobitne na čistý export, čím sa zvýši komplexnosť postihnutia vzťahov v ekonomike.

[9] IS1 a LM1 zodpovedajú východiskovým krivkám, IS2 a LM2 simulovaným expanzívnym stratégiám a IS3 a LM3 simulovaným reštriktívnym stratégiám.

Literatúra:

1. Dornbusch, R., Fisher, S.: Macroekonomie, SPN a Nadace Economics, Praha 1994.
2. Hall, R. E., Taylor, J. B.: Macroeconomics, W.W Norton&Company, New York, London 1988.
3. IMF: Macroeconomic Analysis and Policy, IMF Institute 1999.
4. Jonáš, J.: Nositel Nobelovej ceny za ekonomii za rok 1999, Politická ekonomie 1/2000.
5. Komárek, L.: Standardní makroekonomické modely a jejich aplikace na podmínky české ekonomiky v letech 1993 – 1996, Politická ekonomie 6/1997.
6. Mandel, M. – Tomšík, V.: Vývoj platební bilance ČR v období 1990 – 1996 pohledem modelu IS-LM-PB, Politická ekonomie 4/1997.
7. Mishkin F. S.: Ekonomie peněz, bankovnictví a finančních trh, Economia, a. s., Praha 1991.
8. Tomšík, V.: Keynesovský a monetaristický prístup k platební bilanci (aplikace na ČR v letech 1993 – 1999), Politická ekonomie 3/2000.
9. Údaje Štatistického úradu SR a Národnej banky Slovenska.

VYHODNOTENIE PRÍSTUPOVÉHO PROCESU SR DO OECD

POROVNANIE STAVU LIBERALIZÁCIE SR, ČR, POĽSKA A MAĎARSKA

Mgr. Katarína Trajlinková, Národná banka Slovenska

Dokončenie z čísla 2/2001

Proces finančnej liberalizácie v Českej republike

Česká republika od začiatku transformácie zaviedla model voľného prílevu zahraničných investícií do krajiny. V čase vstupu do OECD (december 1995) existovali obmedzenia v oblasti PZI na určité sektory (bankový sektor, letectvo), na nadobúdanie nehnuteľností v tuzemsku, ako aj na väčšinu operácií s cennými papiermi kapitálového a peňažného trhu, s nástrojmi kolektívneho investovania a finančnými derivátmi. Súčasne existovali reštrikcie na vkladové účty pre rezidentov aj nerezidentov, rezidentom nebolo povolené realizovať operácie s cudzou menou v zahraničí. V roku 1995 bol prijatý Devízový zákon, v rámci ktorého bolo uvoľňovanie ďalších transakcií na kapitálovom účte platobnej bilancie umožnené vyhláškami vlády. Zmenu Devízového zákona si vyžaduje len nadobúdanie nehnuteľností nerezidentmi, zrušenie transferovej povinnosti a zrušenie depozitnej povinnosti.

V apríli 1997 vláda ČR prijala Vyhlášku k Devízovému zákonu, ktorá umožnila rezidentom nakupovať priamo, bez využívania služieb autorizovaných devízových miest, zahraničné cenné papiere (dlhopisy, akcie, certifikáty), ktoré boli vydané v ČR s devízovým povolením ČNB alebo boli uvedené na domáci trh.

V auguste 1997 sa Rada ekonomických ministrov ČR dohodla na programe ďalšej liberalizácie, ktorý bol rozdelený do nasledujúcich etáp:

Etapa I (plne liberalizovaná od 1. 1. 1999)
- poskytovanie finančných úverov rezidentmi nerezidentom
- zabezpečenie záväzkov rezidentom v prospech nerezidenta
- nákup a predaj zahraničnej meny a zlata na území Českej republiky

Etapa II
- emisia zahraničných cenných papierov na verejné a neverejné obchodovanie v ČR alebo ich uvedenie na domáci trh
- priamy nákup zahraničných cenných papierov rezidentmi v zahraničí
- operácie s finančnými derivátmi
- operácie, iné ako priame investície, realizované rezidentmi v zahraničí

Etapa III
- transferová povinnosť a právo zakladať a držať účty v zahraničí

Etapa IV
- nadobúdanie nehnuteľností nerezidentmi
- možnosť uvalenia depozitnej povinnosti

Prepojenie medzi jednotlivými etapami, ako aj ich vhodné načasovanie, malo byť upravované na základe hospodárskeho vývoja. Z tohto dôvodu nebol presne vyšpecifikovaný časový horizont etáp II – IV, avšak ČR predpokladala dokončenie liberalizácie kapitálových pohybov do konca roku 2001.

Pri vstupe do OECD bolo dohodnuté, že examinácia pozície ČR podľa Kódov liberalizácie sa uskutoční dva roky po vstupe. Na zasadnutí výborov CIME/CMIT 18. 12. 1997 bola Česká republika kritizovaná za nedostatočné dodržiavanie záväzkov, ktoré jej vyplynuli z členstva v OECD. Opätovne bola ČR vo výboroch CIME/CMIT preverovaná o pol roka neskôr, pričom v tomto období bolo pozitívne hodnotené prijatie novely Zákona o bankách a novely Zákona o burze cenných papierov liberalizujúcich zahraničnú účasť v týchto inštitúciách. Rovnako bol zmenený Zákon o cenných papieroch a Zákon o dlhopisoch, ktorý umožnil prijatie zahraničných cenných papierov na český trh. ČR oznámila k 1. 1. 1999 uvoľnenie operácií na kapitálovom aj peňažnom trhu (s výnimkou emisie zahraničných hypotekárnych listov na domáci trh), operácií s finančnými derivátmi, uvedenie zahraničných nástrojov kolektívneho investovania, finančné úvery, ako aj nákup a predaj zahraničnej meny za domácu menu rezidentmi v zahraničí (vláda ČR prijala v máji 1998 Vyhlášku k Devízovému zákonu). Kritike sa však nevyhol nový zákon o lotériách prijatý v máji 1998, ktorým boli zavedené obmedzenia na zahraničnú účasť v tomto sektore.

V poslednom období sa výhrady OECD týkali hlavne

zákona o dlhopisoch, na základe ktorého bola emisia dlhopisov predmetom povoľovacieho konania, aj keď povolenia boli vydávané automaticky. Česká republika sa zaviazala odstrániť uvedené obmedzenie v 2. štvrťroku 1999 a nahradiť ich dodatočnou ohlasovacou povinnosťou. Tento krok však zrealizovala až 1. 1. 2001, keď vstúpila do platnosti novela Zákona o dlhopisoch. V oblasti PZI v súčasnosti existuje obmedzenie na činnosť zahraničných pobočiek hypotekárnych bánk, nakoľko hypotekárna banka je podľa českej legislatívy definovaná ako inštitúcia autorizovaná emitovať hypotekárne záložné listy na domáci trh, a tým je táto činnosť obmedzená len na domáce finančné inštitúcie.

Zostávajúca časť liberalizácie kapitálových pohybov v Českej republike zahŕňa:

- emisie zahraničných nástrojov kolektívneho investovania na domáci trh (uvedená operácia sa chápe ako obchodná aktivita a podľa obchodného zákonníka môže obchodné aktivity prevádzať len organizačná zložka cudzozemca zriadená v ČR),
- otváranie depozitných účtov rezidentmi v zahraničí (vláda ČR prijala 31. 5. 2000 novelu vyhlášky, ktorá vstúpila do platnosti od 1. 1. 2001 a ktorá umožnila českým občanom otvárať si účty v zahraničí bez devízového povolenia),
- transferovú povinnosť (bude odstránená novelizáciou Devízového zákona v priebehu roku 2001 a vstúpi do platnosti 1. 1. 2002),
- nadobúdanie nehnuteľností nerezidentmi v Českej republike (táto otázka sa považuje za politicky citlivú),
- v rámci PZI pôsobenie zahraničných hypotekárnych bánk.

Proces finančnej liberalizácie v Maďarsku

V prípade Maďarska v čase vstupu (máj 1996) existovali obmedzenia na priame zahraničné investície v sektore leteckej a námornej dopravy, zakladania pobočiek nerezidentmi, nadobúdania nehnuteľností nerezidentmi v tuzemsku (s výnimkou PZI), rovnako aj reštrikcie na nadobúdanie nehnuteľností rezidentmi v zahraničí. Vydanie a umiestňovanie krátkodobých nástrojov finančného trhu (nástroje peňažného trhu, finančné deriváty a nástroje kolektívneho investovania) v zahraničí nebolo pre rezidentov povolené. Na druhej strane boli obmedzovaní nerezidenti, nakoľko nemohli nakupovať domáce krátkodobé cenné papiere a taktiež boli obmedzovaní pri emitovaní alebo uvedení cenných papierov na domáci trh.

V rámci operácií s cennými papiermi boli 1. 7. 1996 liberalizované operácie s vládnymi dlhopismi krajín OECD, ako aj operácie s cennými papiermi emitovanými podnikmi z krajín OECD s najvyšším úverovým ratingom (od 31. 12. 1999 s investičným ratingom). V uvedenom období bolo zliberalizované aj prijímanie finančných úverov od nerezidentov so splatnosťou dlhšou ako 1 rok. Naďalej však existovali obmedzenia na obchodné úvery, otváranie vkladových účtov v zahraničí a taktiež platila repatriačná povinnosť.

Ďalšie liberalizačné kroky boli prijaté začiatkom roka 1998. Týkali sa hlavne možnosti vytvorenia pobočiek zahraničných podnikov (všetky sektory, vrátane finančného), nadobúdania nehnuteľností pre rezidentov v zahraničí (ohlasovacia povinnosť), zabezpečenie záväzkov a možnosti zriadenia účtu v zahraničí na burze cenných papierov a účtov spojených so zabezpečovacími operáciami (hedging).

Začiatkom roka 2000 Maďarsko zliberalizovalo úvery v zahraničnej mene poskytnuté rezidentmi nerezidentom z krajiny OECD so splatnosťou nad jeden rok a 1. 7. 2000 tiež operácie so zahraničnými nástrojmi kolektívneho investovania (musí ísť o investičný fond z krajiny OECD, 50 % jeho aktív musia tvoriť produkty dostupné pre rezidentov a uvedený fond musí mať prvotnú aktivitu v krajine OECD). V rámci operácií na vkladových účtoch si rezidenti (fund managers) môžu ukladať cenné papiere a výnosy v zahraničí na uľahčenie investičných operácií.

V ďalších položkách PZI sa obmedzenia týkali poskytovania služieb riadenia aktív dobrovoľným súkromným penzijným fondom pobočkami zahraničných finančných inštitúcií (výhrada sa prestala uplatňovať 1. 1. 2001). V rámci povinných súkromných penzijných fondov zatiaľ s liberalizáciou Maďarsko neuvažuje. V rámci examinácie v roku 1998 Maďarsko deklarovalo zrušenie zostávajúcich reštrikcií do konca roku 2000, avšak v dôsledku medzinárodných finančných kríz bol liberalizačný kalendár revidovaný. Liberalizácia odlevu kapitálu je naplánovaná na rok 2001 v súvislosti s novelou Devízového zákona; reštrikcie na kapitálový prílev budú odstránené neskôr.

Proces finančnej liberalizácie v Poľsku

Pri vstupe do OECD v novembri 1996 sa Poľsko zaviazalo uvoľniť priame zahraničné investície v určitých oblastiach a odstrániť zostávajúce reštrikcie v rámci liberalizačných kódov vo vopred určených termínoch. V uvedenom období boli obmedzovaní nerezidenti pri nadobúdaní nehnuteľností v tuzemsku iných ako PZI, rovnako boli obmedzovaní rezidenti pri nadobúdaní nehnuteľností v zahraničí. Súčasne existovali reštrikcie pre rezidentov na operácie s cennými papiermi kapitálového a peňažného trhu, nástrojmi kolektívneho investovania a finančnými derivátmi, nerezidenti boli obmedzovaní v tom zmysle, že nemohli emitovať a uvádzať cenné papiere na poľský finančný trh. Poľskí rezidenti nemohli v uvedenom období nakupovať alebo predávať zahraničnú menu za poľský zlotý a taktiež existovali reštrikcie na operácie s vkladovými účtami pre rezidentov v zahraničí aj nerezidentov v tuzemsku.

Liberalizačný kalendár (uvedený záväzok bol ratifikovaný poľským parlamentom a potvrdený prezidentom) zahŕňal:

- nákup cenných papierov kapitálového trhu v zahraničí (1996),
- poskytovanie ručení a garancií rezidentmi v prospech nerezidentov (1996, v niektorých prípadoch 1997),

- predaj zahraničnej meny za domácu menu v zahraničí (1997),
- vydanie a uvedenie zahraničných cenných papierov kapitálového trhu a nástrojov kolektívneho investovania na poľský trh (1998),
- väčšinu zostávajúcich operácií kapitálového a peňažného trhu (1999).

Podľa uvedených záväzkov mali k 1. 1. 2000 existovať v Poľsku reštrikcie (iné ako PZI) iba na operácie s nehnuteľnosťami (v zahraničí alebo v tuzemsku). Z dôvodu nepredvídanej technickej zložitosti týchto krokov, ako aj dĺžke legislatívneho procesu v súvislosti s rozsiahlymi inštitucionálnymi reformami, Poľsko nebolo schopné dodržať niektoré záväzky v daných termínoch. Aj napriek tomu však potvrdzovalo, že konečný termín liberalizácie (začiatok roka 2000) dodrží. Devízový zákon, ktorý vstúpil do platnosti 12. 1. 1999, odstránil výhrady týkajúce portfóliových investícií rezidenta v zahraničí, investícií do cenných papierov emitovaných v krajinách OECD vrátane nástrojov kolektívneho investovania (uvedený zákon obsahuje aj klauzulu, ktorá oprávňuje vládu opätovne zaviesť rozsiahle, avšak dočasné opatrenia v prípadoch narušenia stability finančného systému). Súčasne reprezentuje flexibilnejší prístup k ďalším liberalizačným krokom, nakoľko umožnil Ministerstvu financií zaviesť smernice v súvislosti s ľubovoľnou operáciou v Devízovom zákone. Podľa uvedeného zákona zostali nepokryté iba záväzky týkajúce sa transakcií s dobou splatnosti kratšou ako 1 rok a finančné deriváty, avšak podľa vyhlásenia poľskej vlády adresovaného parlamentu, tieto obmedzenia mali byť iba dočasné a zrušené novelou Devízového zákona ku koncu roku 1999.

Na základe nepriaznivého vývoja bežného účtu platobnej bilancie (deficit 8,0 % na HDP za rok 1999), posledné spomenuté položky neboli zliberalizované. Poľská vláda, pre ktorú je prioritná finančná stabilita krajiny, vyjadrila súhlas s dočasným pozastavením liberalizačných krokov a pôvodný termín 1. 1. 2000 bol presunutý na začiatok roka 2001.

Záver

Z predkladaného článku vyplýva, že Česká republika, Maďarsko, Poľsko a Slovensko zvolili rovnaký postup pri liberalizácii kapitálových pohybov (známy ako tzv. step by step approach)[1]. Postupná filozofia liberalizácie finančného účtu koncipovaná na obdobie niekoľkých rokov potvrdila, že spomínané krajiny sa vyhli problémom, ktorým museli čeliť niektoré krajiny pri uvoľňovaní kapitálových pohybov (inflačným tlakom v dôsledku výrazného prílevu zahraničného kapitálu alebo dopadu voľného pohybu kapitálu na volatilitu nominálneho výmenného kurzu a následne na vývoj bežného účtu platobnej bilancie).

Podľa aktuálneho vyhodnotenia Liberalizačných kódov OECD najvyšší stupeň liberalizácie dosahuje ČR, ktorá vstúpila do OECD ako prvá zo skupiny V4. Existujú však oblasti, v ktorých SR už v súčasnosti dosahuje vyšší stupeň liberalizácie ako ČR (napr. v rámci PZI Slovensko zliberalizovalo nadobúdanie nehnuteľností v tuzemsku pre nerezidentov z krajín OECD k 1. 1. 2001, ČR si v rámci uvedenej položky naďalej zachováva výhradu). Slovensko, ČR a Maďarsko si v položke III/A1 (nadobúdanie nehnuteľností v tuzemsku iných ako PZI) vyhradzuje plnú výhradu, Poľsko ako jediná krajina zo skupiny V4 umožňuje nerezidentom nadobúdať apartmány (bez časového obmedzenia) alebo nehnuteľnosti, ak má nerezident na území Poľska trvalý pobyt dlhší ako 5 rokov. Na druhej strane Poľsko ako jediné z uvedených krajín obmedzuje rezidentov pri nadobúdaní nehnuteľností v zahraničí (výhrada sa netýka nákupu nehnuteľnosti pre osobné používanie do výšky 50 000 EUR). V rámci nadobúdania poľnohospodárskej pôdy v krajinách V4 naďalej existujú reštrikcie, ktorých uvoľnenie súvisí s prístupovým procesom spomínaných krajín do EÚ. Slovenská republika žiada o 10-ročné prechodné obdobie v tejto oblasti, podobne Maďarsko prechodné obdobie v dĺžke 10 rokov, najdlhšie obdobie žiada Poľsko – 18 rokov a ČR žiada o prechodné obdobie zatiaľ bez konkrétnej špecifikácie).

Celkovo sa SR liberalizáciou, ktorú uskutočnilo začiatkom tohto roku, priblížilo k stupňu liberalizácie dosiahnutému v Maďarsku a Poľsku (aj v dôsledku toho, že Poľsko odsunulo uvoľňovanie reštrikcií naplánovaných k 31. 12. 1999).

V nasledujúcich rokoch budú Výbory CIME/CMIT naďalej pravidelne preverovať SR a jej schopnosť napĺňať záväzky, ku ktorým pristúpila pri vstupe do OECD. Z praxe posledného obdobia vyplýva, že potrebné legislatívne zmeny musia byť iniciované v dostatočnom časovom predstihu, aby samotné záväzky boli napĺňané v plánovanom horizonte (napr. predposledná novela Devízového zákona bola uverejnená v zbierke zákonov až 31. 12. 1999 a v prípade jej neskoršieho uverejnenia by SR nenaplnila prvotné záväzky, tak ako ich schválila vláda SR v Oficiálnej odpovedi na Závery predsedu začiatkom decembra 1999, podobne avizovaný Úrad nad finančným trhom mal podľa pôvodného harmonogramu začať pracovať od 1. 7. 2000, pričom začal fungovať až začiatkom novembra 2000).

Samotné legislatívne úpravy však nestačia, na úspešné dokončenie liberalizácie kapitálových pohybov je nevyhnutné ozdravenie bankového systému, rozvoj finančného trhu a taktiež primeraná fiskálna politika. Prijaté liberalizačné kroky budú následne prispievať k finančnej integrácii krajiny a dlhodobo udržateľnému hospodárskemu rastu.

1 Niektoré krajiny (napr. Fínsko a Švédsko) uplatnili v liberalizácii kapitálových pohybov jednorazový prístup. Tento krok viedol k výraznému prílevu zahraničného kapitálu a v prostredí deregulovaných finančných trhov prispel k spomaleniu ekonomického rastu v uvedených krajinách.

HYPOTEKÁRNE OBCHODY A PRÁVO EÚ

HYPOTEKÁRNE ZÁLOŽNÉ LISTY

Ing. Viktória Múčková, CSc., Národná banka Slovenska

Jednou z najdôležitejších direktív európskeho práva pre záložné listy je Smernica Európskej komisie č. 85/611/EEC, v znení neskorších predpisov, o kolektívnom investovaní do cenných papierov, nazývaná tiež Investičná smernica (UCITS).

Ustanovenia tejto smernice obsahujú pravidlá, limity a možnosti investovania do cenných papierov. Popri všeobecne platných zásadách sú v nej zakomponované prvky tzv. „prednostného zaobchádzania". V podstate ide o realizáciu určitých výnimiek a modifikáciu investičných limitov. V tejto súvislosti vzniká otázka stanovenia kritérií, rozhodujúcich pre začlenenie určitého cenného papiera do skupiny prednostného zaobchádzania, a tým aj možnosti aplikovať výnimky v stanovovaní limitov pre investovanie do cenných papierov jedného alebo skupiny emitentov.

Z hľadiska horeuvedeného je rozhodujúcim článok 22, ktorého ustanovenia, a to predovšetkým odseku (4) sa považujú za minimálne, zákonom definované prvky záložného listu (európsky minimálny štandard pre záložný list).

Európska hypotekárna federácia už v roku 1985 sformulovala základné požiadavky na harmonizáciu legislatívy, týkajúcej sa hypotekárnych záložných listov. Podstatné charakteristiky hypotekárnych záložných listov, ktoré by mali byť obsiahnuté v národných právnych normách, možno zhrnúť:

- Z pohľadu ekonomického je hypotekárny záložný list (HZL) refinančný nástroj. Je to dlhopis emitovaný na báze úverov zabezpečených hypotékami (princíp krytia). Kompetentné národné orgány sú oprávnené začleniť pohľadávky zabezpečené (garantované) verejnými autoritami do skupiny hypotekárnych úverov.
- HZL môžu byť vydávané iba úverovými inštitúciami. Iba úverové inštitúcie, ktoré poskytujú hypotekárne úvery a majú povolenie na vydávanie HZL v súlade s národnou legislatívou, sú oprávnené ponúkať tieto dlhopisy na predaj.
- Hodnota hypotekárnych záložných listov v obehu, krytých hypotekárnymi úvermi (HÚ) každej úverovej inštitúcie, ako aj úrokové miery musia byť najmenej v rovnakej výške. Súčasne by mal byť realizovateľný aj princíp tzv. náhradného krytia.
- Hypotekárne pohľadávky (hypotekárne úvery), ktoré slúžia na krytie HZL, môžu byť poskytnuté iba do výšky „primeraného" podielu obozretne stanovenej hodnoty nehnuteľnosti.
- Kompetentné národné orgány môžu ustanoviť špeciálny dohľad nad vedením hypotekárneho registra, a to napr. zavedením špeciálneho inštitútu – hypotekárneho správcu; resp. poveriť touto úlohou dohliadací orgán.
- Veritelia (držitelia týchto dlhopisov) sú v prípade bankrotu emitenta (predajcu) chránení. Najvhodnejším spôsobom ako dosiahnuť najvyšší stupeň ochrany, je aplikácia prednostného práva v prípade krachu dlžníka (úverovej inštitúcie).

Poznámka: *Realizácia princípu prednostného práva je v špecializovaných hypotekárnych inštitúciách jednoduchšia, čo sa spája s užším vymedzenením ich činností (sústreďujú sa na poskytovanie HÚ, emitovanie a predaj HZL).*

Osobitné ustanovenia o záložných listoch sa nachádzajú aj v ďalších smerniciach EÚ. Podľa smernice o ukazovateli platobnej schopnosti pre úverové ústavy (89/647/EK) sa bankovým dlhopisom priraďuje váha rizika 20 %. Zároveň je možnosť oceňovať dlhopisy uvedené v článku 22, ods. 4 smernice UCITS 10 %. Platí to síce len pre dlhopisy vydané pred 1. 1. 1998, ale nižšia riziková váha môže byť zachovaná aj po r. 1998, ak to členské krajiny uznajú za potrebné v záujme prevencie ťažkého narušenia trhov.

Článok 22

1. Investičná spoločnosť môže investovať maximálne 5 % zo svojich aktív do cenných papierov vydaných jedným emitentom.
2. Členské štáty môžu zvýšiť stanovený 5 %-ný limit maximálne na 10 %. Celková hodnota cenných papierov, do ktorých investičná spoločnosť investovala viac ako 5 % zo svojich aktív, nesmie prekročiť 40 % hodnoty týchto aktív.
3. Členské štáty môžu zvýšiť 5 %-ný limit maximálne na 35 %, ak cenné papiere sú emitované alebo garantované členským štátom alebo jeho lokálnymi autoritami.
4. Členské štáty môžu 5 % limit prekročiť maximálne na 25 % v prípade určitých dlhopisov, ak ide o dlhopisy úverového ústavu, ktorý má sídlo v niektorom z členských štátov EÚ, na základe právnych noriem na ochranu držiteľov týchto dlhopisov podlieha osobitnému verejno-právnemu dohľadu, zdroje získané z emisií týchto dlhopisov musia byť investované do zákonom špecifikovaných aktív, ktoré počas celej doby splatnosti dlhopisov dostatočne kryjú záväzky z nich vyplývajúce, v prípade krachu emitenta sú záväzky voči investorom uspokojované prednostne.

Ak investičná spoločnosť investuje viac ako 5 % svojich aktív do dlhopisov emitovaných jedným emitentom, celková hodnota týchto investícií nesmie prekročiť 80 % z hodnoty aktív investičnej spoločnosti.

5. Cenné papiere podľa bodu 3. a 4. sa neberú do úvahy pri výpočte 40 % limitu, uvedeného v bode 2.

Investičné limity obsiahnuté v ods. 1, 2, 3 a 4 sa nesmú kombinovať a za žiadnych okolností nesmú prekročiť 35 % celkových aktív investičnej spoločnosti.

Direktíva 92/121/EEC o veľkých úveroch v článku 4, ods. 1 stanovuje limit úverovej angažovanosti voči jednému alebo skupine vzájomne prepojených klientov, ktorý nesmie prekročiť 25 % vlastných zdrojov úverovej inštitúcie. Pre hypotekárne banky je dôležité, že direktíva umožňuje členským štátom úplne alebo čiastočne vylúčiť špecifické úvery (hypotekárne, komunálne úvery) a dlhopisy v zmysle článku 22, ods. 4 Investičnej smernice, teda aj hypotekárne záložné listy, z výpočtu maximálneho limitu.

Proces liberalizácie a harmonizácie životného a neživotného poistenia má nesporne pozitívny vplyv na formovanie vzájomných vzťahov hypotekárnych úverových inštitúcií a poisťovacích spoločností. Smernice o životnom a majetkovom poistení zhodne obsahujú ustanovenia, podľa ktorých poisťovacie spoločnosti môžu do určitých dlhopisov investovať vyššie percento zo svojich aktív (vyššie investičné limity). Hypotekárne záložné listy majú totiž osobitné postavenie v článku 22, ods. 4 týchto smerníc.[1]

Poisťovacie spoločnosti môžu investovať do určitých dlhopisov až 40 % zo svojich rezerv v tom prípade, ak úverová inštitúcia má sídlo v členskom štáte EÚ; držiteľia ňou vydávaných dlhopisov sú chránení; zdroje získané vydávaním dlhopisov sa môžu použiť len do zákonom určených aktív; pohľadávky z aktív počas celej doby splatnosti kryjú záväzky z dlhopisov a v prípade krachu banky sú majiteľia týchto dlhopisov uspokojovaní prednostne.

V tomto kontexte treba dodať, že (verejne obchodovateľné) cenné papiere emitované alebo garantované štátom nie sú jediné cenné papiere, ktoré „ponúkajú" maximálnu bezpečnosť, čo sa týka ich obsluhy (výplata výnosov a splácania istiny). Do tejto skupiny môžu byť zaradené aj iné dlhopisy, ako napr. hypotekárne záložné listy.

Príklad: *Hypotekárne záložné listy vydávané dánskymi špecializovanými hypotekárnymi úverovými inštitúciami sú podľa dánskej legislatívy postavené na rovnaký úroveň ako dlhopisy emitované alebo garantované štátom. Rovnocenné postavenie hypotekárnych záložných listov a štátnych dlhopisov sa odráža v pravidlách pre investovanie (investičné limity), ako aj pri stanovovaní použitia rezerv penzijných fondov a poisťovacích spoločností. Rovnosť zaobchádzania je založená na uvedomení si faktu, že inštitúcie špecializované na poskytovanie hypotekárnych úverov a vydávanie záložných listov nesú minimálne riziko spojené s ich bankrotom.*

Minimalizácia rizika je odvodená z prísnej legislatívy (princípy zosúlaďovania aktív a pasív, tvorby rezerv, ...). Dokonca aj v prípade bankrotu hypotekárnej banky sa pristupuje k splateniu dlhopisov vďaka spoločnej zodpovednosti prijímateľov hypotekárnych úverov alebo cez predaj založených nehnuteľností. Analogicky toto tvrdenie platí aj o nemeckých záložných listoch.

Nakoľko kritériá pre zaradenie „určitých" dlhopisov do rovnakej kategórie ako dlhopisov štátnych alebo štátom garantovaných sú v rámci členských krajín rozdielne a môžu sa meniť v čase, pristúpilo sa k vypracovávaniu zoznamov dlhopisov, ktoré sú považované za ekvivalentné štátnym dlhopisom. Tieto zoznamy sú zasielané všetkým členským krajinám s uvedením dôvodov pre rovnaké zaobchádzanie. V prípade potreby sú možné diskusie cez príslušnú komisiu.

Ďalším príkladom pre potvrdenie bezpečnosti a likvidity záložných listov je fakt, že ich Európska centrálna banka začlenila do prvej skupiny (Tier One) cenných papierov na zabezpečenie menových operácií eurosystému, a to na základe splnenia viacerých kritérií (druh cenného papiera, sídlo, typ a dôveryhodnosť emitenta, vysporiadanie obchodov).

Hypotekárne úvery

Špeciálne ustanovenia o hypotekárnom úvere sú obsiahnuté v dvoch direktívach, a to v Direktíve z 18. decembra 1989 o platobnej schopnosti úverových inštitúcií (89/647/EEC) a v Direktíve z 21. decembra 1992 o sledovaní a kontrole veľkých úverov úverových inštitúcií (92/121/EEC).[2]

Smernica o platobnej schopnosti upravuje minimálny pomer medzi vlastnými zdrojmi (kapitálom) banky a hodnotou rizikovo vážených aktív. Podľa článku 6 ods. 1 pís. (c) sa úvery, zabezpečené záložným právom na obytné nehnuteľnosti, ktoré poberateľ úveru sám obýva, resp. bude obývať, alebo prenajíma, bude prenajímať v budúcnosti oceňujú 50 % rizikovou váhou. Pokiaľ ide o hypotekárne podnikateľské úvery, pôvodne im bola priradená riziková váha 100 % s výnimkou Nemecka, Dánska, Grécka, po vstupe do EÚ aj Rakúska. Prechodné obdobie bolo stanovené do 1. 1. 1996, pričom nižšia riziková váha – 50 % sa vzťahuje len na určité podnikateľské hypotekárne úvery. Výška úveru nesmie prekročiť 60 % obozretne stanovenej hodnoty nehnuteľnosti (kancelárske budovy, viacúčelové podnikateľské nehnuteľnosti), umiestnenej na území týchto štátov (článok 11 ods. 4).

Po intenzívnych rokovaniach dosiahla Európska rada pre ekonomické a finančné otázky (Econfin) politickú dohodu o „Spoločnom stanovisku k otázke rizikového váženia podnikateľského hypotekárneho úveru". Prechodné obdobie sa bude vzťahovať na všetky členské štáty EÚ a predĺži sa do 31. decembra 2006. Na základe tohto stanoviska by mali všetky členské štáty povoliť svojim úverovým ústavom oceňovať určité podnikateľské hypotekárne úvery 50 % rizikovou váhou:

- úvery sú zabezpečené záložným právom na kancelárske budovy (priestory) a mnohostranne využiteľné obchodné priestory;
- nachádzajú sa na území niektorého členského štátu, ktorý toto 50 % ocenenie povoľuje;
- platia prísne podrobné úpravy. Ak je základom trhová hodnota, možno úveru priradiť rizikovú váhu 50 % len vtedy, keď nepresahuje 50 % trhovej hodnoty nehnuteľnosti. V tomto prípade musia trhovú hodnotu stanoviť dvaja nezávislí oceňovatelia. Základom pre stanovenie výšky úveru je nižšia trhová hodnota (cena) príslušnej nehnuteľnosti. V tých členských krajinách, kde právne alebo správne predpisy zakotvujú prísne kritériá pre stanovenie „záložnej" hodnoty nehnuteľnosti existujú dve možnosti na použitie 50 % rizikovej váhy: výška úve-

[1] Podrobnejšie Otmar Stöcker: Materiály EÚ pre hypotekárne úvery a záložné listy a ich transformácia do nemeckého práva. Príspevok, Asociácia nemeckých hypotekárnych bánk, Berlín 1998.

[2] Pozri: Paolo Clarotti: The „Acquis Communautaire" in the Field of Mortgage Credit. Príspevok na medzinárodnom seminári, Bratislava 1999.

ru je 50 % z trhovej hodnoty nehnuteľností alebo 60 % z tzv. hypotekárnej úverovej hodnoty podľa toho, ktorá hodnota je nižšia.

Poznámka: *Právna definícia hypotekárnej úverovej hodnoty sleduje to, aby sa pri dôkladnom a transparentnom výpočte brali do úvahy len trvalé vlastnosti nehnuteľnosti.*

Direktíva o veľkej úverovej angažovanosti (92/121/EEC) umožňuje členským krajinám EÚ niektoré úvery celkom alebo čiastočne vyňať z aplikácie ustanovenia, podľa ktorého banka nemôže jednému alebo skupine prepojených klientov poskytnúť úver presahujúci 25 % jej vlastných zdrojov (článok 4 ods. 1.). Pre hypotekárne úvery na bývanie platí článok 4 ods. 7. písm. (p); pri úveroch na bývanie sa pri kalkuláciách uvažuje s 50 %-ným limitom z hodnoty založenej nehnuteľnosti (nehnuteľnosť je určená pre zabezpečenie bývania).

Hypotekárne obchody v Nemecku

Záložné listy sú cenné papiere s pevným výnosom kryté skupinami prvotriednych aktív. V Nemecku jestvujú dva druhy týchto dlhopisov, a to verejné záložné listy (kryté úvermi verejného sektora) a hypotekárne záložné listy (kryté hypotekárnymi úvermi). Príslušné aktíva zostávajú v bilancii emitentov, ktorí sú zodpovední za ich riadnu obsluhu. Bezpečnosť, likvidita, výnosnosť sú tie atribúty, s ktorými sa najčastejšie operuje pri zdôvodňovaní ich atraktivity. V tejto súvislosti uvedieme rozhodujúce **faktory, ktoré ovplyvňujú horeuvedené vlastnosti:**

Predpisy EÚ pre hypotekárne úvery a záložné listy

Predpisy Európskej únie o úverových inštitúciách a bankovom dohľade obsahujú rad osobitných ustanovení o hypotekárnych úveroch (2 smernice) a záložných listoch (7 smerníc).

I. Hypotekárne úvery

1. Smernica Rady ES z 18. decembra 1989 o ukazovateli platobnej schopnosti úverových inštitúcií č. 89/647/EHS
2. Smernica Rady z 21. decembra 1992 o sledovaní a kontrole veľkej úverovej angažovanosti úverovových inštitúcií č. 92/121/EHS

II. Záložné listy

1. Smernica Rady ES z 20. decembra 1985 o koordinácii zákonov, nariadení a správnych predpisov vzťahujúcich sa k podnikom kolektívnych investícií v obchodovateľných cenných papieroch (PKI-OCP) č. 85/611/EHS
2. Smernica Rady ES z 10. mája 1993 o investičných službách v oblasti cenných papierov č. 93/22/EHS
3. Smernica Rady ES z 15. marca 1993 o kapitálovej primeranosti podnikov a úverových inštitúcií obchodujúcich s cennými papiermi č. 93/6/EHS
4. Smernica Rady ES z 10. 11. 1992 o koordinácii právnych a správnych predpisov č. 92/49/EHS, týkajúcich sa priameho poistenia (životné poistenie), ako aj o zmene smerníc 79/267/EHS a 90/619/ EHS (3. smernica o životnom poistení)
5. Smernica Rady ES z 18. júna 1992 o koordinácii právnych a správnych predpisov č. 92/49/EHS, týkajúcich sa priameho poistenia (s výnimkou životného poistenia, ako aj o zmene smerníc 73/239/EHS a 88/357/EHS
6. Smernica Rady ES z 18. decembra 1989 o ukazovateli platobnej schopnosti úverových inštitúcií č. 89/647/EHS
7. Smernica Rady z 21. decembra 1992 o sledovaní a kontrole veľkej úverovej angažovanosti úverovových inštitúcií č. 92/121/EHS

• Nadpriemerná úverová kvalita (resp. kvalita krycích aktív, t. j. hypotekárnych a komunálnych úverov) – prísna legislatíva a regulatívy vytvárajú predpoklady pre bezpečný dlžobný nástroj.[3]

Základné princípy vrátane pravidiel bezpečného realizovania hypoobchodov sú obsiahnuté v špeciálnom zákone (Zákon o nemeckých hypotekárnych bankách). Emitovať hypotekárne a verejné záložné listy môžu iba tie úverové inštitúcie, ktoré obdržia licenciu na výkon hypotekárneho bankovníctva. Názov „záložný list" je chránený zákonom.

• Register krytia – povinnosť viesť tento register zvyšuje bezpečnosť záložných listov. Každá emisia musí korelovať so skupinou refinancovaných hypotekárnych úverov, najmä čo sa týka nominálnej hodnoty, podmienok a doby splatnosti, úrokovej miery a meny. Nezávislý hypotekárny správca (kontrolór) pravidelne monitoruje register, sleduje dodržiavanie zákonných limitov.

Od 1. apríla 1998 register krytia nie je zahrnutý do procesu bankrotu bánk (aktíva slúžiace na krytie záložných listov sú oddelené od ostatných aktív). Znamená to, že aj v prípade bankrotu nebude jestvovať žiadne riziko predčasného splatenia. Majitelia záložných listov majú prednostné právo pri uspokojovaní svojich pohľadávok. Ak hodnota „krycích" aktív (kolaterálov) nie je dostatočná na uspokojenie nárokov všetkých držiteľov záložných listov, banka je povinná uspokojiť svoje záväzky voči investorom zo svojho vlastného kapitálu. Dlžník nemá právo na predčasné splatenie úveru (riziko predčasného splatenia záložného listu opäť žiadne), čo prispieva k ďalšiemu zosúlaďovaniu štruktúry aktív a pasív bankového subjektu.

• Princíp krytia – minimálne 100 %.

• Hodnota záložných listov v obehu nesmie prekročiť 60-násobok akciového kapitálu (pre univerzálne banky s povolením emitovať tieto dlhopisy je limit stanovený na 48-násobok).[4]

• Obozretné (konzervatívne) oceňovanie nehnuteľností (kolaterálu).

• Pomer úveru k hodnote nehnuteľností je ohraničený zhora – maximálne 60 %. Hypotekárne úvery poskytnuté nad tento limit nevchádzajú do tzv. krycieho bloku a sú považované za úvery menej kvalitné (hypotéka druhej kvality).

• Špeciálny bankový dohľad.

• Záložné listy sa využívajú ako kolaterál v prípade vypožičiavania si od nemeckej centrálnej banky (začlenené do tzv. lombardovateľných cenných papierov); považujú sa za bezpečný spôsob umiestňovania voľných finančných zdrojov poisťovacích spoločností a investičných fondov.

Pokračovanie v č. 4/2001

[3] Treba zdôrazniť fakt, že počas svojej vyše 200 ročnej existencie žiadna emisia záložných listov „neskrachovala".

[4] Bezpečnosť hypotekárnych produktov ovplyvňuje aj situácia na trhu nehnuteľností – na nemeckom trhu nie je zaznamenávaný prudký pokles cien, čo sa často pripisuje konzervatívnemu postoju vlastníkov domov či bytov.

ŽIVOTNÉ POISTENIE

Ing. Barbora Drugdová, PhD.
Národohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita v Bratislave

Prechod slovenského hospodárstva na trhový princíp hospodárenia priniesol rozpad monopolu na trhu poistenia. Zmeny v legislatíve prezentované zákonom Slovenskej národnej rady č. 24/1991 Zb. o poisťovníctve v znení neskorších noviel (posledná je novela č. 101/2000 Z.z.) a atraktívnosť tohto finančného odvetvia mali za následok dynamický rozvoj v tejto u nás novej oblasti podnikania.

V krajinách Európskej únie, ale aj v ostatných krajinách s vyspelou trhovou ekonomikou (USA, Japonsko, Nemecko) sa poistenie vo všeobecnosti rozčleňuje na životné a neživotné. V súvislosti so vstupom do Európskej únie v oblasti legislatívy poistenia a poisťovníctva sa aj u nás zavádza členenie na životné a neživotné poistenie namiesto poistenia osôb, poistenia majetku a poistenia zodpovednosti za škody, ako je to definované v Občianskom zákonníku.

Pojem životné poistenie sa často nesprávne zamieňa s pojmom poistenia osôb. Poistenie osôb zahrňuje poistenia týkajúce sa života alebo zdravia poistených. Rizikom môže byť smrť, úraz, alebo invalidita poisteného. Životné poistenie je jedným druhom poistenia osôb. V rámci poistenia osôb rozlišujeme neživotné poistenie (úrazové, nemocenské, zdravotné poistenie) a životné poistenie (poistenie na úmrtie, poistenie na dožitie, zmiešané poistenie a dôchodkové poistenie).

Životné poistenie sa orientuje na riziko dožitia alebo úmrtia. Základnou črtou tohto poistenia je, že poisťovateľ v každom prípade vyplatí poistné plnenie. Dohodnutá poistná suma je vyplatená, ak sa poistený dožije dátumu konca poistenia, resp. dátumu, ktorý je dohodnutý v poistnej zmluve, alebo pri jeho predčasnom úmrtí. Zvyčajne je dohodnutý aj podiel poistného na prebytkoch z poistenia alebo na zisku z investovania prostriedkov uložených v poisťovni vo forme prémie, prípadne aj valorizácie poistných súm.

V životnom poistení existuje niekoľko základných druhov, ktoré sa vyskytujú v rôznych modifikáciách. Všetky druhy však zabezpečujú výplatu poistnej sumy v období zvýšenej potreby buď priamo poistenému alebo rodinným príslušníkom. Základné druhy životného poistenia sú: poistenie pre prípad úmrtia, poistenie pre prípad dožitia, poistenie pre prípad smrti alebo dožitia (zmiešané poistenie), poistenie dôchodkov.

- Pri poistení pre prípad úmrtia je poistnou udalosťou smrť poisteného z akéhokoľvek dôvodu. Môžu sa rozlišovať rozdielne poistné sumy pre jednotlivé prípady úmrtia, a to v dôsledku: choroby, staroby a úrazu. Často je kombinované toto poistenie s poistením na dožitie, prípadne aj s úrazovým poistením. Poistenie pre prípad úmrtia sa ponúka ako: doživotné poistenie pre prípad úmrtia, dočasné poistenie pre prípad úmrtia, odložené (dočasné) poistenie pre prípad úmrtia. Doživotné poistenie pre prípad úmrtia zabezpečuje v prípade smrti poisteného jednorazový príjem pre pozostalých, resp. pre oprávnenú osobu. Tento druh poistenia trvá v skutočnosti do veku stanoveného poisťovňou (70 – 85 rokov). Ak sa poistený dožije daného veku, poisťovňa mu vyplatí dohodnutú poistnú sumu, a tým poistenie končí.

Pri dočasnom poistení pre prípad úmrtia je trvanie poistenia obmedzené na vopred dohodnutú poistnú dobu. Poistenie zabezpečuje v prípade úmrtia poisteného jednorazový príjem pre oprávnenú osobu, resp. pre pozostalých. Ak sa poistenec dožije konca poistnej doby, poistenie končí bez náhrady.

Dočasné (odložené) poistenie pre prípad úmrtia je poistenie, ktoré odkladá vyplatenie poistného plnenia v prípade smrti poisteného o príslušnú čakaciu (karenčnú) dobu. Tento druh poistenia neposkytuje poistné krytie od okamihu uzavretia poistenia.

- Pri poistení pre prípad dožitia poisťovňa vyplatí dojednanú poistnú sumu v prípade, že sa poistený dožije konca poistnej doby. Poistenie zanikne bez náhrady. Tento typ poistenia sa v hospodárskej praxi v takejto forme nepredáva. Poisťovne ho ponúkajú s výhradou vrátenia zaplateného poistného pozostalým v prípade úmrtia poisteného v priebehu poistenia alebo sa tento typ poistenia spája s dočasným poistením na úmrtie.
- Zmiešané poistenie je poistenie pre prípad úmrtia alebo dožitia. Je kombináciou predchádzajúcich foriem poistenia. Tento druh poistenia nemôže zaniknúť bez náhrady. Poisťovňa vyplatí poistnú sumu buď v prípade dožitia konca poistnej doby alebo v prípade úmrtia poistenej osoby. Poisťovne modifikujú zmiešané poistenie rôznym spôsobom.
- Dôchodkové poistenie je určitou modifikáciou životného poistenia. Toto poistenie predstavuje možnosť zahrnutia rizík úmrtia, dožitia a invalidity.

Poistenie dôchodkov je teda určitou formou poistenia na dožitie. Výplata poistného plnenia je viazaná na život poistenej osoby a v prípade smrti poistenie obvykle končí. Rozhodujúcim vekom pre vznik nároku na výplatu dôchodku je vek 60 rokov pre muža a 55 rokov pre ženu.

Výšku poistného plnenia v životnom poistení určuje poistná suma alebo jej časť, podľa toho, ako je dohodnuté v poistných podmienkach.

Poistné je cena za poskytovanú poisťovaciu službu. Pri výpočte poistného v životnom poistení plnia dôležitú úlohu faktory, ktoré determinujú jeho výšku. Faktory, ktoré v rozhodujúcej miere ovplyvňujú výšku poistného, predstavujú v prvom rade ocenenia subjektívnej a objektívnej stránky rizika, resp. tých čŕt, ktoré možno objektívne merať a kvantifikovať.

Subjektívna stránka rizika vyplýva z nebezpečenstiev, ktoré spočívajú v samotnej osobe poisteného. Pôsobí takou mierou pozitívne alebo negatívne, akou sa poistená osoba stará, resp. nestará o zachovanie svojho života a predĺženie života. Subjektívna stránka rizika, ako napríklad starostlivosť o svoje zdravie sa v poistnom priamo nevyjadruje. V niektorých ekonomicky vyspelých krajinách poisťovne pri preukázaní

abstinencií záujemcu o poistenie (či už ide o fajčenie, alebo alkohol) oceňujú takéto priaznivejšie riziko formou zľavy na poistnom. Uvediem napr. USA, kde sa zohľadňuje fajčenie aj v úmrtnostných tabuľkách, pričom sú rozdelené úmrtnostné tabuľky pre fajčiarov a úmrtnostné tabuľky pre nefajčiarov. (Napr. Unisex Version of the 1980, Commissioners Standard Ordinary Mortality Table).

Objektívna stránka rizika predstavuje vek poisteného, pohlavie, rodinný stav, vykonávané povolanie, záľuby, životné prostredie a ďalšie. Všetky uvedené faktory, ako aj ďalšie faktory ovplyvňujú úmrtnosť, resp. priemernú dĺžku života poistencov.

Medzi faktory, ktoré bezprostredne vplývajú na výšku poistného v životnom poistení patia: pravdepodobnosť úmrtia, resp. dožitia, poistná doba (resp. doba trvania poistenia), doba a forma platenia poistného, poistná suma, počet poistených rizík, čakacia doba (karenčná doba, obdobie odloženia účinnosti poistenia), počet a výška režijných prirážok, výška ziskovej a ďalších prirážok, úroková miera a úrok.

Význam životného poistenia v národnom hospodárstve rastie. Životné poistenie je stabilnou zložkou tvorby hrubého domáceho produktu. Vo vyspelých ekonomikách je využité ako aktívny prvok sociálnej politiky štátu. Ponúka totiž vhodnú alternatívu na riešenie problémov v súvislosti so sociálnym zabezpečením. Umožňuje poistencom ukladať časť príjmov počas svojej ekonomickej aktivity, a tak predchádzať poklesu životnej úrovne v období straty príjmu z ekonomicky aktívnej činnosti. Obdobie poberania dôchodku je totiž spojené s poklesom životnej úrovne aj v ekonomicky vyspelých štátoch, nehovoriac už o transformujúcich sa krajinách, kde z predchádzajúceho režimu zdedené systémy dôchodkového zabezpečenia sú zaťažené vysokou mierou sociálnej solidarity.

Zásadné demografické zmeny v Slovenskej republike spôsobujú značné problémy v súvislosti s narastaním ekonomickej zaťaženosti produktívnej časti obyvateľstva na zaopatrenie občanov pracovne už neaktívnych.

Tvorba kapitálu a jeho investovanie je dôležitým aspektom rozvoja ekonomiky. Zvýšená miera úspor ako kapitálového zdroja je považovaná za faktor stability krajiny, od ktorého závisí ochota zahraničných investorov podnikať na našom kapitálovom trhu. Životné poistenie má osobitný charakter daný dlhodobosťou a stabilitou podmienok. Preto rezervy vytvorené v životnom poistení predstavujú významný zdroj investovaného kapitálu, a tak pomáhajú v ozdravovaní národného hospodárstva. Jeho dlhodobý charakter si vyžaduje vysokú mieru vzájomnej dôvery poisťovateľa a poistníka. Priemerná poistná doba pri produktoch životného poistenia je 15 až 20 rokov.

V oblasti poisťovníctva sa začali úpravy právnych noriem a začal sa proces harmonizácie nášho poistného práva s komunitárnym právom Európskej únie. Tieto úpravy sa dotýkajú aj životného poistenia. Rozšírili sa možnosti umiestnenia prostriedkov rezerv aj do zahraničných cenných papierov a zaviedla sa možnosť poskytovania požičky poistníkom v životnom poistení.

Vývoj trhu poistenia v oblasti životného poistenia je v posledných rokoch dynamickejší ako v neživotnom poistení.

Tab. č. 1. Údaje o svetových poistných trhoch (1997)

Krajina	Podiel na svetovom rhu (%)	Podiel prijatého poistného na HDP (%)	Pomer životné: neživotné
Severná Amerika	32,74	8,37	44 : 56
USA	31,01	8,55	44 : 56
Latinská Amerika	1,56	1,78	25 : 75
Európa	32,04	6,52	54 : 46
Západná Európa	31,26	7,07	
Nemecko	7,23	6,47	41: 59
Veľká Británia	6,51	10,71	65 : 35
Francúzsko	6,5	8,89	60 :40
Ázia	30,73	8,41	76 : 24
Japonsko	24,64	11,70	78 : 22
Južná Kórea	2,97	3,23	76 : 24
Afrika	1,18	5,72	67 : 33
Oceánia	1,77	8,12	53 : 47
Spolu	100,00	7,28	53 :47

Prameň: CEA Number of companies, 1998

Tab. č. 2 Výsledky na stredo- a východoeurópskych poistných trhoch roku 1997

Krajina	Pomer životné : neživotné	Prijaté poistné/obyv. v USD	Prijaté poistné/ HDP (%)
Rusko	23 : 77	40,2	1,28
Poľsko	33 : 67	97,1	2,77
Česká republika	26 : 74	146,8	2,91
Maďarsko	33 : 67	102,8	2,34
Slovinsko	17 : 83	341,3	3,73
Chorvátsko	12 : 88	126,8	2,94
Juhoslávia	1 : 99	48	0,48
Slovensko	28: 72	93,8	2,59
Ukrajina	31 : 69	4,3	0,44
Rumunsko	6 : 94	8,6	0,55
Bulharsko	8 : 92	19,6	1,59
Lotyšsko	12 :88	46,5	2,09
Estónsko	11: 89	54,3	1,68
Litva	22 :78	17,1	0,66
Bielorusko	4 :96	5,3	0,36
Albánsko	0 :100	2,2	0,32
Gruzínsko	0 : 100	0,8	0,06
Suma/priemer	25 : 75	45,6	1,69
Priemer Európskej únie	56 : 44	1 300	7,6

Prameň: CEA Number of companies, 1998

Tabuľka č. 3: Trhové podiely poisťovní na slovenskom poistnom trhu v životnom poistení podľa predpísaného poistného

Poradie (1999)	Poisťovňa	Podiel na trhu podľa predpísaného poistného v % 1999	Podiel na trhu podľa predpísaného poistného v % 1998	Podiel na trhu podľa predpísaného poistného v % 1997
1	Slovenská poisťovňa	44,26	51,41	61,73
2	Amslico	16,60	13,23	10,05
3	Nationale Nederlanden	12,74	10,5	5,93
4	Kooperatíva	5,31	5,23	5,3
5	Slovenská investičná poisťovňa	4,13	6,00	7,99
6	Allianz	3,98	3,65	3,50
7	ERGO	3,37	2,42	1,31
8	Slovenská životná poisťovňa (od roku 1999 Kontinuita)	3,24	1,84	0,54
9	Prvá česko-slovenská poisťovňa	2,07	1,51	0,84
10	Otčina	1,48	1,98	1,79
11	Komunálna poisťovňa	0,58	0,52	0,24
12	Univerzálna banková poisťovňa	0,53	0,53	0,67
13	Hasičská poisťovňa	0,44	0,49	0,27
14	Union	0,43	0,06	0,00
15	Česká poisťovňa – Slovensko	0,27	0,28	0,17
16	Generali	0,23	0,28	0,11
17	Wüstenrot	0,19	0,01	-
18	Tatra	0,09	0,06	0,05
19	Vzájomná životná poisťovňa	0,05	–	–
20	R + V	0,01	–	–

Prameň: Slovenská asociácia poisťovní, Bratislava 1999, Trend 25/2000, Výsledky finančných inštitúcií

Slovenská republika sa postupne približuje poistnému trhu európskeho priemeru, ktorý predstavuje zhruba 51 % v prospech životného poistenia.

Čím vyspelejšia je krajina, tým vyšší je podiel životného poistenia na celkovej produkcii poisťovníctva. Tabuľka č. 1 zachytáva údaje o svetových poistných trhoch.

Z uvedených údajov v tabuľke č. 1 môžeme vidieť, že pomer životného poistenia a neživotného poistenia v porovnaní s krajinami s vyspelou ekonomikou, napr. Japonsko 78 : 22, Anglicko 65 : 35, Francúzsko 60: 40 je neuspokojivý. Pomer životného a neživotného poistenia v Slovenskej republike k 30. 6. 1999 podľa Slovenskej asociácie poisťovní bol 30 : 70.

Komerčné poisťovne, ktoré pôsobia na slovenskom poistnom trhu sa podieľali podľa predpísaného poistného v životnom poistení týmito ukazovateľmi za obdobie 1997, 1998 a 1999.

Z uvedených údajov v tabuľke č. 2 vyplýva, že pri životnom poistení podľa predpísaného poistného v roku 1999 1. miesto zaberá Slovenská poisťovňa so 44,26 %, 2. miesto Amslico so 16,60 % a 3. miesto Nationale Nederlanden s 12,74 %. Ako vyplýva z uvedenej tabuľky, svoju pozíciu na tomto poistnom trhu si z roka na rok zlepšujú stopercentné dcérske spoločnosti významných zahraničných poisťovacích ústavov.

Novela zákona o poisťovníctve č. 101/2000 Zb., ktorá nadobudla účinnosť od 1. apríla 2000 v súvislosti so vstupom do Európskej únie umožňuje aproximáciu našej legislatívy v oblasti poisťovníctva s legislatívou Európskej únie. Najdôležitejšie zmeny v novele zákona sa dotýkajú rozdelenia novovznikajúcich poisťovateľov na životné a neživotné poisťovne (univerzálne poisťovne už nemôžu vznikať), určenia výšky základného imania pre jednotlivé druhy poisťovní, uzákonenie funkcie aktuára, rozšírenie právomoci dozorných orgánov v poisťovne, ako aj podnikania pobočiek zahraničných poisťovní v Slovenskej republike.

Novela zákona nepriniesla zmeny v oblasti daňového zvýhodnenia životného poistenia, tak ako je to vo vyspelých ekonomikách. Taktiež novela zákona o poisťovníctve neumožňuje slovenským občanom sa zatiaľ poistiť v poisťovni, ktorá nepôsobí na Slovensku, tak ako je to v krajinách Európskej únie. Zákon však povoľuje výnimku, keď požadovaný poistený druh neposkytuje žiadna tuzemská poisťovňa.

Záverom možno konštatovať, že na Slovensku prevláda záujem o neživotné poistenie. Postupne narastá záujem u obyvateľstva, ako rozhodujúceho trhového subjektu aj o životné poistenie. Za posledné tri roky rástlo životné poistenie každý rok asi o 30 %.

Obyvateľstvo si však začína intenzívnejšie uvedomovať životné riziká a fakt, že štát im nebude schopný v rámci systému sociálneho poistenia prispievať v dostatočnej miere na dôchodky.

ČESKÁ NÁRODNÁ BANKA

Čo predchádzalo vzniku Českej národnej banky

V súvislosti so zosilnením tendencií na rozdelenie Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky na dve samostatné republiky, prijalo Federálne zhromaždenie ČSFR dňa 8. októbra 1992 novelu ústavného zákona o československej federácii, ktorá sa stala právnym základom vzniku Českej národnej banky. Táto novela umožnila obom republikám zriadenie emisných bánk, ktoré vznikli rozdelením bývalej Štátnej banky česko-slovenskej (ŠBČS).

Dňa 17. decembra 1992 bol prijatý zákon o Českej národnej banke, publikovaný v zbierke zákonov pod č. 6/1993. Vychádzal z koncepcie zákona o ŠBČS a z podobných právnych úprav v iných krajinách a bol v súlade s návrhom Európskeho systému centrálnych bánk.

Ústavný zákon č. 542/1992 Zb. o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky stanovil ako deň zániku federácie a všetkých jej orgánov 1. január 1993. K tomuto dňu ŠBČS zanikla a ústrednou bankou Českej republiky sa stala Česká národná banka.

Článok je zameraný na základné úlohy a ciele ČNB i v zmysle poslednej novelizácie zákona o ČNB z roku 2000. Zákon č. 442 z roku 2000 obsahuje tieto najdôležitejšie zmeny:

- predefinovanie hlavného cieľa ČNB – zabezpečovanie cenovej stability (predtým zabezpečovanie menovej stability),
- povinnosť banky konzultovať s vládou inflačný cieľ a kurzovú politiku,
- členov bankovej rady a guvernéra vymenuváva na návrh vlády prezident, členovia bankovej rady budú môcť byť menovaní maximálne dvakrát po sebe,
- právo kontrolovať hospodárenie banky získava Najvyšší kontrolný úrad,
- prevádzkovú časť rozpočtu banky schvaľuje Poslanecká snemovňa Parlamentu.

Posledná novela Zákona o ČNB nadobudla účinnosť 1. januára 2001.

Úlohy a ciele Českej národnej banky

Hlavným cieľom ČNB je zabezpečovanie cenovej stability. Pokiaľ tým nie je narušený jej hlavný cieľ, ČNB podporuje všeobecnú hospodársku politiku vlády a koná v súlade so zásadou otvoreného trhového hospodárstva. V súlade so svojím hlavným cieľom určuje menovú politiku, vydáva bankovky a mince, riadi peňažný obeh, platobný styk, zúčtovanie bánk a vykonáva bankový dohľad nad činnosťou bánk, pobočkami zahraničných bánk a konsolidačných celkov, ktorých súčasťou je banka so sídlom v Českej republike.

ČNB je povinná periodicky predkladať Poslaneckej snemovni Parlamentu správu o menovom vývoji – najmenej dvakrát ročne – a najmenej raz za tri mesiace o ňom informovať verejnosť.

Organizácia ČNB

Najvyšší riadiaci orgán ústrednej banky je sedemčlenná banková rada. Členov bankovej rady vymenúva na dobu šiestich rokov prezident republiky na návrh vlády. Banková rada má predovšetkým stanovovať koncepciu menovej politiky a nástroje na jej uskutočňovanie. Jej úlohou je tiež schvaľovanie rozpočtu na činnosti vykonávané pri zabezpečovaní hlavného cieľa ČNB a zostavovanie návrhu prevádzkového a investičného rozpočtu. Členstvo v bankovej rade je nezlučiteľné s funkciou poslanca a s členstvom v riadiacich a kontrolných orgánoch iných bánk a obchodných spoločností. Opätovné menovanie do bankovej rady zákon nevylučuje, členovia bankovej rady však môžu byť menovaní maximálne dvakrát po sebe.

ČNB tvorí ústredie v Prahe, sedem pobočiek a šesť účelových a organizačných jednotiek (Inštitút ekonómie, Banková bezpečnosť, Podnik automatizovaných bankových služieb, Centrálna pobočka, Pobočka 701 a Hospodárske služby).

Vzťah k vláde a ďalším orgánom

Nevyhnutným predpokladom pri zabezpečovaní hlavného cieľa – cenovej stability je nezávislosť ČNB od poky-

nov vlády, prezidenta republiky, Parlamentu a iných štátnych úradov. Záležitosti týkajúce sa kurzového režimu a stanovenie inflačného cieľa ČNB konzultuje s vládou a na jej vyžiadanie jej predkladá o týchto záležitostiach správy. ČNB tiež vykonáva konzultačnú činnosť k materiálom prerokúvaných vládou, ktoré sa týkajú pôsobnosti ČNB, a zaujíma k nim stanoviská. Preto zákon umožňuje účasť guvernéra na rokovaniach vlády a účasť povereného člena vlády na rokovaní bankovej rady.

Emisia bankoviek a mincí

ČNB má výhradné právo vydávať bankovky a mince (vrátane pamätných). Základnou peňažnou jednotkou je koruna česká – Kč.

Jednou zo základných funkcií emisnej banky je starostlivosť o dostatočné zásoby obeživa, zabezpečovanie výroby bankoviek a mincí vrátane uzatvárania zmlúv s výrobcami. S týmto právom súvisí i dohľad nad výrobou bankoviek a mincí a ich ochrana ešte pred tým, ako sú vydané do obehu.

V zákone je upravený i pojem zákonných peňazí a ich používanie pri všetkých platbách na území ČR. Z tohto ustanovenia vyplýva i povinnosť všetkých subjektov na území ČR prijímať peniaze vydané ČNB. Ďalej sa tu upravuje trh s numizmatickým materiálom. Pre zberateľov sa razia mince v rôznych úpravách (leštené razidlá, dvojnásobná hmotnosť, exkluzívne balenie a pod.). Mince v takomto prevedení zostávajú síce zákonným platidlom a každý je povinný ich prijímať pri platení v ich nominálnej hodnote, vzhľadom na svoju špeciálnu úpravu sa však stávajú tovarom a ich cena sa riadi podľa dopytu a ponuky.

ČNB má možnosť odmietnuť výmenu bankoviek a mincí poškodených zvlášť hrubým spôsobom, ako aj povinnosť starať sa o kvalitu obiehajúcich peňazí. Je tiež povinná vymieňať po určitú dobu bankovky a mince sťahované z obehu a nahrádzať ich inými bankovkami a mincami.

Nástroje menovej regulácie

ČNB realizuje zámery a ciele svojej menovej politiky stanovením diskontnej sadzby a ďalších úrokových sadzieb a rámcov, ale i stanovením podmienok svojich úverových a iných obchodov. V autonómnom stanovení týchto nástrojov spočíva funkčná nezávislosť ústrednej banky. ČNB je oprávnená usmerňovať úrokové sadzby i rozsah úverov poskytovaných bankami a tiež stanoviť pravidlá obozretného fungovania bánk (opatrením vyhláseným vo vestníku ČNB). Prostredníctvom vyhlášky má právomoc ovplyvňovať podmienky na peňažnom trhu. Stanovením povinných minimálnych rezerv ovplyvňuje úverové aktivity obchodných bánk a tvorbu peňazí. Nedodržanie povinnej minimálnej rezervy je postihované dvojnásobkom platnej diskontnej sadzby.

Obchody ČNB

ČNB vedie účty bánk pre potrebu vzájomného zúčtovania sáld denných bilancií a v rozsahu a za podmienok stanovených zákonom uskutočňuje úverové obchody. Refinancovaním bánk prostredníctvom obchodu na peňažnom trhu a stanovením povinných minimálnych rezerv ovplyvňuje aktivitu a likviditu jednotlivých bánk a celého bankového systému a reguluje tak množstvo peňazí v ekonomike. Základnou formou refinancovania sú diskontné obchody, nákup zmeniek a iných cenných papierov.

Zákon počíta i s možnosťou úveru oproti zástave cenných papierov (lombardné úvery). ČNB môže výnimočne poskytnúť krátkodobé úvery na zabezpečenie likvidity ohrozenej banky, kde ČNB plní funkciu "poslednej záchrany".

ČNB vedie účty podľa zákona o rozpočtových pravidlách. Nesmie poskytovať návratné finančné prostriedky ani inú finančnú podporu Českej republike ani iným štátnym orgánom s výnimkou bánk. Nesmie nakupovať dlhopisy od týchto subjektov a všeobecne nesmie uskutočňovať obchody, v dôsledku ktorých by mohli vzniknúť pohľadávky ČNB voči týmto subjektom.

Na usmerňovanie peňažného trhu, tvorbu úrokovej miery a riadenie likvidity bankového systému uskutočňuje ČNB na svoj účet nákupy a predaje cenných papierov na voľnom trhu. Je oprávnená vydávať vlastné cenné papiere a ich predajom a nákupom regulovať množstvo peňazí v obehu. Ide o nástroj, ktorý centrálna banka použije v prípade, keď nebude môcť na uvedený účel využiť štátne cenné papiere.

ČNB je takisto oprávnená viesť účty svojich zamestnancov a poskytovať im niektoré bankové služby. Vedie aj účty právnických osôb, napr. úseku obrany. Týmito aktivitami môže centrálna banka vo veľmi obmedzenom rozsahu vykonávať činnosť, ktorá náleží obchodným bankám. Pri uskutočňovaní týchto činností musí rešpektovať zákon o bankách.

Právomoc ČNB v devízovom hospodárstve

Centrálna banka po dohode s vládou stanovuje inflačný cieľ a režim kurzu českej meny k zahraničným menám.

Zákon umožňuje ČNB nielen spravovať menové rezervy, ale s nimi aj disponovať. Ide o ustanovenie umožňujúce ČNB pružný prístup, napr. pri poskytovaní garancií na úverové zdroje získané zo zahraničia.

ČNB je oprávnená stanoviť opatrením podmienky na usmerňovanie platobnej bilancie. Opatrením tiež možno stanoviť podmienky devízových obchodov vrátane uskutočňovania zmenárenských činností na základe koncesie udeľovanej podľa živnostenského zákona.

Ďalšie činnosti a oprávnenia ČNB

V súlade s postavením ČNB a jej funkciou centrálnej banky štátu, ktorá má zodpovednosť za menu a peňažný obeh, predkladá vláde Českej republiky príslušné návrhy zákonných úprav. Spoločne s ministerstvom financií predkladá návrhy zákonných úprav v oblasti bankovníctva a devízového hospodárstva.

Na zabezpečenie jednotného platobného styku a zúčtovania je oprávnená vydávať v navrhovanom rozsahu vyhlášky, a tým upravovať zúčtovacie a technické náležitosti platobných nástrojov – platobných kariet a pod.

Zastúpenie zahraničných bánk a finančných inštitúcií, ktoré nemajú povolenie na podnikanie v ČR, a ktoré sa nezapisujú do obchodného registra, sú v záujme zachovania prehľadu registrované v ČNB.

ČNB má plnú moc na dojednávanie platobných a iných dohôd so zahraničnými bankami a medzinárodnými finančnými inštitúciami v rámci svojej pôsobnosti.

ČNB je povinná koordinovať rozvoj bankového informačného systému. Podobne ako iné centrálne banky, je oprávnená vyžadovať od bánk a iných osôb podklady na súhrnné anonymné spracovanie. Ide o periodické, jednorazové a mimoriadne kontroly. Povinnosť predkladať podklady sa vzťahuje na banky a osoby, ktoré podnikajú v oblastiach vymedzených zvláštnymi zákonmi (napr. zákon o poisťovníctve), alebo uskutočňujú operácie podľa devízového zákona, pričom výkon týchto činností má menové dopady.

Oprávnenie na investičnú a obchodnú činnosť ČNB je obmedzené v rozsahu nevyhnutnom na zabezpečenie jej funkcie a činnosti. Ide napr. o výstavbu prevádzkových budov.

Vydávanie cenných papierov, ako i obchodovanie s cennými papiermi súvisí s hlavným cieľom ČNB, preto musí byť pri tejto činnosti nezávislá.

Dohľad

Základnou úlohou dohľadu ČNB je dohľad nad činnosťou bánk, nad pobočkami zahraničných bánk a konsolidačných celkov (ktorých súčasťou je banka so sídlom v ČR) a fungovaním bankového systému. Zahŕňa i dohľad nad efektívnym fungovaním platobných systémov, posudzovanie žiadostí o poskytnutie povolenia pôsobiť ako banka, v súlade s požiadavkou zabezpečenia likvidity bánk a znižovania rizika bankových činností. Vykonáva bankový dohľad nad činnosťou iných osôb, ktoré majú povolenie na obchodovanie s devízovými hodnotami alebo na uskutočňovanie platobného styku so zahraničím podľa devízového zákona, alebo na prevádzkovanie zmenárenskej činnosti podľa živnostenského zákona.

Uplatňovanie postihov pri zistení nedostatkov bankovým dohľadom voči bankám je vyjadrené v zákone o bankách. Analogicky sa stanovuje postup voči iným osobám ako bankám, vykonávajúcim niektoré činnosti na základe povolenia podľa devízového alebo živnostenského zákona, napr. zmenárenská činnosť. Výška pokuty sa stanovuje až do výšky jedného milióna Kč. Pokuta bude rovnako uložená osobám, ktoré vykonávajú bez povolenia činnosti, na ktoré treba povolenie podľa zvláštnych zákonov, a ďalej osobám podnikajúcim na peňažnom trhu, ak porušili pravidlá stanovené ČNB. Pokutu môže dostať i osoba, ktorá neplní informačnú povinnosť.

Hospodárenie ČNB

Hospodárenie ČNB musí zodpovedať nezávislému postaveniu centrálnej banky a nie je možné ho viazať na zainteresovanosť na zisku, pretože by sa tým narušilo sledovanie hlavného cieľa banky. ČNB hospodári podľa rozpočtu schváleného bankovou radou, pokiaľ ide o činnosti vykonávané pri zabezpečovaní hlavného cieľa ČNB. Pokiaľ ide o prevádzkové a investičné výdavky, ČNB hospodári podľa rozpočtu schváleného Poslaneckou snemovňou Parlamentu na návrh bankovej rady.

ČNB hradí zo svojich výnosov nevyhnutné náklady na svoju činnosť. Po doplnení svojho rezervného fondu ostatný zisk odvádza do štátneho rozpočtu. Ročnú správu o výsledku svojho hospodárenia ČNB predkladá do troch mesiacov na prerokovanie Poslaneckej snemovni.

Účtovná uzávierka ČNB musí byť overená audítorom alebo viacerými audítormi, ktorých určí banková rada spolu s ministrom financií. Po schválení auditorom ju banková rada postúpi Poslaneckej snemovni a zverejní ju. Zverejňovaná výročná správa obsahuje i základné údaje o menovom vývoji. Závažným ustanovením sledujúcim priebežnú informovanosť verejnosti je povinnosť pravidelného zverejňovania dekádnych výkazov o finančnej pozícii ČNB.

Všeobecné ustanovenia

Zákon o ČNB obsahuje ustanovenie o úprave platov, pôžičiek, náhrad výdajov, naturálnych plnení pre vrcholový manažment, ako aj platových pomerov ostatných zamestnancov centrálnej banky.

Okruh subjektov povinných zachovávať mlčanlivosť zahŕňa zamestnancov ČNB a členov poradných orgánov. Osobou oprávnenou odbremeniť tieto osoby od mlčanlivosti je guvernér. Ustanovenie týkajúce sa podnikateľskej činnosti korešponduje s úpravou obsiahnutou v Zákonníku práce.

Na základe zákona č. 6/1993 o ČNB a následných novelizácií spracoval Ing. Andrej Hotový, Národná banka Slovenska

EURÓPA V ZNAMENÍ NOVEJ MENY

Európska centrálna banka so sídlom vo Frankfurte nad Mohanom usporiadala začiatkom februára 2001 seminár Otázky prechodu na novú menu euro pre zástupcov centrálnych bánk z asociovaných štátov: Bulharska, Cypru, Česka, Estónska, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Malty, Poľska, Rumunska, Slovenska a Slovinska. Hlavnou témou seminára boli otázky prechodu na novú menu v eurozóne a mimo nej, informačná kampaň Euro 2002 a otázky ochrany eura pred falšovaním.

Program prechodu z národných mien 12 členských štátov – Belgicka, Fínska, Francúzska, Grécka, Holandska, Írska, Luxemburska, Nemecka, Portugalska, Rakúska, Španielska, Talianska – na jednotnú menu euro je najväčšia zmena peňazí v histórii ľudstva. Od 1. januára 2002 začnú platiť nové eurobankovky a mince a postupne budú z obehu stiahnuté belgické, francúzske a luxemburské franky, fínske a nemecké marky, grécke drachmy, holandské guldeny, írske libry, portugalské escudá, rakúske šilingy a španielske pesety. Európska centrálna banka pripravila v spolupráci s 12 centrálnymi bankami členských štátov bohatú informačnú kampaň Euro 2002 v rámci Programu partnerstva, ktorého sa zúčastní aj Národná banka Slovenska. Informačná kampaň Euro 2002 má poskytnúť informácie obyvateľom Európy (a mimo nej) o tom, ako budú vyzerať a aké budú mať ochranné prvky rôzne nominálne hodnoty novej meny, ako aj o postupoch a časovom pláne pri prechode na novú menu.

I keď finančný svet uznal euro za platobný prostriedok už 1. januára 1999, skutočné bankovky a mince sa dostanú do obehu až 1. januára 2002, ale už dnes sa treba s nimi oboznamovať.

Nová jednotná mena Európskej únie – euro, ktorá fyzicky nahradí dvanásť existujúcich národných mien zúčastnených

Nové eurobankovky

Medzinárodnú súťaž na umelecký návrh eurobankovky vyhral rakúsky výtvarník Robert Kalina, hlavný dizajnér Rakúskej centrálnej banky. Jeho námety sú inšpirované storočiami a štýlmi Európy, pričom zobrazil sedem architektonických štýlov z kultúrnej histórie Európy.

	Veľkosť a farba		Zobrazené obdobie architektúry
Nominál	**Rozmery**	**Farba**	**Motív**
5 EUR	120 x 62 mm	sivá	klasika (antika)
10 EUR	127 x 67 mm	červená	románsky sloh
20 EUR	133 x 72 mm	modrá	gotika
50 EUR	140 x 77 mm	pomarančová	renesancia
100 EUR	147 x 82 mm	zelená	barok a rokoko
200 EUR	153 x 82 mm	žltohnedá	storočie železa a skla
500 EUR	160 x 82 mm	purpurová	architektúra XX. storočia

Eurobankovky vytlačené k 1. januáru 2002 podľa nominálnych hodnôt (v miliónoch kusov)			
5 EUR	2,415	100 EUR	1,246
10 EUR	3,013	200 EUR	229
20 EUR	3,608	500 EUR	360
50 EUR	3,674		
Spolu 14,545			

štátov, bude pozostávať zo siedmich bankoviek a ôsmich mincí. Bankovky majú rovnaký dizajn pre všetky zúčastnené štáty. Mince však budú mať jednu spoločnú stranu (líce) a pre každý štát charakteristické rubové strany. Všetky bankovky a mince sú zákonným platidlom na území všetkých zúčastnených štátov.

Symbol eura – € – navrhla Európska komisia z gréckeho písmena epsilon, ako aj z prvého písmena názvu Európa. Dve rovnobežné čiary symbolizujú stabilitu v rámci eurozóny. Oficiálna skratka pre euro je EUR. Použité ilustrácie euro bankoviek z bezpečnostných dôvodov neobsahujú všetky podrobnosti a ochranné prvky. Tie budú poskytnuté širokej verejnosti až v septembri 2001.

Okná a dvere na lícnej strane bankovky reprezentujú ducha otvorenosti a spolupráce v Európe. Dvanásť hviezdičiek Európskej únie symbolizuje dynamiku a harmóniu súčasnej Európy. Dizajn dopĺňa na rubovej strane most z rovnakého architektonického obdobia. Most je metaforické vyjadrenie úzkej spolupráce a komunikácie, ktorá existuje medzi národmi Európy a medzi Európou a zvyškom sveta.

Medzi ďalšie hlavné motívy bankoviek patrí:
- názov meny písaný latinským písmom (EURO) a gréckym písmom (ΕΥΡΩ)
- skratka názvu Európskej centralnej banky v piatich jazykových mutáciách – BCE, ECB, EZB, EKT, EKP – zodpovedajúcich jedenástim oficiálnym jazykom Európskeho spoločenstva
- symbol © označuje autorské práva (copyright) ECB
- zástava Európskej únie

V lete 2000 ECB vykonala revíziu predpokladaného objemu eurobankoviek, ktorý treba vytlačiť pred 1. januárom 2002. Predpokladá sa tlač skoro 14,5 miliardy bankoviek, z ktorých asi 10 miliárd kusov bude daných do obehu a nahradí tak národné bankovky. Zvyšok, asi 4,5 miliardy kusov, bude tvoriť zásoby.

Tlač eurobankoviek sa začala v júli 1999. V súčasnosti sa tlačia v 12 špecializovaných tlačiarniach štátov eurozóny. Dve tlačiarne sú v Nemecku, v Luxembursku nie je tlačiareň bankoviek. Od jesene 2000 sa tlačia eurobankovky aj v Grécku.

Nové mince

Na jar 1996 na zasadnutí rady ECOFIN vo Verone sa členské štáty dohodli, že euromince budú mať lícnu stranu spoločnú a rubová strana bude zohľadňovať národné špecifiká. Zároveň poverili Európsku komisiu zorganizovaním súťaže na spoločnú lícnu stranu a voľbu národných rubových strán ponechali na rozhodnutie jednotlivých členských štátov. Jediným spoločným motívom je 12 hviezd Európskej únie. V roku 1996 sa uskutočnili umelecké súťaže na námety mincí vo všetkých členských štátoch okrem Dánska, s cieľom vybrať maximálne tri základné motívy.

Celkový počet euromincí (v mld. kusov) podľa nominálnych hodnôt	
1 cent	10,7
2 centy	9,1
5 centov	9,0
10 centov	10,7
20 centov	8,1
50 centov	7,3
1 euro	6,4
2 eurá	3,6
Spolu	64,9

Podľa predpokladu bude vyrazených asi 65 miliárd euromincí, pripravených pre peňažný obeh od 1. januára 2002. Mince sa razia v 15 mincovniach dvanástich zúčastnených členských štátov.

Gabriel Schlosser
Informácie prebrané z materiálov ECB

V roku 1997 boli vybrané pre spoločnú stranu tri námety Luca Luyxa z Kráľovskej belgickej mincovne. Zobrazujú tri rôzne mapy Európy. V pozadí sú umiestnené hviezdy symbolizujúce Európsku úniu. Mapa na minciach 1, 2 a 5 centov zobrazuje vzťah Európy k ostatnému svetu. Mapa na minciach 10, 20 a 50 centov symbolizuje Úniu ako skupinu jednotlivých štátov. Zvýraznenie jednoty tej istej skupiny štátov je na minciach 1 a 2 eurá. Nominálne hodnoty mincí sú 1, 2, 5, 10, 20 a 50 centov, 1 a 2 eurá. Majú rôzne veľkosti, hrúbku, hmotnosť, použitý materiál, aby ich jednoduchšie mohli rozoznávať aj zrakovo postihnutí ľudia. Aj hrana každej mince je iná. Všetky mince budú platné v celej eurozóne, bez ohľadu na jednotlivé národné strany.

Belgicko

Národná strana belgických euromincí má rovnaký motív ako súčasné národné mince. Motív navrhol Jan Alfons Keustermans, riaditeľ Výtvarnej akadémie v Tornhoute. Mince nesú portrét kráľa Alberta II. a jeho monogram „A" pod korunkou medzi 12 hviezdami symbolizujúcimi Európu. Na mincíach je uvedený aj letopočet razby (budú to roky 1999, 2000 alebo 2001).

Nemecko

V Nemecku odborná komisia vybrala tri motívy pre národnú stranu nemeckých euromincí. Tradičný symbol nemeckej suverenity – orol – navrhnutý Heinzom a Sneschanou Russewa-Hoyer – je vyobrazený na minci 1 a 2 erá. Na mincíach 10, 20 a 50 centov je vyobrazená Brandenburská brána symbolizujúca rozdelenie Nemecka a jeho opätovného zjednotenia. Perspektívne vyobrazenie zdôrazňuje otvorenosť brány a podčiarkuje zjednotenie Nemecka a Európy. Námet navrhol Reinhard Heinsdorff. Na mincíach 1, 2 a 5 centov je vyobrazená dubová vetvička – charakteristický motív nemeckej marky, navrhnutý prof. Rolfom Lederbogenom.

Grécko

V máji 2000 minister hospodárstva a guvernér Gréckej banky rozhodli o národnej strane gréckych mincí. Tvorcom námetov je sochár George Stamatopoulos, ktorý pracuje v Tlačiarni cenín Gréckej banky. Na minci 2 eurá je zobrazená časť mozaiky zo Sparty (3. storočie po Kristovi) zobrazujúcej Európu (postavu z gréckej mytológie, podľa ktorej sa volá náš kontinent), ktorú práve unáša Zeus premenený na býka. Na minci 1 euro je vyobrazená sova, motív z antických mincí tetradrachiem z Atén (5. storočie pred Kristom). Na 50 centovej minci je portrét Eleftheriosa Venizelosa, jedného z najvýznamnejších gréckych politikov. Na minci 20 centov je portrét Ioannisa Capodistriasa, významného národného a európskeho politika a diplomata, ktorý sa stal prvým guvernérom Grécka po skončení gréckeho boja za nezávislosť. Na minci 10 centov je vyobrazený portrét Rigasa-Fereosa (Velestinlisa), významného predstaviteľa gréckeho národno-buditeľského hnutia a vizionára Balkánskej konfederácie oslobodenej spod nadvlády Osmanskej ríše. Na minci 5 centov je vyobrazená moderná loď – tanker, symbol obnoveného ducha gréckeho moreplavectva. Na minci 2 centy je vyobrazená plachetnica – korveta používaná v gréckej vojne za nezávislosť. Na minci 1 cent je vyobrazený model antickej aténskej triéry, najväčšej vojnovej lode počas viac ako 200 rokov, pochádzajúcej z obdobia Aténskej demokracie.

Španielsko

V Španielsku predstavil tri rôzne motívy predseda vlády José María Aznar. Na mincíach 1 a 2 eurá je vyobrazený portrét kráľa Juana Carlosa I. de Borbón y Borbón. Portrét Miguela de Cervantesa, otca španielskej literatúry, vyobrazený na mincíach 10, 20 a 50 centov predstavuje univerzálnosť človeka a jeho tvorby. Na minci 1, 2 a 5 centov je vyobrazená monumentálna fasáda Obradoiro Katedrály v Santiago de Compostela, klenotu španielskej románskej architektúry a jedného z najznámejších pútnických miest na svete. Výstavbu začal v roku 1667 José del Toro a Domingo de Andrade a dokončil ju Fernando Casas y Novoa v 18. storočí.

Francúzsko

Vo Francúzsku sa umeleckej súťaže zúčastnilo 97 kandidátov s 1240 rôznymi námetmi na motívy národnej strany mincí. Na minciach 1 a 2 eurá je vyobrazený strom, navrhnutý výtvarníkom Joaquimom Jiminezom. Strom symbolizuje život, kontinuitu a rast. Je začlenený do šesťuholníka, okolo ktorého je republikánske heslo „Liberté, Égalité, Fraternité". V histórii francúzskeho franku je stálym motívom téma rozsievača. Dizajn Laurenta Joria – „moderná, nadčasová grafika reprezentujúca Francúzsko, ktoré zostáva samým sebou, pričom sa zároveň integruje do Európy" – je vyobrazený na minciach 10, 20 a 50 centov. Hlavu mladej ženy Marianny s charakteristickými črtami navrhla Fabienne Courtiade, pracujúca v Parížskej mincovni. Motív je vyobrazený na minciach 1, 2 a 5 centov.

Írsko

Írska vláda sa rozhodla zobraziť na všetkých minciach rovnaký motív. Keltská harfa je tradičným národným symbolom Írska. Motív navrhol Jarlath Hayes. Ďalej je na minciach uvedený letopočet razby a názov „Eire" (názov Írska v írskom jazyku).

Taliansko

Vo februári 1998 televízni diváci v špeciálnom nedeľnajšom programe RAI uno urobili záverečný výber motívov. Taliansko si zvolilo pre každú mincu iný motív z veľkého počtu umeleckých veľdiel. Na minci 2 eurá je vyobrazený portrét Rafaela Danteho Alighieriho, pôvodný obraz je umiestnený v krídle pápeža Júliusa II. vo Vatikánskom paláci. Na minci 1 euro je vyobrazená svetoznáma kresba Leonarda da Vinciho, vystavená v galérii Benátskej akadémie, zobrazujúca ideálne proporcie ľudského tela. Minca 50 centov nesie zobrazenie sochy cisára Marka Aurélia sediaceho na koni. Na minci 20 centov je vyobrazená socha Umberta Boccioneho, významného predstaviteľa talianskej futuristickej školy. Minca 10 centov pripomína jedno z najvýznamnejších umeleckých diel Talianska. Nesie časť svetoznámeho obrazu Sandra Botticelliho Zrodenie Venuše. Na minci 5 centov je vyobrazený Flaviov amfiteáter (známejší ako Koloseum), ktorý začal stavať cisár Vespasianus okolo roku 75 po Kristovi a slávnostne ho otvoril v roku 80 po Kristovi cisár Titus. Na minci 2 centy je vyobrazená veža Mole Antonelliana, ktorú navrhol v roku 1863 Alessandro Antonelli. Na minci 1 cent je vyobrazený Castel del Monte.

Luxembursko

V Luxembursku bude národná strana mincí zobrazovať portrét veľkovojvodu Henryho. Na minciach bude aj letopočet razby, meno veľkovojvodstva „Ltzebuerg (názov štátu v luxemburskom jazyku). Mince navrhla Yvette Gasteur-Claire so súhlasom kráľovskej rodiny a vlády.

Holandsko

Na národných stranách holandských mincí sú vyobrazené dva motívy – oba s portrétom kráľovnej Beatrix. Na minci 1 a 2 eurá je kráľovná Beatrix vyobrazená z profilu, dizajn dopĺňa nápis „Beatrix, kráľovná Holandska". Dvanásť hviezd je umiestnených do poloblúka v jednej polovici mince. Na minciach 1, 2, 5, 10, 20 a 50 centov je vyobrazená kráľovná Beatrix z profilu, nápis je umiestnený do kruhopisu.

Rakúsko

V Rakúsku boli za motívy zvolené vyobrazenia kvetín, architektúry a historických osobností – takto bude mať každá minca svoj charakteristický dizajn. Autorom návrhov je výtvarník Josef Kaiser. Na rubovej strane rakúskych euromincí je uvedená aj nominálna hodnota jednotlivých mincí. Na minci 2 eurá je vyobrazený portrét radikálnej pacifistky Berthy von Suttner, ako symbol snahy Rakúska v mnohoročnom zápase za mier. Portrét Wolfganga Amadea Mozarta – najznámejšieho rakúskeho hudobného skladateľa – je vyobrazený na minci 1 euro, pripomínajúc dlhú hudobnú tradíciu Rakúska. Na minci 50 centov je vyobrazená secesná budova ilustrujúca zrod nového umeleckého štýlu art nouveau v Rakúsku, symbolizujúca zrod novej doby a metaforický most vedúci do novej peňažnej doby. Palác Belvedere je vyobrazený na minci 20 centov. Jeho meno je aj symbolom slobody – v tomto paláci bola v roku 1955 podpísaná Štátna zmluva, ktorá obnovila suverenitu Rakúska. Na 10 centovej minci je vyobrazená katedrála sv. Štefana. Kvetinové motívy pripomínajú povinnosť chrániť životné prostredie a úlohu Rakúska v rozvoji environmentálnej politiky. Alpské prvosienky sú vyobrazené na minci 5 centov. Plesnivec, kvet vysokohorských turistov, je vyobrazený na minci 2 centy. Na minci 1 cent je vyobrazený kvet enciánu.

Portugalsko

V Portugalsku boli zvolené tri motívy národnej strany euromince. Navrhol ich Vitor Manuel Fernandes dos Santos. Inšpiroval sa symbolmi z histórie Portugalska a zobrazil tri erby prvého kráľa –Doma Alfonsa Henriquesa. Na minciach 1 a 2 eurá sú medzi európske hviezdy umiestnené hrady a erby ako symbol dialógu, výmeny hodnôt a dynamiky rozvoja Európy. V strede mincového poľa je vyobrazený kráľovský erb z roku 1144. Erb zobrazený v mincovom poli mincí 10, 20 a 50 centov pochádza z roku 1142. Stred mincového poľa mincí 1, 2 a 5 centov nesie prvý kráľovský erb z roku 1134 s názvom „Portugal".

Fínsko

Motívy na fínskych stranách mincí sú veľmi podobné iným, už známym motívom. Kvety morušky sú vyobrazené na minci 2 eurá. Motív navrhol pre umeleckú súťaž v r. 1988 Raimo Heino. Výtvarník Pertii Mäkinen vytvoril motív dvoch letiacich labutí. Ten istý motív navrhol pre súťaž na pamätnú mincu pripomínajúcu 80. výročie nezávislosti Fínska. Labute budú vyobrazené na minci 1 euro. Heraldicky stvárnený lev je reprodukciou diela sochára Heikki Häiväoja. Tento motív bol použitý na fínskych minciach 1 markka v rokoch 1964 –1993 a bude vyobrazený na minciach 1, 2, 5, 10, 20 a 50 centov.

MENOVÁ REFORMA 1945

UVOĽŇOVANIE VIAZANÝCH VKLADOV

Mgr. František Chudják, Národná banka Slovenska

Po rozdelení Československej republiky (ČSR) v roku 1939 vznikli na jej bývalom území dve menové oblasti – Slovenská republika, kde bola zavedená slovenská koruna (Ks) a Protektorát Čechy a Morava s protektorátnou korunou (K). V dôsledku tejto skutočnosti v máji 1945 stál pred českou a slovenskou politickou reprezentáciou, okrem iného, závažný hospodársky problém – obnovenie československej meny. Menová situácia bola o to komplikovanejšia, že na území ČSR obiehali aj československé poukážky z roku 1944 vydané Československým menovým úradom, ríšske marky (RM), maďarské pengö (Pgö), výnimočne poľské zloté, marky spojeneckých armád a sovietske ruble.

Cieľom pripravovanej reformy bolo predovšetkým očistenie československého územia od cudzích platidiel, zjednotenie českej a slovenskej koruny na jednotnú československú menu a zavedenie tejto meny ako zákonného platidla na celom území ČSR. Stabilizovanie meny, ako aj celého národného hospodárstva si vyžadovalo zlikvidovanie „monetárneho previsu" vzniknutého počas 2. svetovej vojny. O inflačnom prebytku kúpnej sily koruny svedčil nárast obeživa a vkladov, keď koncom roku 1938 dosiahlo hotovostné obeživo sumu 14,3 miliárd korún a vklady domácností 61,6 mld. korún, zatiaľ čo k 31. októbru 1945 bolo v obehu 123,5 mld. korún a vklady domácností predstavovali 208 mld. korún.

Zjednotenie českých krajín a Slovenska ako dvoch samostatných menových oblastí, ktoré sa počas vojny vyvíjali odlišným spôsobom, bolo zložitým procesom so silným politickým podtónom. Hospodárski a politickí činitelia štátu, medzi nimi aj minister financií Vavro Šrobár, spočiatku uznávali vyššiu kúpnu silu slovenskej koruny oproti protektorátnej.

Prvé porady odborníkov k menovej problematike sa konali 12. – 16. júna 1945 v Prahe a za Slovenskú národnú banku (SNB) sa na rokovaní zúčastnili Ján Oliva a Štefan Virsík. Slovenskí predstavitelia sa v záujme jednoduchšieho riešenia prispôsobili českému želaniu, aby pri zavedení spoločnej meny boli platidlá oboch oblastí postavené na roveň, čo by urýchlilo splynutie dôchodkovej, cenovej a mzdovej hladiny oboch hospodárstiev. Podľa názoru Š. Virsíka riešiť menový problém vypočítaním vnútornej hodnoty slovenskej a českej koruny a ich následným porovnaním stanoviť výmenný pomer sa zdalo prakticky nemožné, nakoľko nebol k dispozícii porovnávací materiál. Cenový index slúžiaci na takéto účely nebolo možné použiť, keďže úradné ceny v Čechách boli cenotvorným elementom, ale na Slovensku by bolo treba zohľadniť aj index čiernych cien. Nedali sa tiež odhadnúť vojnové škody, ktoré podstatne znehodnotili českú i slovenskú korunu. Zúčastneným odborníkom sa nakoniec podarilo dosiahnuť návrh tzv. menového ujednania medzi československou vládou a Slovenskou národnou radou (SNR). Československá vláda mala na základe tejto dohody poskytnúť českým krajinám a Slovensku určité množstvo nových československých platidiel na zámenu starých, obiehajúcich. Medzi týmito dvoma kontingentmi platidiel mal byť určitý pomer vyjadrený hospodárskym kľúčom. V prípade, že by Slovensko svoj objem prostriedkov nevyužilo, mala mu jeho zvyšná časť zostať k dobru vo forme úspory Poverenictva SNR pre financie na hospodárske účely. Podobným spôsobom sa mala riešiť aj unifikácia štátneho dlhu, pričom rovnako ako pri platidlách mala ústredná vláda dať k dispozícii na sanačné účely určitú kvótu nových československých štátnych dlhopisov. Na rokovaniach sa však nepodarilo dosiahnuť dohodu o stanovení hospodárskeho kľúča, pomocou ktorého by sa vypočítal kontingent pre slovenskú oblasť. Česká delegácia, argumentujúc štatistikami o daňových výnosoch z rokov 1930 až 1937, odhadovala schopnosť Slovenska v daňovom sektore na 9 – 11 %, a preto požadovala, aby participácia Slovenska na novom obežive bola na úrovni asi 9 %. Po dlhých rokovaniach bola napokon ochotná akceptovať približne 16,7 %-ný podiel. Slovenská strana naproti tomu daňovú výnosnosť odhadovala na 15 % a pri svojej argumentácii za najvyššie kritérium spravodlivého riešenia menovej otázky považovala počet obyvateľstva (27 %), čím by maximálna požiadavka na slovenský podiel dosiahla 27 %. Poverenik SNR pre financie Tomáš Tvarožek navrhol ako serióznu, minimálnu požiadavku zo slovenskej strany 20 %-ný podiel.

Keďže sa finanční experti nedohodli, požiadalo Poverenictvo SNR pre financie, aby bolo stanovenie kvóty Slovenska pri konečnom riešení menovej otázky prenesené na Predsedníctvo SNR, keďže „ide o vec politickú a neobyčajného významu". Z toho dôvodu sa 4. augusta 1945 konala na Úrade predsedníctva SNR porada zástupcov poverenictiev SNR pre financie, priemyslu a obchodu, pôdohospodárstva, Štátneho a plánovacieho ústavu a Dočasnej správy SNB. Zúčastnení sa dohodli na vytvorení komisie odborníkov, ktorá mala vypracovať elaboráty dokazujúce oprávnenosť slovenskej požiadavky na 20 – 22 %-ný podiel z nového obeživa. Materiál mal byť predložený predsedovi československej vlády Zdeňkovi Fierlingerovi na rokovaní o menových otázkach 7. augusta v Bratislave. Slovenské požiadavky však boli zamietnuté pre „prehnané nároky" a na pokyn ústrednej vlády bolo rozhodnuté o lineárnom zavedení jednotnej československej meny s výmenným kurzom 1 : 1, bez zohľadnenia vnútornej hodnoty slovenskej koruny a bez stanovenia kontingentov nového obeživa.

Samotnému zavedeniu jednotnej československej meny predchádzalo v roku 1945 ešte viacero prípravných krokov a opatrení. Na území bývalého Protektorátu pre Čechy a Moravu skončila platnosť říšskych mariek 19. mája, ich stiahnutie z pohraničia sa uskutočnilo začiatkom augusta. Na Slovensku bolo už 13. marca nariadením Predsedníctva SNR zakázané prijímať pengö, pričom zákonným platidlom prestali byť 26. júna. SNR v snahe aspoň do určitej miery zachovať kúpnu silu obiehajúcich peňazí na Slovensku a zabezpečiť kontrolu ich obehu, rozhodla nariadením č. 62 z 3. júla 1945 o kolkovaní slovenských platidiel. Dňa 25. júna 1945 bol upravený vzájomný platobný styk medzi Slovenskom a českými krajinami. Podľa tejto úpravy sa pri poukazoch cez dispozičný účet SNB v Národnej banke Československej (NBČS) v Prahe používal na vzájomný prepočet slovenských a českých korún kurz 1 Ks : 1 K.

20 K poukážka z roku 1944 vydaná Čsl. menovým úradom

50 Kč štátovka z roku 1945

Tomáš Tvarožek, poverenik SNR pre financie v r. 1945

Karol Markovič, predstaviteľ NBČS

So zjednotením československej meny úzko súviselo aj zjednotenie cenovej a mzdovej politiky. Na rokovaní zástupcov NBČS, SNB, zainteresovaných ministerstiev, poverenictiev, štátnych orgánov a odborových zväzov 30. júla v Bratislave bol utvorený Koordinačný výbor pri NBČS, ktorý stanovil zásady zjednotenia mzdovej a cenovej politiky. Tieto zásady sa realizovali po 1. decembri 1945, čo znamenalo zvýšenie cien asi na trojnásobok predvojnovej úrovne.

K zavedeniu jednotnej československej meny došlo 1. novembra 1945 na základe dekrétu prezidenta republiky o obnove československej meny č. 91/1945 Sb. Tento dekrét dopĺňovala aj vyhláška ministra financií č. 92/1945 Sb. o nových platidlách československej meny, dekrét prezidenta republiky č. 95/1945 Sb. o prihlásení vkladov a iných peňažných pohľadávok, ako i životných poistiek a cenných papierov, dekrét prezidenta republiky č. 139/1945 Sb. o prechodnej úprave právnych pomerov NBČS. Slovenská národná banka sa týmto stala súčasťou NBČS a jej ústredie v Bratislave začalo pôsobiť ako NBČS, Oblastný ústav pre Slovensko (OÚ NBČS). Neskôr k nim pribudol zákon č. 134/1946 Sb. o majetkových dávkach a zákon č. 141/1947 Sb. o Likvidačnom fonde menovom.

Medzi najdôležitejšie ustanovenia dekrétu o obnove čs. meny patrilo, že od 1. novembra 1945 sa zákonným platidlom na celom území ČSR stala koruna československá (Kčs), ktorá nahradila dovtedajšie korunové jednotky (Kč, K, Ks). Od 29. októbra do 4. novembra 1945 bolo možné na každú fyzickú osobu vymeniť najviac 500 Kčs, ostatné hotovosti a vklady boli viazané na bezúročných účtoch v peňažných ústavoch. Vymieňali sa tiež čiastky nutné na platy, mzdy, prevádzku v podnikateľskej sfére a na sociálne účely (sobáš, narodenie dieťaťa, štúdium, zdravotné výlohy, kúpeľná liečba, úmrtie a podobne). Verejné úrady, súdy a iné verejné inštitúcie mohli voľne čerpať potrebné prostriedky v nových platidlách. Do 31. decembra 1945 mohli byť platené z viazaného vkladu dlhy prevyšujúce sumu 100 korún, ako aj dane, poplatky a iné verejné dávky pripadajúce k 31. októbru 1945. Paragraf 19 umožňoval plnú výmenu pre spojenecké armády a cudzie zastupiteľské úrady.

Menová reforma bola po technicko-organizačnej stránke zvládnutá celkom úspešne a jej priebeh bol pomerne pokojný. Drobné nedostatky sa vyskytli v ústavoch ľudového peňažníctva, ktoré ťažšie zdolávali agendu spojenú s menový-

mi opatreniami. Príčinou boli jednak zlé podmienky na korešpondenčný styk, jednak veľké množstvo neustále doplňovaných smerníc a inštrukcií, ktoré „laický živel" v ľudovom peňažníctve vykonával ťažkopádnejšie. Sedliacka banka vo svojich hláseniach upozorňovala aj na to, že dedinské úverné družstva postupovali pri uvoľňovaní vkladov veľmi benevolentne, kým filiálky bánk dodržiavali predpisy, čím sa stávali neobľúbenými.

Menová reforma priniesla radikálnu peňažnú reštrikciu, pričom množstvo obeživa bolo zredukované na 19 mld. Kčs a kúpna sila vyjadrená vo vkladoch, poistkách a cenných papieroch bola zablokovaná. Stav viazaných vkladov k 15. novembru 1945 bol 256 mld. Kčs, z toho na české krajiny pripadalo 232,2 mld. Kčs (90,7 %) a na Slovensko 23,8 mld. Kčs (9,3 %). Množstvo peňazí v obehu sa však neustále zvyšovalo a k 31. augustu 1947 nové obeživo dosahovalo sumu 57,9 mld. Kčs.

Hoci sa NBČS sama chovala zodpovedne a snažila sa peniaze do ekonomiky púšťať štandartným spôsobom, 90 % obeživa priamo ovplyvniť nemohla, pretože vznikalo inými cestami, predovšetkým výmenou starého obeživa za nové a uvoľňovaním viazaných vkladov. Pri uvoľňovaní viazaných vkladov bolo úlohou NBČS koordinovať a usmerňovať uvoľňovaciu agendu peňažných ústavov, rozhodovať o uvoľnení v nejasných prípadoch alebo v prípadoch, ktoré sa vymykali z kompetencie peňažných ústavov. Kontrolovala tiež dodržiavanie dekrétu prezidenta o obnove československej meny uvoľňovacími miestami a úradovňami NBČS. Pri uvoľňovaní viazaných vkladov na sociálne účely dochádzalo k určitej benevolencii, čo viedlo v roku 1947 k sprísneniu kritérií oproti predchádzajúcemu obdobiu. K 31. júlu 1947 bolo z viazaných vkladov uvoľnených celkove 50,8 mld. Kčs, z toho v českých krajinách 40,6 mld. Kčs a na Slovensku 10,2 mld. Kčs (asi 20 %). Podľa analýzy OU NBČS v Bratislave išlo o primeranú sumu a tempo uvoľňovania zodpovedalo celkovému podielu Slovenska na viazaných vkladoch.

V snahe definitívne vyriešiť dôsledky vojny v menovej oblasti bol zákonom č. 141 Sb. z 2. júla 1947 zriadený Likvidačný fond menový (LFM) s úradovňou v Prahe a v Bratislave. Za Slovensko boli do predsedníctva LFM menovaní Ján Oliva, Oliver Križan, Július Pázmán (27. apríla 1948 ho nahradil Štefan Halabrín). Úradovňa LFM v Bratislave začala svoju činnosť 12. marca 1948 menovaním jej prednostu Viktora Gömöryho, zástupcom ktorého sa stal Kazimír Pivko. Prvoradou úlohou fondu bolo prevzatie viazaných vkladov od NBČS, ako i od všetkých peňažných ústavov a následne aj ich postupná likvidácia. LFM od týchto peňažných ústavov prevzal tiež všetky pohľadávky voči Nemecku, Maďarsku a Rakúsku. Fond mal okrem toho nahradiť NBČS tú čiastku, ktorú vydala pri výmene platidiel a pri výplate uvoľnených viazaných vkladov. Za obdobie od 1. septembra 1947 do 31. decembra 1952 LFM postupne uvoľnil 69,6 mld. Kčs, z toho na sociálne účely takmer 33 mld. Kčs. Rozhodnutím Predsedníctva LFM z 13. februára 1953 bolo definitívne zastavené uvoľňovanie viazaných vkladov a činnosť LFM ukončil zákon č. 41/1953 Sb. o peňažnej reforme. Podľa paragrafu 7 tohto zákona boli zrušené všetky záväzky z dosiaľ neuvoľnených viazaných vkladov (celkove 99,9 mld. Kčs, české krajiny 90,1 mld. Kčs, Slovensko 9,8 mld. Kčs), ako aj tuzemských cenných papierov, životných poistiek, pričom všetky tieto hodnoty prepadli bez náhrady v prospech štátu.

Zánikom LFM sa však problematika okolo viazaných vkladov zďaleka neskončila. Do hry, ako to bolo začiatkom 50-tych rokov zvykom, vstúpili vyšetrovacie orgány. Na požiadanie Štátnej bezpečnosti pôsobila v Oblastnom ústave Štátnej banky československej v Bratislave (1. júla 1950 nástupca OÚ NBČS) od 23. júna 1953 do 8. mája 1954 Kontrolná a revízna správa ministerstva financií. Výsledkom jej činnosti boli dve revízne správy, prvá z nich č. 59/1953 - taj. bola zameraná na kontrolu uvoľňovacej agendy bývalej NBČS a LFM. Vedúci činitelia týchto inštitúcií boli obvinení z porušovania predpisov, z finančného posilňovania kapitálovo silných jednotlivcov – súkromných podnikateľov a poškodzovania sociálne slabých žiadateľov, ako i z hospodársky neodôvodneného a škodlivého rozmnožovania obeživa. Druhá revízna správa č. 28/1954 – taj. sa zaoberala uvoľňovaním viazaných vkladov politickým stranám na Slovensku – Demokratickej strane, Strane práce a Strane slobody. Tieto strany sa podľa vyšetrovateľov v súvislosti z viazanými vkladmi neoprávnene obohatili o vyše 200 mil. Kčs. V tejto činnosti im mali pomáhať funkcionári NBČS a ostatných peňažných ústavov. Politické strany združené v roku 1945 v Národnom fronte mohli totiž voľne prihlásiť svoje vklady do 15. decembra 1945, pričom takto prihlásené účty a vklady boli vyňaté z viazanosti a strany mohli s nimi voľne disponovať. Všetky politické strany vrátane Komunistickej strany Československa svoje postavenie zneužívali a už od polovice októbra 1945 tajne vyzývali súkromníkov, aby im darovali svoje finančné prostriedky, ktoré by ináč museli zložiť v peňažných ústavoch na viazané účty. Za odmenu týmto osobám sľúbili ako náhradu 50 % z ich daru v novej mene.

Činnosť revíznej komisie mala už v roku 1953 za následok zatknutie a uväznenie predstaviteľov bývalej NBČS a LFM na Slovensku J. Olivu, J. Michalíka, K. Markoviča, Š. Halabrína, V. Gömöryho a K. Pivka. Vykonštruované a nepodložené obvinenia viedli v prípade K. Markoviča k jeho odsúdeniu Krajským súdom v Bratislave 18. marca 1955 za trestný čin úkladov proti republike. Po viacerých odvolaniach Najvyšší súd v Prahe 30. mája 1956 rozsudok krajského súdu zmenil a uznal K. Markoviča vinným z trestného činu porušenia povinnosti verejného činiteľa, pričom mu bol uložený trest odňatia slobody štyri a pol roka. Hoci bol K. Markovič v roku 1968 čiastočne rehabilitovaný, úplne oslobodenie spod obžaloby sa podarilo dosiahnuť až rozsudkom Mestského súdu v Bratislave 11. novembra 1980, bohužiaľ vyše pol roka po jeho smrti. Karol Markovič tak zdieľal osud slovenských národohospodárov, ktorí sa aktívne zúčastnili na protifašistickom odboji, a ktorí boli za svoju činnosť väznení v nemeckých koncentračných táboroch a neskôr aj v československých komunistických väzeniach.

JÁN ALOJZ WAGNER
1864 – 1930

Narodil sa 3. júla 1864 v Slovenskom Pravne v rodine slovenského mešťana a organového majstra. Po absolvovaní ľudovej školy v rodnej obci sa prihlásil na kremnické reálne gymnázium, ktoré po troch rokoch opustil. Od roku 1878 pokračoval v štúdiu na rímsko-katolíckom gymnáziu v Banskej Bystrici, kde aj zmaturoval. Keďže už ako študent prejavoval mimoriadny záujem o astronómiu a meteorológiu, po ročnej vojenskej službe sa zapísal na filozofickú fakultu viedenskej univerzity ako poslucháč prírodných vied. Štúdium ukončil v roku 1889 doktorátom z filozofie. Do tohto obdobia spadajú aj počiatky jeho publicistickej činnosti a angažovanosti v národnom hnutí. Bol aktívnym členom akademického spolku Tatran, na pôde ktorého v roku 1885 literárne debutoval prácou z oblasti astronómie pod názvom „Fisica slnca". Po zániku Tatrana v roku 1892 sa spolupodieľal na založení nového slovenského spolku s názvom „Národ", ktorému dva roky predsedal.

Wagnerova túžba venovať sa prírodným vedám i profesionálne, hlavne astronómii a meteorológii, nebola korunovaná úspechom. Keď sa mu napriek enormnému úsiliu nepodarilo získať prácu vo hvezdárni, prijal napokon v roku 1891 miesto poistného matematika vo viedenskej poisťujúcej spoločnosti Donau. O tri roky neskôr (1894) pôsobil v jej službách najprv v Grazi a krátky čas aj v Štajerskom Hradci. V tom istom roku z poverenia vedenia podnikol obchodnú cestu na Slovensko, počas ktorej si uvedomil, že tu neexistuje ani jeden domáci poisťovací ústav. Vychádzajúc z tejto skutočnosti, oslovil v roku 1899 reprezentantov slovenskej spoločnosti s otázkou, či nenadišiel čas na založenie takejto národnej finančnej inštitúcie. Jeho návrh, ku ktorému sa opakovane vrátil aj v rokoch 1911 a 1913, sa však nestretol s priaznivým ohlasom.

V roku 1896 ho spoločnosť Donau preložila do svojej filiálky v Budapešti. Tu našiel Wagner široké možnosti sebarealizácie a prežil i najdlhšie obdobie svojho plodného a činorodého života. Bohaté praktické skúsenosti v oblasti poisťovníctva mu otvorili cestu do miestneho Krajinského penzijného spolku peňažných ústavov, kde pôsobil ako poistný matematik a tiež do dozorného poverenictva Krajinskej jednoty peňažných ústavov. Ako poradca a neskôr predseda pracoval aj v skromnom miestnom peňažnom ústave Pomocná pokladnica. V marci 1909 bol menovaný do správnej rady Ústrednej banky v Budapešti. Táto banka sa podľa pôvodných predstáv zakladateľov mala stať vedúcim slovenským peňažným ústavom, podporujúcim slovenské finančné potreby a podnikateľské zámery. Postupne však prešla pod správu a vedenie Ústrednej banky českých sporiteľní v Prahe, čím stratila svoju obchodnú samostatnosť. V nadväznosti na tieto udalosti boli rôznymi opatreniami z jej vedúcich grémií odvolaní niektorí Slováci, medzi nimi aj J. A. Wagner. Do vedenia ústavu sa vrátil v roku 1913, keď na júnovom mimoriadnom valnom zhromaždení bol zvolený za predsedu dozorného poverenictva banky.

Wagnerovo meno sa s peňažníctvom spájalo aj v iných súvislostiach. Bol jedným z iniciátorov návrhu na utvorenie zväzu slovenských peňažných ústavov, ktorý mal ako vrcholný orgán zastupovať ich záujmy voči vládnym orgánom. Podporoval tiež založenie stavovskej organizácie zamestnancov slovenských bánk ako reprezentanta záujmov a práv úradníkov z povolania. V tomto duchu aktívne vystupoval na celoslovenských poradách zástupcov finančných inštitúcií, ktoré sa konali od roku 1908. Svoje názory prezentoval i na stránkach Slovenského peňažníka, mesačníka venovaného finančným a hospodárskym otázkam.

Po vzniku Československej republiky v apríli 1919 sa s celou rodinou presťahoval do Bratislavy, kde sa mu naskytla príležitosť zrealizovať jeho dávny zámer národohospodárskeho charakteru. Za podpory a aktívnej účasti Vladimíra Makovického, vládneho referenta pre rozvoj obchodu, priemyslu a peňažníctva Ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska, založil 26. apríla 1919 prvý slovenský poisťovací ústav pod názvom Prvá slovenská poisťovňa, účastinná spoločnosť so sídlom v Bratislave. Táto sa neskôr zlúčila so zastupiteľstvom Prvej uhorskej všeobecnej poisťovne v Budapešti, čím vznikol v roku 1921 nový ústav s názvom Slovenská poisťovňa, úč. spol., Bratislava. Od začiatku činnosti poisťovne až do svojej smrti bol Wagner jej hlavným riaditeľom. Vykonával i funkciu vrchnostenského kurátora nad činnosťou filiálok 19 maďarských poisťovní, pôsobiacich na Slovensku a súčasne spolupôsobil pri založení Slovenského roľníckeho poisťovacieho družstva v Bratislave (neskôr Karpatia) a poisťovne Domov.

Veľkú pozornosť venoval tiež výchove pracovníkov v poisťovníctve. V januári 1920 začal vlastným nákladom vydávať časopis Slovenský poisťovník, prvý tohto druhu v novovzniknutej ČSR. Pre jeho vysokú odbornú úroveň, uznávanú nielen na domácej pôde, ale aj v zahraničí, ho v roku 1924 menovala Univerzita Komenského v Bratislave lektorom poisťovacej techniky na právnickej fakulte. V súvislosti s touto činnosťou vydal niekoľko odborných príručiek z oblasti poisťovníctva.

Profesionálna orientácia nebránila Wagnerovi venovať sa aj prírodným vedám, ktoré ostali naďalej jeho osobnou záľubou. Zaujímal sa hlavne o astronómiu, fyziku, meteorológiu a matematiku. Na základe vedomostí získaných štúdiom týchto vedných disciplín rozvíjal niekoľko desaťročí svetonázorovú výchovu, zameranú na boj proti poverám a tmárstvu, a za správny, vedecký názor na svet a vesmír. Jeho popularizačná činnosť v tomto smere bola veľmi rozsiahla a pestrá. Prispieval takmer do všetkých slovenských časopisov a kalendárov pred prvou svetovou vojnou. Z jeho pera vyšlo niekoľko samostatných odborných publikácií a takmer 800 článkov. Za bohatú činnosť v oblasti sprístupňovania najnovších poznatkov súdobej astronómie sa Wagner stal v roku 1906 čestným členom francúzskej vedeckej spoločnosti Societé astronomique de la France.

Nestor a priekopník slovenského poisťovníctva, filozofujúci popularizátor prírodných vied, ako Wagnera nazývali jeho súčasníci, zomrel 18. októbra 1930 v Bratislave.

Mgr. Tatiana Nátherová

ČESKÁ EKONOMICKÁ A FINANČNÁ LITERATÚRA

VÝBER PUBLIKÁCIÍ A ELEKTRONICKÝCH DOKUMENTOV

MONOGRAFIE

RADOVÁ, J. – DVOŘÁK, P.:
Finanční matematika pro každého. 3. vyd. Praha, Grada 2001. 259 s., finančná ekonómia, peňažné prostriedky, dôchodky, termínované obchody, akcie, vládne obligácie, zmenky, sporenie, úročenie, výmenné kurzy

JÍLEK, J.:
Finanční rizika. Praha, Grada 2000. 635 s., finančné inštitúcie, finančné riziko, úverové riziko, trhové riziko, finančné deriváty – riziká, medzinárodné účtovné štandardy, kapitálová primeranosť, efektívnosť portfólia, VAR model, konsolidovaný dohľad, sekuritizácia, finančný konglomerát, kapitálová arbitráž, kapitálové kamufláže

TOMÁŠEK, M.:
Právní nástupnictví měny euro. Praha, Linde 2000. 269 s., právo, jednotná mena – euro, Európska menová únia – EMÚ, platobný styk, cezhraničné platby, elektronické platby, euro – zavedenie, harmonizácia, konvergencia, Európska dohoda o pridružení, bankové právo, devízové právo, občianske právo, obchodné právo, euro a národné meny, menová sukcesia, menová politika – koordinácia

DURAČKOVÁ, J. – MANDEL, M.:
Mezinárodní finance. Praha, Management Press 2000. 392 s., peňažná ekonomika, medzinárodné financie, platobná bilancia, výmenné kurzy, devízové rezervy, parita kúpnej sily, investičné portfólio, pohyb kapitálu, euro – kapitálové trhy, kúpna sila, devízové riziko, priame investície, medzinárodné investície, portfóliové investície, otvorená ekonomika

DĚDIČ, J.:
Právo cenných papírů a kapitálového trhu. Praha, Prospektrum 2000. 546 s., kapitálový trh, cenné papiere, akcie, podielové listy, dlhopisy, vkladové listy,zmenky, šeky, tovarové cenné papiere, inštitucionálni investori, investičné spoločnosti, sankcie, podielové fondy, penzijné fondy, obchodník s cennými papiermi, makléri, štátny dohľad, burza cenných papierov, organizátor mimoburzového trhu

PŘÁDKA, M. – KALA, J.:
Elektronické bankovnictví. Praha, Computer Press 2000. 166 s., finančné inštitúcie, home banking, platobné karty, čipové karty, internet banking, telefonické bankovníctvo, mobilná komunikácia, bezhotovostný platobný styk

ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY

ARTL, J. – RADKOVSKÝ, Š.:
Analýza zpoždění v ekonometrickém modelu. Praha, Česká národná banka 2000. 43 s.
http://www.cnb.cz/_vprace/pdf/vp20-00.pdf
makroekonómia, ekonometrické metódy, štatistické metódy, PRIBOR, úrokové sadzby, časové rady, autoregresné modely

IZÁK, V.:
Česká dezinflace a hrubý domácí produkt. Praha, Česká národná banka 2000. 55 s.
http://www.cnb.cz/_vprace/pdf/vp16_00.pdf
peňažná ekonomika, inflácia, dezinflácia, model IS-LM, agregovaný dopyt, hrubý domáci produkt

DĚDEK, O.:
Měnový otřes 97. Praha, Česká národná banka 2000. 82 s.
http://www.cnb.cz/_vprace/pdf/c-vp15-99.pdf
peňažná ekonomika, menová kríza, menová politika, česká koruna, devalvácia meny

BEZDĚK, V.:
Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky. Praha, Česká národná banka 2000.
1. díl. http://www.cnb.cz/_vprace/pdf/vp2500.pdf
2. díl. http://www.cnb.cz/_vprace/pdf/vp25_2.pdf
penzijné systémy – PAYG, penzijné fondy, dôchodkové pripoistenie, dôchodky, trh práce, krajiny OECD, Latinská Amerika, krajiny strednej Európy,

FLEK, V.:
Vliv osobních a finančních nákladů na podnikatelský sektor. Praha, Česká národná banka 2000. 49 s.
http://www.cnb.cz/_vprace/pdf/vp-21-00.pdf
reálne mzdy, mzdová reštrikcia, produktivita práce, podiel miezd na HDP, mechanizmus mzdovej inflácie, nefinančné podniky, podnikateľský sektor, dekapitalizácia

HAMPL, M. – MATOUŠEK, R.:
Úvěrová kontraktace v ČR – její příčiny a důsledky. Praha, Česká národná banka 2000. 72 s.
http://www.cnb.cz/_vprace/pdf/vp19-00.pdf
úverové trhy, peňažný cyklus, úverový cyklus, hospodársky cyklus, credit crunch, poruchy na úverovom trhu, úverová stratégia bánk, nedostatok kapitálu, transformačné podmienky, nízka ochota bánk úverovať, štátne banky, bankový sektor a podnikateľský sektor

INFLATION
Targeting in Transition Economies: The Case of the Czech Republic. Prague, Czech National Bank 2000. 220 s.
http://www.cnb.cz/_mpolitika/pdf/mmf-final.pdf
makroekonómia, inflácia, inflačné cielenie, dezinflácia, cenová stabilita, menová politika, dopyt po peniazoch, tranzitívne ekonomiky

Spracovala: PhDr. Zita Mušutová

ZAHRANIČNÉ NÁVŠTEVY V NBS

Zdeněk Tůma, guvernér
Česká národná banka

V dňoch 19. a 20. februára 2001 navštívila NBS delegácia Českej národnej banky, ktorú tvorili guvernér ČNB Zdeněk Tůma, viceguvernér Luděk Niedermayer a členka Bankovej rady ČNB Michaela Erbenová. Delegáciu ČNB prijal guvernér Národnej banky Slovenska Marián Jusko. Témou rozhovorov bola výmena skúseností z jednotlivých oblastí činnosti oboch centrálnych bánk.

Guvernér NBS Marián Jusko prijal dňa 26. 2. 2001 ministra financií Belgického kráľovstva Didiera Reyndersa (na obr. v strede). M. Jusko oboznámil hosťa so štruktúrou a kompetenciami centrálnej banky a informoval ho o stave pripravenosti SR v prístupovom procese do európskych štruktúr.

Text: PhDr. I. Paška
Foto: P. Kochan

Z rokovania Bankovej rady NBS

Dňa 23. 2. 2001 sa uskutočnilo 5. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska pod vedením jej guvernéra Mariána Juska.

- BR NBS schválila situačnú správu o menovom vývoji za január 2001.
- BR NBS konštatovala, že makroekonomický vývoj (predovšetkým cenový vývoj) bol v januári v súlade s doterajším trendom, ako aj s predpokladmi NBS. Medziročná dynamika jadrovej inflácie sa v porovnaní s decembrom spomalila, čo bolo ovplyvnené tak vývojom cien potravín, ako aj obchodovateľných tovarov. Priaznivý vývoj jadrovej inflácie sa odrazil aj vo vývoji celkovej miery inflácie, ktorá sa v porovnaní s predchádzajúcim mesiacom na medziročnej báze znížila, a to aj napriek úpravám niektorých regulovaných cien. Cenový vývoj v januári bol aj naďalej ovplyvňovaný relatívne nízkym kúpyschopným dopytom. Pozitívny vplyv rozvoja maloobchodných sietí sa v januári prejavil predovšetkým v cenách potravín, kde sa tlmili efekty rastúcich spracovateľských nákladov.

V poslednom štvrťroku 2000 postupne dochádzalo k výraznejšiemu nárastu deficitu obchodnej bilancie a v tej súvislosti aj bežného účtu, čo bolo v závere roka ovplyvnené zvýšeným dovozom ropy a plynu. Rastúci dovoz ďalších surovín a strojov naznačuje pokračujúci trend oživenia priemyslu. Zvyšujúci sa deficit obchodnej bilancie tak vo veľkej miere súvisí s prílevom priamych zahraničných investícií do SR.

V súvislosti s ďalšou etapou reštrukturalizácie úverového portfólia vybraných bánk boli koncom januára emitované štátne dlhopisy, ktoré nahradili úvery poskytnuté týmito bankami Konsolidačnej banke

a Slovenskej konsolidačnej, a. s. V dôsledku toho došlo v januári v rámci menových agregátov k poklesu úverov podnikom a obyvateľstvu o 72,3 mld. Sk a k nárastu čistého úveru vláde o 83,7 mld. Sk.

Pri monitorovaní a vyhodnocovaní vývoja týchto agregátov na medziročnej báze bude NBS ich časové rady od uvedeného vplyvu reštrukturalizácie úverového portfólia vybraných bánk očisťovať.

Vo februári možno očakávať medzimesačné zvýšenie spotrebiteľských cien v dôsledku pokračujúcich úprav regulovaných cien. Na medziročnej báze by však v porovnaní s januárom malo dôjsť k poklesu inflácie, a to predovšetkým vzhľadom na nižší rozsah rastu regulovaných cien v porovnaní s rovnakým obdobím minulého roka.

V priebehu prvého polroka je možné očakávať opätovné mierne zvýšenie tak celkovej, ako aj jadrovej inflácie, a to v súvislosti s úpravami regulovaných cien aj pre podnikateľov a s následným zosilnením nákladových tlakov.

Vzhľadom na celkový menový vývoj, ktorý pokračuje v tendenciách schváleného menového programu NBS na rok 2001, Banková rada NBS rozhodla o ponechaní úrokových sadzieb na nezmenenej úrovni, t. j. 6,25 % pre jednodňové sterilizačné obchody, 9,25 % pre jednodňové refinančné obchody a 8,00 % pre dvojtýždňové REPO tendre s obchodnými bankami.

• BR NBS prerokovala správu o vybavovaní sťažností, podnetov a petícií občanov v Národnej banke Slovenska za rok 2000. V uvedenom období bolo centrálnej banke doručených 57 podaní, čo je mierny nárast oproti roku 1999. Tieto podania sa týkali činnosti komerčných bánk, predovšetkým však tých, kde bola zavedená nútená správa, respektíve vyhlásený konkurz.

Ján Onda

JUBILANTI U PREDSTAVITEĽOV NBS

Guvernér Národnej banky Slovenska Marián Jusko prijal Ing. Štefana Joríka v predvečer jeho 80. narodenín. Ocenil 46-ročnú prácu Š. Joríka v bankovníctve a odovzdal mu pri tejto príležitosti pamätný list.

Ing. Štefan Jorík bol pri vzniku pobočky Štátnej banky československej v Senici, pracoval v krajskej pobočke ŠBČS a 15 rokov bol prvým námestníkom generálneho riaditeľa ŠBČS, hlavného ústavu pre Slovensko. Bol dlhoročným predsedom slovenskej sekcie redakčnej rady časopisu Hlas banky.

Viceguvernér NBS Jozef Mudrík prijal pri príležitosti 80-tich narodenín Ing. Drahotína Bystrického, ktorý odpracoval v Národnej banke česko-slovenskej a neskôr v Štátnej banke československej v Prahe a v Bratislave 35 rokov. Do centrálnej banky nastúpil 1. 4. 1946 ako úradnícky ašpirant, neskôr bol úverovým referentom a vypracoval sa až na vedúceho odboru financovania a úverovania chemického a spotrebného priemyslu ŠBČS, hlavného ústavu pre Slovensko.

Text: PhDr. Ivan Paška
Foto: I. Paška, P. Kochan

Ukazovateľ	Merná jednotka	1997	1998	1999	2000			Unit	Indicator
					10.	11.	12.		
REÁLNA EKONOMIKA									**REAL ECONOMY**
Hrubý domáci produkt [1] [2]	mld. Sk	615,9*	641,1*	653,3*				Sk billion	Gross domestic product [1] [2]
Medziročná zmena HDP [3]	%	6,2*	4,1*	1,9*				%	Year-on-year change of GDP [3]
Miera nezamestnanosti [4]	%	12,5	15,6	19,2	16,1	16,7	17,9	%	Unemployment rate [4]
Spotrebiteľské ceny [3]	%	6,4	5,6	14,2	8,5	8,5	8,4	%	Consumer prices [3]
OBCHODNÁ BILANCIA [2]									**TRADE BALANCE** [2]
Vývoz (fob)	mil. Sk	324 017	377 807	423 648	449 050	502 881	548 372	Sk milion	Export (fob)
Dovoz (fob)	mil. Sk	393 973	460 736	468 892	472 925	534 594	590 728	Sk milion	Import (fob)
Saldo	mil. Sk	-69 956	-82 929	-45 244	-23 875	-31 713	-42 356	Sk milion	Balance
PLATOBNÁ BILANCIA [2]									**BALANCE OF PAYMENTS** [2]
Bežný účet	mil. Sk	-65 630,0	-74 844,0	-47 544,0	-13 544,9	-20 843,5		Sk milion	Current account
Kapitálový a finančný účet	mil. Sk	58 832,0	67 538,3	77 617,9	46 576,6	56 536,1		Sk milion	Capital and financial account
Celková bilancia	mil. Sk	1 776,2	-19 543,2	30 137,3	44 002,0	44 071,9		Sk milion	Overall balance
DEVÍZOVÉ REZERVY [4]									**FOREIGN EXCHANGE RESERVES** [4]
Celkové devízové rezervy	mil. USD	6 488,5	5 957,8	4 372,0	5 326,6	5 477,3	5 581,7	USD milion	Total foreign exchange reserves
Devízové rezervy NBS	mil. USD	3 284,9	2 923,3	3 425,2	3 993,6	4 061,7	4 076,8	USD milion	Official reserves of NBS
ZAHRANIČNÁ ZADLŽENOSŤ [4] [8]									**FOREIGN DEBT** [4] [8]
Celková hrubá zahraničná zadlženosť	mld. USD	9,9	11,9	10,5	10,5	10,8		USD billion	Total gross foreign debt
Zahraničná zadlženosť na obyvateľa SR	USD	1 867	2 209	1 944	1 956	2 024		USD	Gross foreign debt per capita
MENOVÉ UKAZOVATELE									**MONETARY INDICATORS**
Devízový kurz [5] [7]	Sk/USD	33,616	35,242	41,417	50,957	50,146	48,639	Sk/USD	Exchange rate [5] [7]
Peňažná zásoba [M2] [4] [9]	mld. Sk	448,4	459,1	508,9	560,4	560,0	580,5*	Sk billion	Money supply [M2] [4] [9]
Medziročná zmena M2 [3] [9]	%	8,8	2,5	10,9	14,4	14,4	14,1*	%	Year-on-year change of M2 [3] [9]
Úvery podnikom a obyvateľstvu [4] [9]	mld. Sk	366,2	382,5	397,6	399,2	393,3	396,2*	Sk billion	Credit to enterprises and households [4] [9]
ŠTÁTNY ROZPOČET [2] [4]									**STATE BUDGET** [2] [4]
Príjmy	mld. Sk	180,8	177,8	216,7	180,7	194,1	213,4	Sk billion	Revenue
Výdavky	mld. Sk	217,8	197,0	231,4	192,6	206,7	241,1	Sk billion	Expenditure
Saldo	mld. Sk	-37,0	-19,2	-14,7	-11,9	-12,6	-27,7	Sk billion	Balance
PRIMÁRNY TRH									**PRIMARY MARKET**
Priemerná úroková miera									Average interest rate
– jednoročné vklady	%	10,33	11,17	12,31	7,66	7,60	7,44	%	– 12 -month deposits
– krátkodobé úvery	%	17,31	20,61	19,22	11,60	11,28	11,06	%	– short-term loans
– krátkodobé čerpané úvery	%	18,88	19,72	19,48	10,86	10,99	10,74	%	– short-term new loans
PEŇAŽNÝ TRH									**MONEY MARKET**
Úrokové sadzby stanovované Bankovou radou NBS									Interest rates set by the Bank Board of NBS
platnosť od					29.9.2000	27.10.2000	23.11.2000		effective from
1-dňové operácie – sterilizačné	%				6,5	6,5	6,5	%	overnight operations – sterilisation
– refinančné	%				9,5	9,5	9,5	%	– refinancing
2-týždňová limitná sadzba NBS pre štandartný REPO tender					8,25	8,25	8,25	%	2-week limited REPO rate of the standart tender of the NBS
Priemerná úroková miera z medzibank. vkladov (BRIBOR)**									Average interbank deposit interest rate (BRIBOR)**
– overnight	%	24,18	14,41	11,47	7,47	7,68	7,75	%	– overnight
– 7-dňová	%	23,93	15,88	13,24	7,99	8,03	8,06	%	– 7-day
– 14-dňová	%	23,60	16,54	13,56	8,03	8,03	8,09	%	– 14-day
– 1-mesačná	%	23,50	18,39	14,51	8,00	8,10	8,08	%	– 1-month
– 2-mesačná [6]	%	23,31	19,82	15,16	7,94	7,97	7,96	%	– 2-month [6]
– 3-mesačná	%	23,18	20,82	15,66	7,88	7,93	7,93	%	– 3-month
– 6-mesačná	%	22,74	22,14	16,23	7,86	7,89	7,88	%	– 6-month
– 9-mesačná	%				7,82	7,84	7,86	%	– 9-month
– 12-mesačná	%				7,83	7,84	7,86	%	– 12-month

[1] stále ceny, priemer roka 1995
[2] kumulatívne od začiatku roka
[3] zmena oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka
[4] stav ku koncu obdobia
[5] kurz deviza stred, priemer za obdobie
[6] rok 1995 priemer za obdobie júl-december
[7] od 1. 10 1998 zrušenie fixného kurzového režimu a zavedenie floatingu
[8] od 1. 1 1999 zmena metodiky
[9] vo fixnom východiskovom kurze k 1. 1. 1993
* predbežné údaje
** od 29. 5. do 15. 10. 1997 „Monitoring úrokových sadzieb na trhu medzibankových depozít v SR"

[1] Constant prices, average for 1995
[2] Cumulative figures since the beginning of the year
[3] Change compared with the same period of previous year
[4] As the end of period
[5] Midpoint rate, average of period
[6] Year 1995 average of period July-December
[7] The fixed foreign exchange regime repleaced by floating, since 1. 10. 1998
[8] Change of the methodology since 1. 1 1999
[9] At fixed initial exchange rate as of 1. 1 1993
* Preliminary data
** From 29. 5. to 15. 10. 1997 'Monitoring of interest rates on Slovakia's interbank deposit market'

APPLYING THE IS–LM (IS–LM–PB) MODEL UNDER CONDITIONS OF THE SLOVAK ECONOMY

Božena Viktorínová, Stanislav Valko, Eva Orná, Peter Gonda*

Eleven years have elapsed since the beginning of economic reform, but monetary and fiscal policy measures adopted in Slovakia (as well the system of economic policy measures) are still inadequately supported by forecasts of impacts on economic indicators, which are based on theoretical economic models. One such model, which has been tried and tested abroad, is the IS-LM (or IS-LM-PB) model. Although the IS-LM model is well known among economists (hence we pay particular no attention to its theoretical background), it was found difficult to apply it to Slovak conditions, especially during the initial period[1].

Under Slovak conditions, the aim of the model is:

– to measure the (mutual) influence and degree of effectiveness of NBS monetary policy (mainly through its effect on the money supply and demand for money) and the fiscal policy of the government (mainly through the effect on final consumption of general government and taxes) on economic indicators (interest rates, GDP, household consumption, etc.) in the given period;

– to simulate the effects of possible changes in monetary and fiscal policies on real interest rates and GDP and to determine, in the light of the proposed changes in the volumes of real money (M/P) and final consumption of general government (G), a combination of monetary and fiscal policies (restriction and/or expansion), which would affect the development of interest rates (R)[2] and GDP, without causing imbalances in the economy.

By applying the IS-LM model to the conditions of Slovak economy, it is possible to determine and quantify not only the effects of monetary and fiscal policies on GDP and interest rates, but also for example the effect of interest rates on investment and demand for money. At the same time, the IS-LM model may be applied for analysis when the development of GDP and interest rates (respectively the interest margin) is stimulated so that the market for goods and services and also the money market are in equilibrium. If the expected base index of consumer prices P (average) is known and M (M2) and G are selected correctly for corresponding period, the decisions of the NBS, Government, and Parliament may positively affect the values of GDP and R.

The model is made up of five equations. The first equation concerns on the final consumption of households (C), which is dependent on the marginal propensity to consume and the positive value of GDP (marked Y in the text), adjusted by the tax coefficient. The second equation is for gross capital formation (I), which depends on the interest elasticity of investments and R_1 (with a negative sign). The R_1 variable represents the real interest margin for investment, calculated as the difference between the average real interest rate on new loans and the average real interest rate on time deposits. The third equation is a modified equation for net exports (NX), expressed as a function of the exchange rate E (SKK/USD) with a negative sign.[3] The fourth equation presents demand for money (with the assumption that it equals the supply of money M/P), which is dependent on the income elasticity of demand for money; GDP (with a positive sign); the interest elasticity of demand for money; and on R_2 (with a negative sign). The R_2 variable represents the real interest margin for demand for money, calculated as the difference between the average real interest rate on new loans and the average real interest rate on total deposits. The relationship between R_2 and R_1 may be expressed as follows:

$$R_2 - R_1 = \Delta$$

The fifth equation is the income identity, which means that gross domestic product (according to the expenditure-based method) equals the sum of final household consumption, gross capital formation, final consumption of general government, and net exports.

With the interest margin (R_1) expressed in the final equation, it was possible to construct an IS curve, illustrating all combinations of interest rates with the levels of income at which the market for goods and services is in equilibrium. By expressing the R_1 interest margin (derived from the relationship: $R_2 - R_1 = \Delta$) using the equation for real money (M/P), we obtain an LM curve expressing all combinations of interest rates with the levels of income at

* The model was designed by a team of experts from Data Centrum (Viktorínová, Valko) and the Ministry of Finance, Department for the Analysis of Budgetary Performance and Statistics (Orná, Gonda).

[1] To find the most suitable inputs for reporting under Slovak conditions, the authors had tested versions of the model approximately during a two-year period. An example is the incorporation of the real interest margin into the model.

[2] R stands for real interest margin in the model.

[3] The expressed equation of the dependence of net exports on the exchange rate was incorporated into the model as a test; however, it is planned to be applied permanently in future. The intention is to make the IS-LM model more dynamic and adjust parameters to the real conditions of the Slovak economy, by adopting the IS-LM-PB model (applied, e.g. in the CR, ref. 6 and ref. 8), respectively and/or the IS-LM-PB-NX model (used also in the CR, ref. 5). However, the present authors are aware of the problem of interpreting the flexible exchange rate regime which was introduced in Slovakia only a short time ago (October 1998).

Tab. 1 Time series of the input values of the model

Period	Y	C	G	I	NX	D	V	R1	R2	P	M	M/ P	E
1.Q.97	142.7	76.5	29,3	45.5	- 8.5	97.6	89.1	0.06657	0.08827	1.070	407.6	381.1	32.726
2.Q.97	154.7	82.2	33.3	48.2	- 9.0	110.7	101.7	0.08397	0.10677	1.083	416.0	384.2	33.329
3.Q.97	160.0	79.4	34.9	51.9	- 6.2	102.5	96.3	0.08387	0.10857	1.094	423.3	387.0	34.453
4.Q.97	158.5	78.9	38.9	50.4	- 9.7	108.9	99.2	0.09203	0.11833	1.115	453.9	407.2	33.915
1.Q.98	151.1	78.8	30.9	56.3	-14.9	113.2	98.3	0.08130	0.10750	1.148	444.5	387.2	35.163
2.Q.98	163.7	85.5	35.2	64.7	-21.7	128.2	106.5	0.05667	0.08277	1.162	451.0	388.1	34.685
3.Q.98	167.7	85.8	36.8	58.4	-13.3	124.6	111.3	0.06497	0.09037	1.161	446.7	384.8	35.014
4.Q.98	158.6	83.7	40.7	54.3	-20.1	137.3	117.2	0.06507	0.09237	1.181	466.1	394.7	36.078
1.Q.99	153.9	80.3	28.6	51.9	- 6.9	109.9	103.0	0.06023	0.08423	1.227	476.7	388.5	38.756
2.Q.99	168.5	87.9	32.5	57.4	- 9.3	124.7	115.4	0.05617	0.07847	1.243	484.1	389.5	42.949
3.Q.99	168.6	82.9	32.3	54.1	- 0.7	111.4	110.7	0.03187	0.05097	1.326	494.3	372.8	42.415
4.Q.99	162.3	83.1	39.5	46.8	- 7.1	126.8	119.7	0.02067	0.03957	1.346	511.1	379.7	41.505
1.Q.00	156.2	75.2	27.2	50.0	3.8	119.6	123.4	0.02133	0.03603	1.418	533.2	376.0	42.589
2.Q.00	171.7	81.1	30.4	55.3	4.9	129.4	134.3	0.02100	0.04090	1.439	547.8	380.7	42.254

Legend: The values of individual variables are given in billions of SKK (except R_1, R_2, P). D – imports; V – exports.
Source: Statistical Office of the SR, NBS.

ňwhich the money market is in equilibrium. The intersection of IS and LM represents the point at which the market for goods and services and also the money market are in equilibrium. The x coordinate of this intersection may be calculated so that an equation is made from the right-hand sides of the equations for IS and LM, from which we express GDP. By entering the resulting (equilibrium) value of GDP into the equation for IS and/or LM, we were able to determine the equilibrium rate of interest (R_1), i.e. to calculate the y coordinate of the point of intersection.

The following time series of quarterly data were used as the input value in the IS-LM model (Tab. 1) for application under conditions of the Slovak economy

By means of the IS and LM curves, we determined the equilibrium values of GDP and the real interest margin (R) for the end of each period under analysis, i.e. the 4th quarter of 1998 (4Q 98); 2nd quarter of 1999 (2Q 99); 4th quarter of 1999 (4Q 99); and the 2nd quarter of 2000 (2Q 00) – see Tab. 2.

The changes observed in the actual values of G and M/P and the changes in the equilibrium values of GDP and R showed signs of interdependence. However, increased dependence on changes in monetary and fiscal policies was shown by changes in the values of R (real interest margin) during the period under review. The gradual fall in the equilibrium values of R in the two years (Tab. 2) was caused by a fall in the value of G (government consumption) in some quarters, but mainly by the gradual shift from a long-term restrictive monetary policy to a moderately expansive one (e.g. in the 2nd quarter of 2000, real money M/P showed a moderate increase of 0.3%, causing the real interest margin to diminish by 8.1% compared with the 4th quarter of 1999).

The effectiveness of the two policies in relation to their

Tab. 2 Development of the equilibrium values of GDP and the real interest margin

	4.Q.98	2.Q.99	4.Q.99	2.Q.00
GDP (Skk billions)	159.83	168.32	162.87	171.65
R (%)	6.77	5.55	2.10	1.93

Source: Statistical Office of the SR, NBS, The Authors' Estimates.

effects on interest rates and GDP[4] may be assumed from the estimated ratios used in the equation of GDP in the case of the G and M/P variables (Tab. 3). The ratios directly express the increase in GDP where the relevant variable is changed by one unit. To express the mutual dependence between monetary and fiscal policies, the ratio can be introduced as a share of the M/P and G ratios in the equation for GDP.

Tab. 3 shows that the value of the M/P and G ratios ranges from 6.64 in the 4th quarter of 1998 to 2.32 in the 2nd

[4] The degree of effectiveness of monetary and fiscal policies in relation to their effects on R and GDP is, to a considerable extent, given by the interest elasticity of investment and the interest elasticity of demand for money. The principle is that the more effective the country's fiscal policy is in comparison with monetary policy, the less investment will react to interest rate fluctuation (and vice versa) and the more effective monetary policy is in comparison with fiscal policy, the less demand for money will react to interest rate fluctuation (and vice versa). The graph of the IS-LM curves shows that monetary policy is more effective when the IS curve is flat and the LM curve is steep. On the other hand, fiscal policy is more effective when the IS curve is steep and the LM curve is flat.

However, the degree of effectiveness of the two policies in an open economy (in the IS-LM-PB model) is significantly affected by the exchange rate regime and the rate of capital mobility. In an environment of fixed exchange rates and (almost) perfect capital mobility, the fiscal policy is substantially more effective than monetary policy. On the other hand, in an environment of flexible exchange rates and (almost) perfect capital mobility, the monetary policy is much more effective than fiscal policy (R. Mandell, Nobel Prize winner for economics in 1999, ref. 4).

Tab. 3 Development of estimated values of ratios used in IS-LM models

	1997 – 4. Q. 1998	1997 – 2. Q. 1999	1997 – 4. Q. 1999	1997 – 2. Q. 2000
Ratio at Y in the equation of the IS curve	-0.002086	-0.002872	-0.003044	-0.004579
Ratio at Y in the equation of the LM curve	0.002366	0.002366	0.002366	0.007327
Ratio at G for the equation Y	0.741500	0.909300	0.869600	0.538700
Ratio at M/P equation Y	4.920400	4.182100	4.049800	1.248000
Relationship between the ratios (M/P)/G	6.64	4.60	4.66	2.32
Indices of the ratios (M/P)/G in %			70.2	50.4

Source: Authors of the model

quarter of 2000. The period under review was dominated by the influence of monetary policy, but it showed a tendency to weaken. This was indicated by the year-on-year indices in the relevant periods, while the ratio of the influence of monetary policy to that of fiscal policy fell from 70.2% in the 4th quarter of 1999, to 50.4% in the 2nd quarter of 2000.

To demonstrate the strength of the IS-LM model and the potential effects of the policies (expansive or restrictive fiscal policy combined with expansive or restrictive monetary policy), we showed – in concrete examples – what would happen with the values of GDP and R_1 in the case of individual combinations (Tab. 4). The comparison is based on the so-called equilibrium curves IS and LM (IS1 and LM1). The intersection of the IS1 and LM1 lines in the 2nd quarter of 2000 (so-called equilibrium state when the market for goods and services and the money market are both in equilibrium) for G = 30.4, E = 42.254 and M/P = 380.7 is a point with the following coordinates: 171.65; 1.93% (the intersection of red and purple lines in graphs 1, 2, 3, and 4). The authors of the model tried to simulate the potential strategies of monetary and fiscal policies using the effects of changes (increases or decreases by 3 units) in final consumption of general government (G) and changes (increases or decreases by 3 units) in real money (M/P). The results of simulation of fiscal and monetary policies are shown numerically in Tab. 4 and graphically in charts 1, 2, 3, and 4 as the intersections of black and yellow curves.

Tab. 4 Results of simulation of fiscal and monetary policies*

	HDP (mld. Sk)	R (%)	Δ HDP (mld. Sk)	Δ R (%)
Expansive fiscal policy + expansive menetary policy	177.00	1.40	5.35	-0.53
Expansive fiscal policy + restrictive menetary policy	169.53	4.82	-2.12	2.90
Restrictive fiscal policy + expansive menetary policy	173.77	-0.97	2.12	-2.90
Restrictive fiscal policy + restrictive menetary policy	166.29	2.46	-5.35	0.53

Source: Authors of the model
*Results of simulation of fiscal policies correspond simulation of expenditure fiscal policies only.

Despite a certain simplification in the conditions of simulation[5] the results clearly indicate that selection of the combination of an expansive fiscal policy with a restrictive monetary policy or restrictive fiscal and restrictive monetary policies, would have a marked negative effect on the real interest margin and GDP (Tab. 4, graphs 2 and 4). These strategies are therefore unsuitable for practical use.

A theoretically acceptable strategy (under unchanged conditions) is the combination of expansive fiscal and expansive monetary polices and the combination of restrictive fiscal and expansive monetary policies. The model shows that if the strategy of two expansive policies is applied, i.e. if the government increases its final consumption (G) and NBS the money supply (M/P) both by 3 units, the real interest margin (R) diminishes by 0.53 units and real GDP grow by 5.35 units (Tab. 4, Graph 1). However, the authors do not regard the practical application of this strategy as desirable, for the combination of two expansive policies could result in an number of risks, including an impact on price levels.

The results of the model indicate that, an acceptable form of economic policy could be a combination of restrictive expenditure fiscal policy and expansive monetary policy. If, for example, the government reduces the level of its final consumption by 3 units and NBS stimulates the money supply to increase by 3 units, the real interest margin diminishes by 2.90% (more than in the case of the previous combination) and real GDP increases by 2.12% (Tab. 4, Graph 3). Although this strategy can be regarded as the most suitable for use under the present conditions in Slovakia[6] the most acceptable solution in economic terms is the combination of a restrictive fiscal policy and a moderately expansive (almost neutral) monetary policy. In addition to a positive effect on interest rates and GDP, the application of a restrictive fiscal policy combined with a slightly expansive monetary policy would contribute to the depreciating of the exchange rate (thus positively affecting the balance of net exports).

From the analysis of the IS-LM model under conditions of the Slovak economy, we may draw the conclusion

[5] Neutral policies and/or moderate (or increased) expansions or restrictions in the presented policies (i.e. changes by 3 units) were not considered by the authors.

[6] Similar recommendations for economic policy (to apply a combination of restrictive fiscal policy and an expansive monetary policy) are being used by some economists in the Czech Republic (Tomšík, V. ref. 8)

Graph 1 Expansive fiscal and expansive monetary policies[7] (2nd quarter 2000)

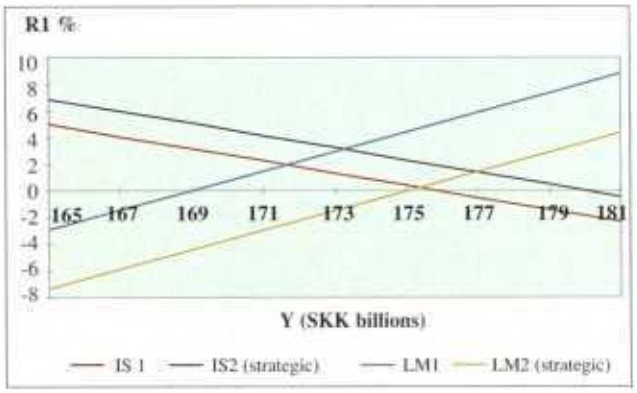

Graph 2 Expansive fiscal and restrictive monetary policies (2nd quarter 2000)

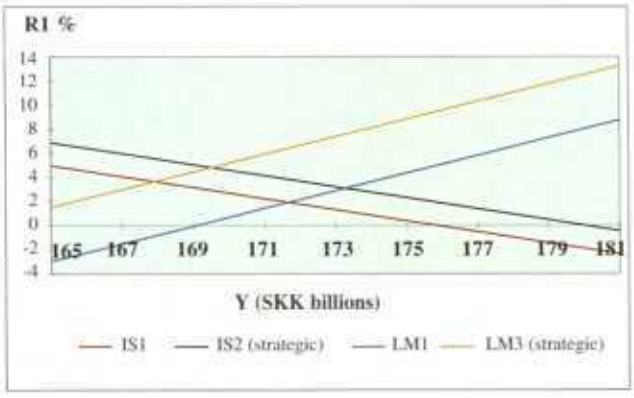

Graph 3 Restrictive fiscal and expansive monetary policies (2nd quarter 2000)

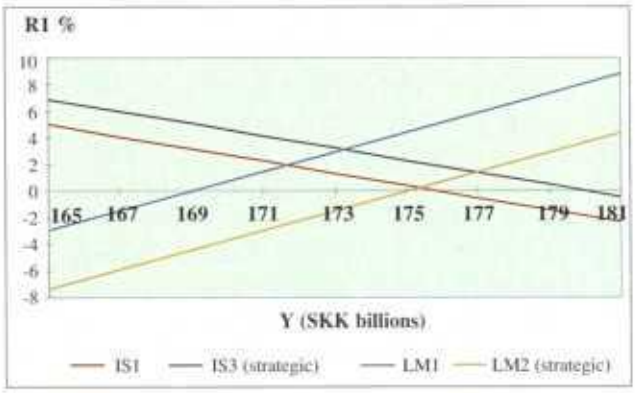

Graph 4 Restrictive fiscal and restrictive monetary policies (2nd quarter 2000)

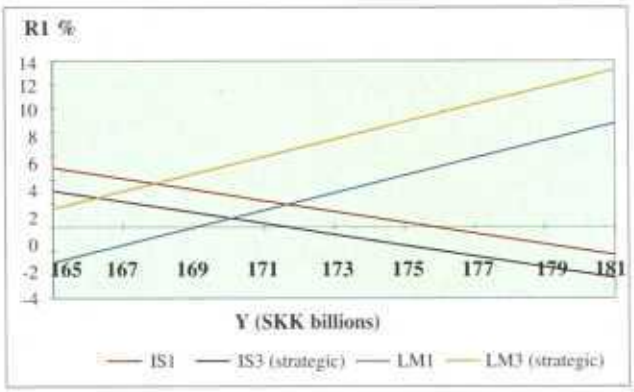

Source: Statistical Office of SR, NBS, Authors of the model
Note: Results of simulation of fiscal policies correspond simulation of expenditure fiscal policies only.

that, if the economic policy of the government is to be effective, monetary and fiscal policy measures must be coordinated. At the same time, the analysis has shown that a considerably expansive expenditure fiscal policy combined with restrictive monetary policy in 1997 and 1998 caused a marked rise in real interest rates and, subsequently, with some time lag, a slowdown in the rate of growth in GDP. Under conditions of the Slovak economy, the IS-LM model may in future be used for simulating the economic policy of the government. The model is expected to be supplemented with an extension for the balance of payments, especially to net exports, which at the same time should provide a better overview of the relations in the economy.

[7] IS1 and LM1 correspond to the initial curves, IS2 and LM2 to simulated expansive strategies, and IS3 and LM3 to simulated restrictive strategies.

References:

1. Dornbush, R., Fisher, S.: Macroeconomics, SPN and Nadace Economics, Prague 1994.
2. Hall, R. E., Taylor, J. B.: Macroeconomics, W.W. Norton & Company, New York, London 1988.
3. IMF: Macroeconomic Analysis and Policy, IMF Institute 1999.
4. Jonáš, J.: Nobel Prize Winner for Economics in 1999, Politická ekonomie 1/2000.
5. Komárek, L.: Standard Macroeconomic Models and Their Application in the Czech Economy in 1993 – 1996, Politická ekonomie 6/1997.
6. Mandel, M. – Tomšík, V.: Balance of Payments in the CR in 1990 – 1996 As Seen Through the IS-LM-PB Model, Politická ekonomie 4/1997.
7. Mishkin F. S.: Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Economia, a.s., Prague 1991.
8. Tomšík, V.: Keynesian and Monetarist Approach to the Balance of Payments (Application in the CR in 1993 - 1999), Politická ekonomie 3/2000.
9. Data from the National Bank of Slovakia and the Statistical Office of the SR.

A REVIEW OF SLOVAKIA'S ACCESSION TO THE OECD

LIBERALIZATION PROCESS COMPARISONS BETWEEN SLOVAKIA, CZECH REPUBLIC, POLAND AND HUNGARY

Katarína Trajlinková, National bank of Slovakia

Continued from No. 2/2001

Financial Liberalization in the Czech Republic

Since the beginning of transformation, he Czech Republic introduced the model of free inflow of foreign direct investment to the country. At the time it joined the OECD in December 1995, restrictions on FDI still applied to some sectors (banking industry, aviation), real estate acquisition in the country, as well as most capital and money market securities operations, collective investment instruments, and financial derivatives. At the same time there were restrictions on operations of deposit accou nts held by residents and non-residents, and residents were not allowed to conduct operations in foreign currency abroad. A Foreign Exchange Act adopted in 1995 paved the way for progressive capital-account liberalization by government decrees. Amendments to the Foreign Exchange Act are only required for real estate acquisition by non-residents and the abolition of the transfer and deposit requirements.

In April 1997, the Czech government adopted a decree related to the Foreign Exchange Act allowing residents to buy directly, without using the intermediary services of authorized foreign exchange entities, foreign securities (bonds, shares, share certificates) issued in the Czech Republic under a foreign exchange permit obtained from the Czech National Bank, or introduced on the domestic market.

In August 1997, the Council of Economic Ministers of the Czech Government agreed on a further liberalization program, phased as follows:

Phase I (to be fully liberalized since January 1, 1999)
- extending of financial credits by residents to non-residents
- securing a non-resident's obligation by resident
- purchase and sale of foreign currency and gold on the Czech territory

Phase II
- the issue of foreign securities for public and non-public trade in the Czech market or their introduction on the domestic market
- direct purchase of foreign securities by residents abroad
- operations of residents in financial derivatives
- operations of residents in other than direct investments abroad

Phase III
- obligation of residents to transfer money from abroad, establishing and maintaining accounts of residents abroad

Phase IV
- real estate acquisition by non-residents
- the possibility of imposing a depository obligation

The interconnection of individual phases and their proper timing was supposed to be adjusted according to the development of economic conditions. Therefore, there was no specific timing set for phases II to IV, however the Czech Republic expected to complete the capital movement liberalization by the end of 2001.

Upon its entry in the OECD, it was agreed to run an examination of the Czech Republic's position under the Codes of Liberalization in two years' time. At a CIME/CMIT meeting held on July 18, 1997, the Czech Republic had to face some critical reviews for shortfalls in meeting its obligations arising out of OECD membership. Another CIME/CMIT examination carried out a half-year later praised the adoption of an amendment of Banking Act and Stock Exchange Act, granting foreign investors access to these i nstitutions. The amendments to the Securities Act and the Debt Securities Act have allowed the admission of foreign securities on the Czech market.

With effect from January 1, 1999 the Czech Republic announced liberalization of capital and money market operations (except for foreign mortgage bonds issues in the domestic market), operations involving financial derivatives, introduction of collective investment instruments by non-residents, financial credits, as well as the purchase and sale of forei n currency with the domestic currency by residents abroad (the Czech government adopted a decree to the Foreign Exchange Act in May 1998). Unlike these welcome moves, its new lottery law adopted in May 1998 has earned less praise, with critics disliking its restrictions on foreign participation in this particular sector.

In the recent past, the OECD's objections targeted mainly the Debt Securities Act, according to which the issue of domestic debt securities abroad was subject to prior approval by the Czech authorities, notwithstanding the fact that approvals were provided automatically. The Czech Republic agreed to replace this provision with an ex-post registration requirement in the second quarter of 1999. This step was implemented only on January 1, 2001, when an amendment of Debt Securities Act came into force. As regards foreign direct investments, at this time there is a restriction on the operation of branches of foreign mortgage banks, since the Czech legislation defines a mortgage bank as an institution authorized to issue mortgage securities on domestic market, which is reserved to financial institutions incorporated under domestic law.

Remaining part of capital movements liberalization in the Czech Republic includes issues of foreign collective investment instruments on the domestic market (such operation is considered as a business activity and, under the applicable Commercial Code, non-residents are only allowed to carry out business activities through their organizational units set up in the Czech Republic), opening of deposit accounts by residents abroad (the Czech government adopted an amended decree on May 31, 2000, effectiv e from January 1, 2001, which allows Czech residents to open accounts abroad without a foreign exchange permit), the transfer requirement (to be abolished by an amendment of the Foreign Exchange Act to be adopted in 2001 with effect from January 1, 2002), real estate acquisition by non-residents in the Czech Republic (an issue is considered as a politically sensitive one), and the operation of foreign mortgage banks.

Financial Liberalization in Hungary

When Hungary joined the OECD in May 1996, it still had restrictions in place on foreign direct investments in aviation and marine transportation, establishment of branches by non-residents, real estate acquisition by non-residents in the country (other than for the purpose of foreign direct investments), as well as on the real estate acquisition by residents abroad. Hungarian residents were not allowed to issue and introduce short-term financial market instruments abroad (money market instruments, f inancial derivatives, and collective investment instruments). On the other hand, non-residents had their hands tied too, since they were unable to purchase Hungarian short-term securities and had to put up with constraints on issues and introductions of securities in the domestic market.

With respect to securities transactions, on July 1, 1996, Hungary liberalized operations with OECD government bonds and securities issued by OECD-based enterprises with the highest credit grade rating (an investment grade rating required since December 31, 1999). Around that time, financial credits received from non-residents with maturity over 1 year were also liberalized. However, restrictions on trade credits and opening of deposit accounts abroad have still applied, along with a repatriation req uirement.

The beginning of 1998 brought a series of new liberalization moves, in particular addressing the establishment of branches by foreign enterprises (in all sectors, including the financial sector), acquisition of real estate by residents abroad (reporting requirement), securing obligations, opening accounts with foreign stock exchanges, and accounts linked to hedging operations.

In early 2000, Hungary liberalized foreign currency-denominated credits granted by residents to non-residents from OECD countries with maturity over 1 year, followed on July 1, 2000, by operations involving foreign collective investment instruments (must be an OECD-based investment fund with at least 50% of its assets kept in instruments that are already liberalized and freely available for residents in Hungary and initial offering of the collective investment securities has taken place in an OECD c ountry). As regards deposit accounts, residents (fund managers) were allowed to deposit their securities and earnings abroad to make investment easier.

In other foreign direct investment areas, restrictions affected asset management services provided to voluntary private pension funds by branches of foreign financial institutions (ceased to apply on January 1, 2001). For now, Hungary has no intention to liberalize compulsory private pension funds. During the examination in 1998, Hungary vowed to abolish all remaining restrictions by the end of 2000, but was forced to reschedule liberalization calendar due to international financial crisis. Capital outflow liberalization is slated to take place in 2001 on the back of a revision to the Foreign Exchange Act, capital inflow restrictions will be up later.

Financial Liberalization in Poland

Stepping into the OECD in 1996, Poland committed itself to release foreign direct investments in certain areas and discard remaining restrictions in accordance with the Codes of Liberalization by predetermined deadlines. At that time, Poland restricted acquisition of real estates by non-residents in the country (other than foreign direct investments), as well as acquisition of real estates by residents abroad. Apart from that, residents had limited freedoms to engage in capital and money market tran sactions, make use of collective investment instruments or financial derivatives, while non-residents were banned from issuing and introducing foreign securities in the Polish financial market. Polish residents were not allowed to buy or sell foreign currencies for the zloty, with additional constraints imposed on residents' deposit accounts abroad and non-residents' deposits in Poland.

Among other things, the country's liberalization schedule (ratified by the Polish parliament and approved by the president) set out the following actions:

- purchases of capital market securities abroad (1996),

- provision of sureties and guarantees by residents to non-residents (1996, in certain cases 1997),
- sale of foreign currency for domestic currency abroad by residents(1997),
- admission of foreign capital market securities, including collective investment instruments on the Polish market (1998),
- most other capital and money market operations (1999).

According to the above commitments, there should have been no restrictions (other than foreign direct investment restraints) left in Poland by January 1, 2000, but those regulating real estate operations (abroad or in country concerned). However, due to unexpected technical complexity of these measures and a drawn-out law-making process amid extensive institutional reforms, Poland has failed to meet some of its obligations in time. Nevertheless, it was still optimistic about meeting the final liberalization deadline (early 2000).

The Foreign Exchange Act, taking effect on January 12, 1999, has abolished reservations related to portfolio investments by residents abroad and investments in securities issued in OECD member countries, including collective investment instruments (the said law contains a clause allowing the government to reintroduce extensive, yet temporary, measures in case of any major disruptions in financial market stability). At the same time, the law has brought a more flexible attitude to future liberalization efforts by authorizing Poland's ministry of finance to adopt directives on any operations covered by the Foreign Exchange Act. The only areas not covered by the law are commitments resulting from transactions with maturity up to 1 year and financial derivatives. As the Polish government explains in a statement to the parliament, these restrictions were of temporary nature only and were set to be removed by a forthcoming Foreign Exchange Act revision in late 1999.

However, due to unfavorable current-account developments (deficit of 8.0% of GDP in 1999), liberalization of the latter items has been postponed. The Polish government, sticking to the country's financial stability as its top priority, gave its consent to a temporary suspension of further liberalization, shifting the deadline from January 1, 2000, to early 2001.

Conclusion

As this review indicates, the Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia have apparently taken the same step-by-step approach to capital movement liberalization.[1] It is owing to this gradual financial account liberalization phased out over a period of several years that these countries were able to avoid some of the major problems plaguing other countries releasing their capital flows (inflation pressures resulting from large inflow of foreign capital, or the implications of free movement of capi tal on the volatility of nominal exchange rate and, subsequently, the current account of the balance of payments).

By latest OECD Codes of Liberalization examination, the Czech Republic, the first V4 country to be admitted to the OECD, has attained the highest degree of liberalization so far. However, there are areas in which Slovakia already outruns the Czech Republic in terms of liberalization (e.g. in foreign direct investments, Slovakia lifted its restrictions on acquisition of real estate in the country by non-residents from OECD member countries effective from January 1, 2001, whilst the Czech Republic sti ll resists).

In code III/A1 (acquisition real estate in the country for purposes other than foreign direct investments), Slovakia, the Czech Republic and Hungary asked for full reservation. Poland is the only V4 country allowing non-residents to acquire apartments or foreigners having resided in Poland for at least 5 years to acquire real estate. On the other hand, Poland is the only one of these countries constraining its residents in acquiring real estate abroad (this reservation does not apply to real estate purchased for personal use up to EUR 50,000). As regards agriculture land acquisition, the V4 countries still apply reservations and liberalization of this item is linked to their accession process to the European Union. (As mentioned in section 2.2, Slovakia and Hungary ask for a 10-year transitional period, Poland for 18 years, and the Czech Republic has not decided on a specific period, yet).

In sum, Slovakia's headway so far has brought it within reach of the degree of liberalization achieved by Hungary and Poland (also due to Poland's delay in restrictions originally set to be removed by December 31, 1999).

In years to come, the CIME/CMIT committees will carry on regular examinations of Slovakia and its ability to meet the commitments assumed with OECD membership. As recent experience suggests, any required legislative adjustments need to be set underway well in advance to allow the country to fulfill its commitments in time (e.g. the second latest Foreign Exchange Act revision was published in the Collection of Laws on December 31, 1999, just in time for meeting Slovakia's primary obligations as approved by the Slovak government in its Official Response to the

Chairman's Conclusions in early December 1999; as another example, the contemplated Financial Market Authority scheduled to take off on July 1, 2000, did not start operation until early November 2000).

However, legislative amendments alone are not sufficient. A successful capital liberalization exercise is not conceivable without a sound banking system, further development of the financial market and reasonable fiscal policy. The steps tak en down the path of liberalization will bring the country closer to the aim of financial integration and sustainable economic growth.

[1] Some countries (e.g. Sweden and Finland) took a single-step approach to capital account liberalization, triggering off a considerable inflow of foreign capital and adding to economic growth slowdown in a deregulated financial market environ

LIFE INSURANCE

Ing. Barbora Drugdová, PhD.
Faculty of National Economy, University of Economics, Bratislava

Transition of the economy in Slovakia to market economy principles brought with it a collapse of a monopoly on the insurance market. Changes in the legal system, represented by Slovak National Council Act 24/1991 Zb. on the insurance industry, in the wording of subsequent amendments, the latest amendment being Act 101/2000 Zb., and the attractiveness of this branch of the financial sector led to a dynamic growth of this sphere of business, which is new here.

In the countries of the European Union, but also in other developed market economy countries (the United States, Japan, Germany), insurance is in general divided to life insurance and non-life insurance. In line with the aspirations to join the European Union, division of insurance to life and non-life insurance was also introduced in the legal system here, instead of classification as personal insurance, property insurance, and insurance of liability for damage, as defined in the Civil Code.

The term life insurance is often misrepresented for insurance of persons. Insurance of persons pertains to insurance of life or health of those insured. Insured risk can be death, accident, or disability of the insured. Life insurance is one of the types of insurance of persons. Within insurance of persons we can also distinguish non-life insurance (this involves: accident insurance, medical insurance, health insurance) and life insurance (this includes insurance for the case of death, endowment insurance, mixed insurance, and pension insurance).

Life insurance is oriented at a risk of surviving until certain age or death. The basic feature of this insurance is that the insurer will in all instances pay the benefits. The agreed-upon benefit is paid when the insured survives until the date of the end of the insurance policy or the date agreed-upon in the insurance policy, or in case of a premature death. Usually, a share of the insured in surpluses from insurance or profit from investment of the finances deposited with the insurance company is agreed-upon in the form of bonuses and also an increase of insurance payments.

There are several basic types of life insurance which are offered in various modifications. However, all types ensure the payment of benefits at a time of increased need, either directly to the insured or his/her heirs. The basic types of life insurance are: universal life insurance, endowment insurance, whole life insurance and endowment insurance (mixed insurance), retirement annuities

• For universal life insurance the insured event is the death of the insured for whatever reason. There can be various sums agreed for individual causes of death, such as a result of illness or an accident. This is often combined with endowment insurance and also accident insurance. Universal life insurance is often offered as: whole life insurance, term insurance, deferred (term) insurance. Whole life insurance provides, in case of death of the insured, a death benefit for the surviving relatives, or another beneficiary. This type of insurance lasts in fact until an age set by an insurance company (70 – 85 years). If the insured survives to that age, the insurance company will pay him/her the agreed-upon insurance sum and the policy thereby ceases.

In term insurance, the duration of insurance is limited to a term agreed-upon in advance. This policy provides in the case of death of the insured during the insurance term a death benefit for the authorized beneficiary or surviving relatives. If the insured survives until the end of the insurance term, the insurance ceases without any redemption.

Deferred (term) insurance is a life insurance where the payment of the benefit is deferred by a certain waiting (deferral) period. This type of policy provides insurance coverage from the moment the contract is concluded.

• In the instance of endowment insurance, an insurance company pays an agreed-upon sum if the insured survives until the end of the insurance period. Insurance will cease without compensation. This type of insurance is no longer sold in this form in business practice. Insurance companies offer it with the exception of returning the accumulated premiums to the surviving relatives in case of death of the insured in the course of insurance or this type of insurance is linked with term life insurance.

• Mixed insurance is insurance in case of death and insurance for survival up to a certain age. It is a combination of the aforementioned two forms of insurance. This type of insurance may not cease without a reimbursement. An insurance company will pay the benefit either when the client survives until the end of the insurance term, or in case of death of the insured person. Insurance companies modify mixed insurance in various ways.

• Retirement annuities are a certain modification of life insurance. This insurance presents a possibility of including risks of death, survival to a certain age, and disability.

Hence retirement annuities are a specific form of insurance for the case of reaching a certain age. Payment of insurance coverage is linked to life of the insured person and usually end with the death of the insured person. Decisive age for the origination of entitlement to a pension is 60 for men and 55 for women. Amount of insurance coverage in life insurance is determined by the insurance sum or its part, depending on agreed-upon insurance terms.

Insurance premium is the price for an insurance service.

Factors that determine the amount of premium have an important role for the calculation of insurance premiums in life insurance. Elements that to a decisive degree influence the amount of insurance premium are above all evaluation of subjective and objective aspects of risks, or those features that can be objectively measured or quantified.

Subjective side of risk ensues from dangers that rest on the insured person himself. It has a positive or negative effect to a degree to which the insured person takes care or is careless towards preserving his/her life and to prolong his/her life. Subjective side of risk, such as care for health, is not directly expressed in premiums. In some economically developed countries, insurance companies reward verified abstainers (whether it concerns smoking or alcohol) who buy insurance by proving them discounts on premiums. For example, in the United States, smoking is taken into account in morality tables, whereby there are separate morality tables for smokers and non-smokers. (such as Unisex Version of the 1980, Commissioners Standard Ordinary Morality Table).

Objective side of risk is represented by age of the insured, sex, marital status, occupation, hobbies, environment, and others. All these factors, as well as other factors, influence mortality, or average length of life of the insured.

Factors that directly influence the amount of premium in life insurance include: likelihood of death or survival to a certain age, insurance term (or duration of insurance), time and form of payment of premiums, insurance sum, number of insured risks, waiting period (deferral period, period of deferral of effectiveness of insurance), number and amount of overhead surcharges, amount or profit and other surcharges, interest rate and interest.

Importance of life insurance in the national economy is rising. Life insurance is a stable component of the creation of the gross domestic product. In developed economies it is used as an active element of social policy of the state. It offers a suitable alternative to overcome problems associated with social security. It permits the insured to accumulate part of their income during their economic activity and in this way preclude a drop of their standard of living when income from economic activity is no longer available. The period of receiving pension is linked with a decline of the standard of living also in economically developed countries, needless to say in transforming countries, where social security systems inherited from previous regime are burdened by a high degree of social solidarity.

Fundamental demographic changes in the Slovak Republic are causing major problems in association with a growing economic burden of the productive part of the population to support the part of the population that is no longer active in work.

Accumulation of capital and its investment is an important aspect of development of the economy. Higher savings rate as a source of capital is deemed a factor of stability of a country, on which willingness of foreign investors depends to invest on our capital market. Life insurance has a specific character based on its long-term nature and stability of terms. Therefore reserves accumulated in life insurance represent an

Table 1 World insurance markets data (1997)

Country	Share of the world market (%)	Share of received premiums on GDP (%)	Ratio life: non – life
North America	32.74	8.37	44 : 56
USA	31.01	8.55	44 : 56
Latin America	1.56	1.78	25 : 75
Europe	32.04	6.52	54 : 46
Western Europe	31.26	7.07	
Germany	7.23	6.47	41: 59
United Kingdom	6.51	10.71	65 : 35
France	6.5	8.89	60 :40
Asia	30.73	8.41	76 : 24
Japan	24.64	11.70	78 : 22
South Korea	2.97	3.23	76 : 24
Africa	1.18	5.72	67 : 33
Oceania	1.77	8.12	53 : 47
Spolu	100	7.28	53 :47

Source: CEA Number of Companies, 1998

Table 2 Results of Central and Eastern European Insurance Markets, 1997

Country	Ratio life: non – life	Received premiums/population in USD	Received premiums/ GDP (%)
Russia	23 : 77	40.2	1.28
Poland	33 : 67	97.1	2.77
Czech Republic	26 : 74	146.8	2.91
Hungary	33 : 67	102.8	2.34
Slovenia	17 : 83	341.3	3.73
Croatia	12 : 88	126.8	2.94
Yugoslavia	1 : 99	48	0.48
Slovakia	28: 72	93.8	2.59
Ukraine	31 : 69	4.3	0.44
Romania	6 : 94	8.6	0.55
Bulgaria	8 : 92	19.6	1.59
Latvia	12 : 88	46.5	2.09
Estonia	11: 89	54.3	1.68
Lithuania	22 : 78	17.1	0.66
Belarus	4 : 96	5.3	0.36
Albania	0 : 100	2.2	0.32
Georgia	0 : 100	0.8	0.06
Total/Average	25 : 75	45.6	1.69
European Union Average	**56 : 44**	1 300	7.6

Source: CEA Number of Companies, 1998

Table 3 Market share of insurance companies in the insurance market in Slovakia in life insurance by billed premiums

Ranking (1999)	Insurance Company	Market share by billed premiums in %1999	Market share by billed premiums in % 1998	Market share by billed premiums in % 1997
1	Slovenská poisťovňa	44.26	51.41	61.73
2	Amslico	16.60	13.23	10.05
3	Nationale Nederlanden	12.74	10.5	5.93
4	Kooperatíva	5.31	5.23	5.3
5	Slovenská investičná poisťovňa	4.13	6.00	7.99
6	Allianz	3.98	3.65	3.50
7	ERGO	3.37	2.42	1.31
8	Slovenská životná poisťovňa (od roku 1999 Kontinuita)	3.24	1.84	0.54
9	Prvá česko-slovenská poisťovňa	2.07	1.51	0.84
10	Otčina	1.48	1.98	1.79
11	Komunálna poisťovňa	0.58	0.52	0.24
12	Univerzálna banková poisťovňa	0.53	0.53	0.67
13	Hasičská poisťovňa	0.44	0.49	0.27
14	Union	0.43	0.06	0.00
15	Česká poisťovňa – Slovensko	0.27	0.28	0.17
16	Generali	0.23	0.28	0.11
17	Wüstenrot	0.19	0.01	-
18	Tatra	0.09	0.06	0.05
19	Vzájomná životná poisťovňa	0.05	–	–
20	R + V	0.01	–	–

Source: Trend 25/2000, Results of Financial Institutions 1999

important source of investment capital, and so help the recovery of the national economy. Its long-term nature requires a high degree of confidence between the insurer and the insured. Average insurance term in life insurance products is 15 to 20 years.

Modifications of legal norms began in the insurance industry and the process of harmonization of our insurance law started with community law of the European Union. These amendments are also related to life insurance. The possibilities were widened for placement of reserves into foreign securities and the possibility was introduced to provide loans to the insured in life insurance.

Development of insurance in the area of life insurance in recent years is more dynamic than in non-life insurance. The Slovak Republic is gradually getting closer to the European average on the insurance market, which is about 51 percent in favor of life insurance.

The higher the degree of development in a country, the higher the share of life insurance in the total insurance output. Table 1 below provides data about world insurance markets.

Data in Table 1 shows that the ratio of life and non-life insurance here is unsatisfactory compared with countries with developed economies, such as Japan with 78:22, United Kingdom 65:35, France 60:40.

The ratio of life and non-life insurance in the Slovak Republic was 30:70 as of June 30, 1999 according to the Slovak Association of Insurance Companies.

Commercial insurance companies active in the Slovak insurance market ranked by billed premiums in 1997, 1998, and 1999 are in Table 3.

An amandment to Insurance Act No. 101/2000. Zb., came into effect on 1 April 2000, enablig the approximation of our laws to the legal system of the EU.

The most important changes in the amendment of the law pertain to the division of newly founded insurers to life and non-life insurance companies (universal insurance companies can no longer be established), determining the amount of basic capital for individual types of insurance companies, enacting the function of an actuary, widening jurisdictions of supervisory bodies in the insurance industry, as well as access of branch offices of foreign insurance companies to the market in the Slovak Republic.

The amendment has not effected changes in the area of tax benefits linked with life insurance, as it exists in developed economies. The amendment of the insurance law does not enable citizens of Slovakia to buy insurance policies from insurance companies that are not active in Slovakia, as it is in countries of the European Union. However, the law provides an exception if the required type of insurance is not provided by any local insurance company.

Finally, we can conclude that demand for non-life insurance still prevails. Interest is growing of the population as the main subject on the market in life insurance. Over the past three years life, insurance has been growing by roughly 30 percent annually.

However, the population is beginning to become aware with growing intensity of risks of life and the fact that the state will not be able with its social system to sufficiently contribute to their pensions.

Národná banka Slovenska

DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 31. 01. 2001 v mil. Sk

AKTÍVA			Zmena oproti 20.01.2001
1 Zlato		1,028.0	(0.0)
2 Vklady v MMF		5,239.4	(99.9)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		1,941.1	(166.4)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	1,150.8		(145.9)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	790.3		(20.5)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		4,792.4	(1,966.6)
5 Pohľadávky voči tuzemským bankám		38,884.3	(-450.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	10,427.2		(-35.9)
5.2 Ostatné pohľadávky	28,457.1		(-414.1)
6 Cenné papiere		191,395.5	(2,950.7)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	191,395.5		(2,950.7)
6.2 Štátne v slovenských korunách	0.0		(0.0)
6.3 Ostatné v slovenských korunách	0.0		(0.0)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)
8 Ostatné aktíva		13,821.8	(-3,219.8)
8.1 Úvery klientom	430.1		(-6.2)
8.2 Ostatné	13,391.7		(-3,213.6)
		257,247.3	**(1,513.8)**

PASÍVA			Zmena oproti 20.01.2001
1 Emisia obeživa		73,078.2	(-3,613.9)
2 Záväzky voči MMF		5,239.7	(99.9)
3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		16,636.3	(600.2)
3.1 V cudzej mene	15,935.2		(634.4)
3.2 V slovenských korunách	701.1		(-34.2)
4 Emitované cenné papiere		24,900.0	(0.0)
4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
4.2 Ostatné	24,900.0		(0.0)
5 Záväzky voči tuzemským bankám		71,387.6	(1,845.2)
5.1 Peňažné rezervy bánk	26,793.4		(-2,264.6)
5.2 Ostatné	44,594.2		(4,109.8)
6 Záväzky voči štátnemu rozpočtu		17,922.4	(1,369.1)
6.1 Účet štátu Slovenskej republiky	10,308.8		(274.6)
6.2 Štátne fondy	7,613.6		(1,094.5)
7 Ostatné pasíva		37,614.4	(1,213.3)
7.1 Vklady klientov	9,390.5		(63.0)
7.2 Ostatné	28,223.9		(1,150.3)
8 Čisté obchodné imanie		10,468.7	(0.0)
8.1 Vlastný kapitál	10,468.7		(0.0)
8.2 Ostatné vlastné prostriedky	0.0		(0.0)
		257,247.3	**(1,513.8)**

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Anna Pastuchová, PhD. v. r.
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Národná banka Slovenska

DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 10. 02. 2001 v mil. Sk

AKTÍVA			Zmena oproti 31.01.2001
1. Zlato		1,028.0	(0.0)
2 Vklady v MMF v cudzej mene		5,204.9	(-34.5)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		1,706.9	(-234.2)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	924.5		(-226.3)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	782.4		(-7.9)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		14,541.3	(9,748.9)
5 Pohľadávky voči tuzemským bankám		38,861.4	(-22.9)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	10,423.4		(-3.8)
5.2 Ostatné pohľadávky	28,438.0		(-19.1)
6 Cenné papiere		185,810.7	(-5,584.8)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	185,810.7		(-5,584.8)
6.2 Štátne v slovenských korunách	0.0		(0.0)
6.3 Ostatné v slovenských korunách	0.0		(0.0)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)
8 Ostatné aktíva		13,807.2	(-14.6)
8.1 Úvery klientom	432.7		(2.6)
8.2 Ostatné	13,374.5		(-17.2)
		261,105.2	**(3,857.9)**

PASÍVA			Zmena oproti 31.01.2001
1. Emisia obeživa		73,221.8	(143.6)
2 Záväzky voči MMF v cudzej mene		5,205.2	(-34.5)
3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		21,055.2	(4,418.9)
3.1 V cudzej mene	20,354.1		(4,418.9)
3.2 V slovenských korunách	701.1		(0.0)
4 Emitované cenné papiere		24,900.0	(0.0)
4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
4.2 Ostatné	24,900.0		(0.0)
5 Záväzky voči tuzemským bankám		67,172.2	(-4,215.4)
5.1 Peňažné rezervy bánk	28,820.4		(2,027.0)
5.2 Ostatné	38,351.8		(-6,242.4)
6 Záväzky voči štátnemu rozpočtu		22,476.3	(4,553.9)
6.1 Účet štátu Slovenskej republiky	13,341.9		(3,033.1)
6.2 Štátne fondy	9,134.4		(1,520.8)
7 Ostatné pasíva		36,605.8	(-1,008.6)
7.1 Vklady klientov	8,935.5		(-455.0)
7.2 Ostatné	27,670.3		(-553.6)
8 Čisté obchodné imanie		10,468.7	(0.0)
8.1 Vlastný kapitál	10,468.7		(0.0)
8.2 Ostatné vlastné prostriedky	0.0		(0.0)
		261,105.2	**(3,857.9)**

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Anna Pastuchová, PhD. v. r.
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Národná banka Slovenska

DEKÁDNA BILANCIA AKTÍV A PASÍV k 20. 2. 2001 v mil. Sk

AKTÍVA			Zmena oproti 10.02.2001
1 Zlato		1,028.0	(0.0)
2 Vklady v MMF v cudzej mene		5,240.7	(35.8)
3 Vklady v zahraničných bankách a medzinárodných inštitúciách v cudzej mene		1,865.0	(158.1)
3.1 Vklady v zahraničných bankách	1,070.2		(145.7)
3.2 Vklady v medzinárodných inštitúciách	794.8		(12.4)
4 Pohľadávky voči zahraničiu v cudzej mene		13,867.7	(-673.6)
5 Pohľadávky voči tuzemským bankám		38,592.4	(-269.0)
5.1 Pohľadávky z refinancovania	10,176.5		(-246.9)
5.2 Ostatné pohľadávky	28,415.9		(-22.1)
6 Cenné papiere		187,435.5	(1,624.8)
6.1 Zahraničné v cudzej mene	187,435.5		(1,624.8)
6.2 Štátne v slovenských korunách	0.0		(0.0)
6.3 Ostatné v slovenských korunách	0.0		(0.0)
7 Majetkové účastiny		144.8	(0.0)
7.1 Zahraničné v cudzej mene	24.8		(0.0)
7.2 Ostatné	120.0		(0.0)
8 Ostatné aktíva		12,898.6	(-908.6)
8.1 Úvery klientom	443.4		(10.7)
8.2 Ostatné	12,455.2		(-919.3)
		261,072.7	**(-32.5)**

PASÍVA			Zmena oproti 10.02.2001
1 Emisia obeživa		75,120.4	(1,898.6)
2 Záväzky voči MMF v cudzej mene		5,241.0	(35.8)
3 Záväzky voči zahraničným bankám a medzinárodným inštitúciám		21,672.4	(617.2)
3.1 V cudzej mene	20,971.3		(617.2)
3.2 V slovenských korunách	701.1		(0.0)
4 Emitované cenné papiere		24,900.0	(0.0)
4.1 V zahraničí v cudzej mene	0.0		(0.0)
4.2 Ostatné	24,900.0		(0.0)
5 Záväzky voči tuzemským bankám		70,971.4	(3,799.2)
5.1 Peňažné rezervy bánk	33,787.7		(4,967.3)
5.2 Ostatné	37,183.7		(-1,168.1)
6 Záväzky voči štátnemu rozpočtu		17,418.0	(-5,058.3)
6.1 Účet štátu Slovenskej republiky	7,769.5		(-5,572.4)
6.2 Štátne fondy	9,648.5		(514.1)
7 Ostatné pasíva		35,280.8	(-1,325.0)
7.1 Vklady klientov	7,647.3		(-1,288.2)
7.2 Ostatné	27,633.5		(-36.8)
8 Čisté obchodné imanie		10,468.7	(0.0)
8.1 Vlastný kapitál	10,468.7		(0.0)
8.2 Ostatné vlastné prostriedky	0.0		(0.0)
		261,072.7	**(-32.5)**

Ing. Marián Jusko, CSc. v. r.
guvernér

Ing. Anna Pastuchová, PhD. v. r.
vrchná riaditeľka úseku informatiky

Údaje v dekádnych bilanciách sú predbežné z dôvodu auditu RÚZ a ich časový harmonogram je k dispozícii na internetovej adrese: http://www.nbs.sk